

Letra, dita dhe dokumente nga Jusuf Gërvalla në exil**1.1. Letër Enver Hoxhës, prill 1980**

I dashur shoku Enver!

Djali im i vogël, dy vjeç e gjysmë, po llafosej me të motrën, tetë vjeçe ndaj të gdhirë, “Dua”, i thoshte asaj, të vij me ty në shkollë! “Kur të rritesh edhe pak”, ia ktheu ajo dhe shtoi me një dëlirësi të dhembshur fëmijënore: “Kur t’i bëhesh ti motrës për shkollë, ne do të jemi në Shqipërinë tonë të dashur!”

Cicërrimë më të ëmbël, po edhe më prekëse, për të më nxjerrë gjumin e një mëngjesi të gdhirë me përtësë në dhe të huaj-thuaja se nuk kish.

Isha i lumtur që fëmija im s’e hiqte mendjeje mundësinë për të jetuar në Shqipërinë tonë të dashur. Por fjalët e saj më prekën shumë se sendërtimin e dëshirës së fëmijëve të mi dhe gjakimin tim, nuk e kisha unë në dorë.

Më 14 dhjetor të vitit të kaluar, UDB-ja e Pejës e arrestoi në shtëpinë e lindjes, në katundin Dubovik (afër Deçanit), vëllaun tim të madh, Hysen Gërvallën. Po këtë ditë, UDB-ja e Prishtinës mua ma kishte bastisur banesën në Prishtinë, pa prezencën time. Lajmin e hidhur ma solli në punë (në gazetën “Rilindja”) shoqja ime, menjëherë pas bastisjes dhe pas largimit të inspektorëve të UDB-së nga banesa. Lidhur me arrestimin e vëllaut tim të madh dhe me materialet ilegale që kishin shtënë në dorë organet e Pejës, atë gruan time, e kishte informuar një kushëriri im i parë. Materialet propagandistike të Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës si dhe makina ilegale e shkrimit, në rast dorëzimi, do të më ngarkonin me shumë vjet burgim të rëndë. Pos kësaj, në sajë

të mjeteve moderne që përdor UDB-ja gjatë hetimeve, nuk ishte e përjashtuar mundësia që, pa marrë parasysh këmbënguljen time, UDB-ja mund të zbulonte edhe ndonjë sekret lidhur me Lëvizjen.

Prandaj, duke marrë pëlqimin e shokut të parë të Lëvizjes, anëtar i Komitetit Qendror, unë u arratisa aty për aty. Më datë 21 dhjetor arrita në Ludvigsburg të RF Gjermane dhe u strehova te vëllau im i vogël Bardhosh Gërvalla, i cili këtu punon që nga viti 1974. ...

Unë, me të arritur në Ludvigsburg, i bëra telefon Ambasadës Shqiptare në Vjenë dhe prej shokëve të atjeshëm kërkoja ndonjë këshillë se si mund të ruhem nga gabimet në një botë ku nuk kisha qenë kurrë më parë dhe ku, pasi kisha ardhur pa pasaport e më duhej të kërkoja azil politik, kishte mundësi edhe për ndonjë gabim. Pak ditë më vonë, këtë gjë si dhe kërkesën për shqyrtimin e mundësive që të më jepet mundësia e strehimit në RPS të Shqipërisë, ia komunikova edhe me gojë njërit prej shokëve të Ambasadës së përmendur.

Nga ajo kohë u bënë afro katër muaj dhe lidhur me kërkesën time nuk mora ndonjë përgjigje.

Ndërkohë, me iniciativën time, në të përjavshmen gjermane “Der Shpigel”, u botua një artikull i gjatë për situatën aktuale në Kosovë, pas arrestimeve masive të shqiptarëve, të cilët duhet të përgjigjen para gjyqit jugosllav për vepra “kundër popullit dhe shtetit”. Pos kësaj, gazetës së këtushme majtiste “Tageszeitung” i dhash edhe një intervistë po për gjendjen e përmendur. Shkrova edhe një numër artikujsh për gazetën ilegale shqiptare “Bashkimi”, e cila qarkullon në radhët e punëtorëve shqiptarë me punë në Gjermani dhe në Kosovë. Nga shokët e Kosovës më vinin kohë pas kohe porosi që të ruhesha, sepse UDBja, e cila është mësuar t’i qërojë me likuidime fizike hesapet me disa ustashë kroatë, kinse nuk qenka larg vendimit që një praktikë të tillë ta aplikojë edhe me shqiptarët në botën e jashtme. Nuk mund të them se s’më kanë bërë ndonjë përshtypje këto sugjerime të shokëve, por as njerëzve të UDB-së këtu, megjithë marrëveshjet dhe bashkëpunimin jugosllavo-gjerman, nuk ua kam aq shumë frikën. Mjaf-

ton që këtu nuk ka si të më kërcënojë uniforma e policisë jugosllave, pa për të tjerat bëhet disi, rroftë arma.

Por, që nga çasti i parë i arratisjes, unë e kam pasur mendjen të strehohem në Shqipëri. Prandaj, shoku Enver, mora kurajon të Ju drejtohem Ju personalisht. Kam njoftime për marrëveshjen shqiptaro-jugosllave lidhur me ekstradimin reciprok të personave të vënë jashtë ligjit në të dy vendet. Por, sipas Nenit 65 të Kushtetutës së Republikës Socialiste të Shqipërisë, ku thuhet: “Në Republikën Popullore Socialiste të Shqipërisë u jepet e drejta e strehimit shtetasve të huaj që ndiqen për shkak të veprimtarisë së tyre në dobi të revolucionit e të socializmit, të demokracisë e të çlirimit kombëtar si edhe të përparimit të shkencës e të kulturës”, konsideroj se mua më takon kjo e drejtë. Nuk dua të them se ma mohon kush, por, procedura e rëndomë e realizimit të saj po më dëmton fizikisht e shpirtërisht, shoku Enver. ...

Nuk ishte punë e lehtë për mua të vendos që të Ju drejtohem Ju, shoku Enver, për një çështje që ndoshta nuk është e denjë të merreni me të. Në krahësim me të ligat që kanë rënë mbi kokë familjes sime para dhe pas lufte, me të ligat që kam përjetuar vetë dhe me situatën e përgjithshme shumë të vështirë në Kosovë, gjendja ime është, siç i themi ne nga Kosova, lule e dritës. Por, edhe deveja ka rënë, më gjunjë për një lëkurë lepuri që i është shtuar barrës së saj të rëndë.

Kur i marr parasysh çështjet në gjithë gjerësinë e tyre, kërkesa për të m'u dhënë e drejta e strehimit në atdheun tim, më duket si një luks, dhe atëherë më rrëmben një ndjenjë turpi. Por i vetëdijshëm se në Kosovë, përderisa gjendja të mos ndërrojë rrënjësisht, këmba ime s'ka si shkel më sa të jem gjallë, e në anën tjetër, me këtë botë të huaj s'më lidh asnjë cikërrim dhe këtu nuk shoh kurrfarë perspektive, e vetmja rrugë e drejtë dhe e njerëzishme më duket jeta në Shqipëri.

Jam i vetëdijshëm edhe për disa probleme të pahijshme, që kanë shkaktuar disa kosovarë, duke dalë me qëllime të ulëta në territorin e RPS të Shqipërisë. Për fat, makinacionet e UDB-së, që në Kosovë e viset e tjera shqiptare brenda kufijve politikë të

Jugosllavisë kanë bërë kërdrinë në dëm të popullit tonë, në shtetin shqiptar s'kanë gjetur shesh për të bërë përshesh. Mirëpo, duke qenë njeri i përvojatur, i thjeshtë dhe i vetëdijshëm për dashurinë që kam ndaj nënës Shqipëri, jam i sigurtë se unë s'do të merrja në asnjë mënyrë rrugën e atyre djemve bastardë të Kosovës, që janë vënë në shërbim të armikut, por do të ndiqja shembullin e ca të tjerëve, si Ajet Haxhiu, Agim Gjakova e ndonjë tjetër të cilët kurdoherë kanë mbetur burra të ndershëm.

(Kjo letër përfundon pa emër, është letër e Jusuf Gërvallës, dërguar në prill 1980 - shënimi im- F.Tafallari)

(U botua për herë të në www.albaniapress.com, 2 tetor 2011 së bashku me shkrimin e Faridin Tafallarit, *Kur shkruante Jusuf Gërvalla*)¹

1.1. Letër Enver Hoxhës, 19 gusht 1980

I dashur shoku Enver!

Ne shqiptarët e shkëputur nga atdheu i lirë dhe të mbërthyer me dhunë mbrenda kufijve politikë të Jugosllavisë, ndjekim me krenari çdo hap të Shqipërisë mëmë në përforcimin dhe përparimin e atdheut. I gëzohemi prej së largu çdo prove të suksesshme të unitetit të pathyeshëm parti – popull dhe kjo na bën më të fortë edhe ne. Mburria dhe entuziazmi ynë s'ka kufi kur kujtohem që Shqipëria, nga një vend i varfër dhe i prapambetur feudal – borgjez, u kthye në një vend të përparuar e të zhvilluar, pa analfabetizëm e pa punësi në një vend të mirëfilltë, që jo vetëm po ja del ta ruajë në gji të shoqërisë së vet të paprekur kështjellën, por edhe t'i ndezë shkëndijat revolucionare të pjesës dërmuese e popujve të planetit.

Pa frikë se po biem në ndonjë eufori, nesër, kur këto shkëndija të kthehen në zjarre të vërteta revolucionesh, ne jemi të bindur që

¹ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 218-219

bota do t'ia njohë një pjesë të madhe të meritave pikërisht atdheut tonë, Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.

E qartë, duhej një punë e mundimshme jashtë mase për të arritur në shkallën e sotme. Jemi në dijeni për një pjesë të madhe problemesh, me të cilat u ballafaquan Partia e Punës e Shqipërisë dhe populli shqiptar në rrugën e tyre të ndritshme. Ajo që na mburr dhe na jep shpresë më së shumti, është fakti se në gjithë këtë punë, PPSH dhe populli shqiptar i lirë, në udhëkryqin e njërës nga sprovat më të mëdha historike, ka zgjedhur rrugën e sinqeritetit dhe të guximit të pashembullt, me të cilat është mëkuar ndër shekuj populli ynë i shumëvujtur, rrugën që i jep dorë të bëhet zëdhënës i ideve më përparimtare të njerëzimit, duke ndarë si me thikë të mirën nga e keqja në botë.

Epoka e lavdishme shqiptare e Gjergj Kastriotit nxorri në pah një përmasë të rëndësishme të shpirtit të popullit tonë: gatishmërinë e flijimit në shkallën më të lartë dhe të frymëzimit të përsëritshëm të njeriut të kohës për mbrojtjen e atdheut. Dhe hyri me të drejtë në histori si epokë e Prometheut kundër të gjithë perëndive, epokën e sotme shqiptare me Partinë e Punës dhe me Ty në krye shoku Enver. Skena e dramës së sotme shqiptare është po ajo e Prometheut të pesëqind vjetëve. Bota e krisherë ishte ajo që pat nisur luftën kundër kuçedrës anadollake. Dhe sa u duk që ajo botë po i gëzohej titanit Skënderbe, që po i çonte në vend tek e fundit dhe interesat e Evropës, u prapsën një pas një fuqitë e kohës. Kishte një cikërrimë që nuk durohej në personin e Gjergjit dhe të popullit shqiptar: seriozitetin dhe këmbënguljen mbinjerëzore, që çështjen e shtrenjtë të lirisë e bënte të kuptohej në gjithë njëmendësinë e saj.

Kështu u sprapsën dalëngadalë edhe forcat që kishin hyrë përpara Shqipërisë “së vogël” në lojën e madhe të dramës komuniste. Shqipëria e “vogël”, me seriozitetin dhe njëmendësinë e saj atyre ua nxorri gjithë merakun në kushte të një temperature të lartë të “lojës” së nisur prej tyre. Marrëveshjet paqësore dhe kru-shqitë e Venedikut, Raguzës, Serbisë me kuçedrën anadollake, në një kohë që Shqipëria po e lante në gjak çdo pëllëmbë të tokave të

veta, nuk ndryshojnë aspak nga tradhtia sovjetike, jugosllave, kineze...që ia kthyen shpinën m-l, duke mos qenë të gatshëm t'i bëjnë ballë frymëzimit të lartë dhe duke mos parapëlqyer rrugën e rezistencës së ulët ndaj imperializmit dhe kapitalizmit. Ne ndjekim me indinjatë bllokadën e egër ndaj Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, që nisi imperializmi, për ta vazhduar revizionistët tradhtarë. Por zemra na bëhet mal kur shohim që atdheu ynë marshon sypatrembur, duke çarë një pas një rrethimet dhe bllokatat mizore dhe duke ndjekur me frymëzim e besnikëri të pashembullt rrugën e sigurt të socializmit, që është e ardhmja e afërt e gjithë njerëzimit.

Në sajë të ekzistimit të kësaj Shqipërie të mbarë, të fortë e vigjilente dhe në sajë të traditave revolucionare të popullit tonë, përgjithësisht edhe ne shqiptarët e Kosovës dhe të viseve të tjera shqiptare të përfshira në dhunën e në padrejtësinë e pashembullt historike brenda kufijve të Jugosllavisë, ndonëse jemi dëmtuar në masë të madhe nga shtrëngimi i vazhdueshëm i darave të shovinizmit serbo-malazezo-maqedonas, ia kemi dalë të ruhemi bukur mirë nga ujërat e zeza ideologjike të revizionizmit titist rankoviçist. Larg ndenjës revanshiste e shoviniste, te ne është ndezur shkëndija e luftës së pashmangshme nacionalçlirimtare, konturet e së cilës po duken në horizont.

Të nxirret pjesa e robëruar e tokave dhe e popullit shqiptar nga kthetrat e përgjakshme të socialshovinistëve titistë dhe të çohet në vend vullneti i ndryshuar i popullit tonë: bashkimi me vendin amë, Shqipërinë, është një e drejtë historike, që iu mohua por nuk iu çrrënjës kurrë popullit tonë të vënë me shekuj përballë padrejtësive të mëdha historike po të papërkulur kurrë. Në dëshmi të përpjekjeve dhe të luftës sonë flasin vetë kampet jugosllave të përqendrimit, me barkun e tyre të akullt, që s'po resht së gëlltituri qe tridhjetë e pesë vjet me mijëra e mijëra patriotë dhe revolucionarë shqiptarë; në dëshmi të tyre flet vetëdija e zgjuar kombëtare dhe klasore e shqiptarëve me banim në Jugosllavi. Na bën të lumtur fakti se Partia e Punës e Shqipërisë dhe Ti, shoku Enver, jo vetëm që keni ndjekur në hap të gjitha konjugacionet e

gjenocidit sllavomadh të ushtruar mbi ne, por keni qenë edhe të vetmit denoncues të denjë të këtij gjenocidi në sy të botës.

Deri sa ne kemi duruar urinë, deri sa ne kemi shikuar me sedër të vrarë kombëtare si zbret dhe si ndalohet flamuri shqiptar, deri sa nga vatrata tona na kanë dëbuar me dajak, me presion e shantazhe dhe deri sa na kanë vënë në tortura të pashembullta, gjithë kohën që ne kemi shijuar mjetet të gjenocidit nga ana e socialshovinistëve serbo-malazezo-maqedonas, i vetmi satisfaksion për ne ka qenë forcimi dhe zhvillimi i mbarë i Shqipërisë mëmë dhe denoncimi i hapët nga ana e PPSH i të zezave të zbrazura me rrebesh mbi kokën tonë. Dhe, në vend të ndonjë ndjenjeje të braktisjes nga Shqipëria mëmë (këtë ndjenjë provoi një kohë të gjatë të injektonte në qenien tonë kombëtare gënjeshtria e ligë titiste), qenien tonë e mbushi ndjenja e fuqishme se ka kush na del zot dhe kush e davarit mjegullën historike, me të cilën titistët donin të mbështillnin historinë tonë të vërtetë dhe planet e tyre shtetërore për shfarosjen e shqiptarëve. Të shtypur në pikëpamje ekonomike, sociale, nacionale e kulturore me breza të tërë intelektualësh e revolucionarësh të asgjësuar fizikisht nga pushtuesit serbo-malazezo-maqedonas, pa institucione dhe literaturë të përshtatshme, nga do të rridhnin informata e njohuri, në bazë të të cilave do të mund të hetohej aktualiteti politik ndërkombëtar dhe çështja jonë jetike, aktivitetin e djalërisë patriotike shqiptare në këtë pjesë të robëruar të atdheut tonë e karakterizonte një kohë të gjatë vetëm instinkti kombëtar dhe entuziazmi i pashuar.

U desh një kohë relativisht e gjatë që ne të kuptonim një fakt fare të thjeshtë se kufijtë e Shqipërisë dhe të Jugosllavisë, në kushtet e sotme dhe në shkallë ndërkombëtare, janë të pacenueshëm dhe se çdo intervenim i hapët i Shqipërisë në çështjet e shqiptarëve të robëruar mund të konsiderohet përzierje në punët e brendshme të Jugosllavisë e kështu edhe të sjellë pasoja të rënda interveccioniste edhe për vetë atdheut tonë, pavarësia e të cilit ka kushtuar çdo pëllëmbë e gjak.

Po tani që vetëdija jonë politike po begatohet gjithnjë e më shumë, rrezikun e Shqipërisë mund ta hetojmë më lehtë dhe më

lehtë t'i bëhemi prag atij. Sidomos atë të madhin, rrezikun e intervenimit ndërkombëtar në Shqipërinë socialiste, nuk e aprovojmë në asnjë mënyrë dhe jam i bindur se djalëria jonë përparimtare dhe përgjithësisht populli shqiptar brenda kufijve politikë të Jugosllavisë, më parë do të duronte asgjësimin e vet sesa zhbërjen e Shqipërisë, duhet të presim vetëm çastin vendimtar të luftës sonë kur lufta të kalojë në konflikt të armatosur. (Por, gjithashtu ne prekemi thellë në sedër sa herë që, nga mosbesimi në ne apo nga konspiracioni i thellë, ndonjë shtetas i RPS të Shqipërisë ngul këmbë sesi në Jugosllavi nuk jemi aq keq dhe se Shqipëria nuk ka fare të bëjë me të vërtetën sa i përket qëndrimit të Shqipërisë socialiste ndaj tokave të veta të pushtuara, sjellin dekurajim dhe pakënaqësi në mesin e popullit tonë të shumë-vuajtur.)

Nga ana tjetër, ne aprovojmë pa rezervë parimin marksist-leninist të PPSH, lidhur me rivendikimin e kufijve. Mirëpo, nga përvoja 35 – vjeçare me titizmin, a mund të priten rrethana të rivendikimit në rrethana marksiste-leniniste? Te ne nuk do të lëkundet kurrë besimi në revolucionaritetin e popujve. Kjo vlen edhe për popujt

jugosllavë. Ti, i dashuri shoku Enver, ke konstatuar vetë se klima politike në Jugosllavi është e atillë që në të mund të pritet shpërthimi i revolucionit nacionalist. Dhe kushtet ekonomikoshoqërore për një shpërthim të tillë ekzistojnë qëmoti në këtë vend revizionist, sidomos sot, në kohën e krizës më të madhe në të cilën është katandisur ky vend. Aparati fashist jugosllav ia ka dalë t'i shuajë grevat e shumta të punëtorëve, që janë zhvilluar kohëve të fundit, po edhe ta minimizojë jehonën e tyre, duke i ruajtur ato në fshehtësi. Këto greva vërtetë mund të merren si shkëndijë e një revolucioni të ardhshëm, sado që ato, përsa mund të hetohet, nuk dalin me ndonjë program të qartë marksist-leninist. Sa i përket opozitës së regjimit të sotëm titist, sidomos kur është fjala për pjesëtarë të kombit kroat nga Kroacia dhe Bosnja, veprimtaria e saj propagandistike dhe agjitatore i ka rrënjët në emigracionin e orientuar thujse kryekëput nga

imperializmi dhe kapitalizmi perëndimor. Kjo opozitë, me një bazë fare të dobët në vend, po bën presion të vazhdueshëm që populli kroat, krahas luftës për pavarësi të plotë nga Jugosllavia, të orientohet nga regresi i shkelur. Pos kësaj, regjimi social – shovinist i Beogradit ia ka dalë të helmojë me ndjenjë shoviniste dhe të ndërsejë kundër popullit shqiptar një pjesë të madhe të popullsisë serbe, malazeze e maqedonase, sidomos brenda tokave shqiptare dhe në regjionet që kufizohen me viset tona. Prandaj, ne jemi skeptikë se për realizimin e aspiratave tona shekullore, të drejta për bashkimin e tokave dhe të popullit tonë, mund të priten rrethana të rivendikimit në baza marksisteleniniste.

Ose, së paku, deri sa të arrijë një kohë e tillë, ka rrezik për dëmtime të mëdha të popullsisë shqiptare që lëngon nën regjimin e egër titist.

Aktualisht, siç e di edhe Ti, shoku Enver, te ne vazhdon eksplorimi i paskrupullt ekonomik i viseve shqiptare nga ana e qeverisë së Beogradit. Vazhdon me të madhe papunësia dhe shitja e krahut të lirë të punës te kapitalistët perëndimorë.

(Kohët e fundit, qeveria “shqiptare” e Kosovës deklaroi me mburrje në shtyp sesi janë duke u bërë përpjekje për t’u siguruar punë edhe së paku dhjetëmijë kosovarëve në Libi, pastaj në RDGJ etj.) Krahas zbrasjes së mëtejshme të Kosovës nga krahui vital i punës (dhe i pushkës), titistët po i shërbejnë, të thuash, pa pengesa edhe një qëllimi sa të lashtë aq edhe aktual sllavomadh: duke sjellë kolonistë të rinj në vend të shqiptarëve të mënjanuar në një mënyrë a në një tjetër, t’i ndërrohet fizionomia etnike tokave të mirëfillta shqiptare. Në kushte të papunësisë, të pagave të ngurtësuara në anën tjetër, populli shqiptar nën Jugosllavi po çon jetë të mjeruar prej skllavi.

Ndërsa rezervat e mëdha ekonomike të viseve tona merren nëpër këmbë dhe me to ushqehet makineria e egër e sistemit revizionist jugosllav dhe ngrihen qendrat e çetnikëve dhe administratorëve serbo-malazezo-maqedonas. Kështu, pakënaqësia e popullit shqiptar, që gjithmonë ka qenë i pakënaqur nga regjimet jugosllave, po rritet dita me ditë. Për

djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare, pakënaqësia e popullit tonë ka qenë fort e qartë, për të cilin ata janë kapur rregullisht për ta thënë replikën e tyre luftarake. Pakënaqësia në rritje e popullit tonë, njëherazi, është edhe pasqyrë e luftës politike ndërmjet titizmit dhe popullit shqiptar. Dhe kjo pakënaqësi sot ka arritur në atë shkallë, sa mund të thuhet që lufta jonë politike kundër këtij pushtuesi të egër revizionist është fituar gati në mënyrë përfundimtare. Ky është një faktor i fuqishëm shtytës i revolucionit tonë.

Ndonëse të zbuluara e të ndëshkuara, në luftën tonë të përgjithshme kanë kontribuar shumë grupet dhe organizatat patriotike e revolucionare të shqiptarëve në Jugosllavi që nga Lufta e Dytë Botërore e këtej. Është mbarësi e posaçme që pjesa e tyre dërmuese ka pasur platformë të shëndoshë ideopolitike. Ato mund të mburren, se kanë ndjekur rrugën e luftës nacionalçlirimtare dhe revolucionit socialist, duke synuar në mënyrë permanente bashkimin e tokave dhe të popullit e me vullnetin e popullit, me vendin amë, Shqipërinë socialiste të Partisë së Punës dhe të shokut Enver. Në këtë mënyrë ato janë bërë pararojë dhe shprehje e qartë e vullnetit të popullit shqiptar, të ndrydhur nga tradhtia e madhe e PKJ dhe nga interesat e fuqive të mëdha. Por, megjithëse numerikisht kanë aktivizuar në gjirin e tyre një pjesë bukur të mirë të patriotëve dhe revolucionarëve shqiptarë, këto grupe e organizata nuk mund të mburren për konsolidimin e mjaftueshëm të forcave tona përparimtare dhe për punën me efekte të larta në goditjen e armikut.

Thuajse rregullisht, veprimtaria e tyre është zbuluar dhe është ndëshkuar që në gjysmë të rrugës. Atyre u ka munguar konspiracioni i thellë, i domosdoshëm në veprimtarinë ilegale. Organizimi i tyre është bërë shpesh në suaza regionesh të caktuara, të ngushta dhe vetëm në ndonjë rast të rrallë ato (si bie fjala më 1964) janë përhapur në ndonjë trevë më të madhe të tokave tona. Përrjashtim bën Lëvizja nacionalçlirimtare e Kosovës dhe viseve të tjera shqiptare nën Jugosllavi, për të cilën mendoj

se jeni në dijeni dhe anëtar i së cilës jam dhe unë. Kjo lëvizje vazhdimisht ka pasur parasysh si një nga qëllimet kryesore përfshirjen në gji të vet të patriotëve dhe revolucionarëve nga të gjitha viset shqiptare. Pos kësaj, edhe anëtarët e saj kanë qenë nga të gjitha strukturat shoqërore, gjë që organizatës i ka dhënë një karakter të përgjithshëm shoqëror. Megjithë të metat që janë përcjellë në aktivitetin e grupeve dhe të organizatave patriotike revolucionare të shqiptarëve në Jugosllavi, ne, para se t'i sulmojmë me kritikën tonë lidhur me ndonjë aspekt të posaçëm të tyre më në fund, siç është fare e natyrshme, ka qenë në përputhshmëri me mundësitë që afrojnë kushtet e përgjithshme shoqërore ndër ne.

Po tash, meqë lufta jonë politike ka hyrë në fazën e vet përfundimtare, e cila po zhvillohet në favorin tonë, janë të domosdoshme edhe forma më të larta organizimi të aktivitetit revolucionar. Edhe nga kjo pikëpamje ne, me një vonesë të konsiderueshme, kemi arritur në përfundimin se luftës sonë i duhet një emërues i përbashkët dhe i fuqishëm..., është e domosdoshme një ndihmë konkrete nga ana e Partisë së Punës të Shqipërisë. Një ndihmë e tillë, konsiderojmë ne, është e drejtë e patjetërsueshme si për PPSH – në, ashtu edhe për djalërinë patriotike e revolucionare shqiptare në pjesën e robëruar të atdheut tonë të përbashkët.. Kështu do të përligjej dhe do të fuqizohej edhe lufta jonë e drejtë, po edhe përkrahja që do të merrnim nga PPSH. Ndihma, natyrisht nuk ka munguar as deri më tash. Literatura revolucionare dhe patriotike, që ka depërtuar në masë të madhe edhe te populli ynë këndej, ka rëndësi të madhe dhe ka ushtruar ndikim të madh. Një rol të rëndësishëm ka luajtur deri më tash sidomos Radio Tirana me emisionet e saj. Dhe një nga masat më të qëlluara për afrimin dhe për ngritjen e vetëdijes kombëtare, shoqërore, politike e ideologjike të popullit tonë në pjesën e robëruar të Shqipërisë, konsiderojmë ne, ka qenë ajo e 28 Nëntorit të kaluar, qëkur shqiptarët në Jugosllavi mund ta ndjekin edhe programin e Televizionit Shqiptar.

Mirëpo për t'ia dalë në mënyrë sa më të denjë dhe sa më efektive qëllimit tonë të lartë, mendojmë se në mesin tonë duhet të punojë një dorë e rysur komuniste, që do të na i trasmetonte drejtpërsëdrejti bazat e shëndosha të veprimtarisë së një partie komuniste marksiste-leniniste në kushtet e ilegalitetit të thellë. Nga ana jonë mund të themi se një gjë është fare e sigurt: njerëz përparimtarë nga të gjitha strukturat shoqërore të ne janë të gatshëm të punojnë pa kursyer asgjë për atdhe dhe për idetë e larta komuniste.

Pos kësaj, në mesin tonë dita ditës po nxjerr kokë një mendim i përgjithshëm: brezi ynë i sotëm e ndjen veten të thirrur ta bëjë një hap të madh përpara në luftën për liri dhe bashkim me vendin amë, në mos edhe ta realizojë përfundimisht revolucionin e pashmangshëm. Prandaj, të sigurt se kjo çështje është e denjë për kujdesin Tënd, të Partisë së Punës dhe të mbarë popullit shqiptar, ne presim që kërkesa e mbarështruar këtu për ndihmën e përmendur nga ana e PPSH-së, të hasë në mirëkuptim dhe të shqyrtohet në nivelin për të cilin do të konsideroni ju se është adekuat.

Duke çmuar lart kohën Tënde të shtrenjtë, shoku Enver, shpresoj se do të kesh mirësinë t'i propozosh ndonjërit nga shokët e afërm të Partisë së Punës të më përgjegjet në këtë letër. Çdo fjalë, çdo mendim a porosi do të jetë shumë efektive dhe jo vetëm për mua.

Në përfundim të kësaj letre, kam nderin e jashtëzakonshëm të Të uroj punë të mbarë në ndriçimin e idesë së lartë komuniste dhe shëndet të çeliktë në udhëheqjen e popullit të lirë shqiptar dhe të Partisë së Punës të Shqipërisë.

19 gusht 1980

JUSUF GËRVALLA

Untergruppenbach

(Botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, Dhimbje krenare, Tiranë 1998, faqe 94-99, e ribotuar në librin me Tre Yjet e pavdekësisë në ato vite të stuhishme, Tiranë 2010, faqe 32-38)²

2.1. Letër për Ibrahim Kelmendin, prill 1980

Ludwigsburg, RFGJ

(fillimviti 1980)

I dashur shok*,

Letra me materialet që të pata dërguar m'u kthye prapa, për shkak se e kisha pasur adresën gabim. Dhe, u bë më mirë, sepse m'u dha rasti që njërin prej atyre materialeve, të fundmin, atë lidhur me "Zërin e popullit", ta marr edhe një herë në dorë dhe ta përpunoj më mirë. Tash, prej tij i bëra dy materiale (i dyti është ai që lidhet me deklaratat e Brezhnjevitet), të cilat kur të vijë puna të botohen, të lutem t'i vësh pranë njëri tjetrit, për shkak të tematikës së tyre.

Jam mirënjohës që të bie ndër mend edhe të më shkruash letër. Unë sa për letra jam shumë dembel. Mirëpo, në letrën e fundit ti kërkon ndonjë mendim prej meje lidhur me vargjet që ke shkruar. Prandaj, më duhet të të përgjigjem pa tjetër.

S'ka dyshim se, sikur të mos kisha diktuar tek ti një shpirt që energjinë e vet mund ta zbrazë përsë mbari duke shkruar vargje (kjo është një nga mënyrat më fisnike të shfrytëzimit të energjisë së njeriut në përgjithësi), do t'i bija shkurt dhe të të thosha të mos lodhesh më. Po realiteti, fatbardhësisht, po flet ndryshe: me një përkushtim më të madh dhe me konsultim pak më të ngulmët edhe të teorisë së artit, për sa kam arritur unë të vërej, ti mund të na dhurosh vjersha shumë të qëlluara.

Ja se, pse i zura ngoje angazhimin më të madh dhe konsultimin e teorisë.

² Xh. Durmishi, VERPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 219-224

Së pari, në art, gjatë procesit të krijimit, është e domosdoshme që, pos të tjerash, të kemi një besim të madh në vete dhe një bindje të fortë, një sugjestion se jemi duke bërë punë shumë fisnike. Më duket se ti kemi diçka tjetër: një provë që, krahas punëve të tjera, të merresh edhe me diçka joserioze! Ky është një mëkat ndaj artit dhe deri sa të mbash qëndrim të tillë ndaj tij, edhe ai do të mbajë qëndrim adekuat ndaj teje, do të të përbuzë, dhe kështu mendimi i vërtetë artistik kurrë nuk do të zhveshet i tëri përpara teje në gjithë bukurinë e vet të fuqishme.

E dyta: mbi çdo varg tëndin vërehet influenca e madhe e poetëve tendenciozë revolucionarë, sidomos e atyre gjermanë, (shpresoj se tendencën artistike në këtë rast nuk e identifikon me tendencën e thjeshtë praktike.) Thjeshtësia dhe fuqia e vargut të poetëve si Brehti me shokë, do ta pranojnë edhe teoricienët më të përçudnuar në botë, ka një funksion fisnik në jetë. Mirëpo, i pajisur me një subtilitet, ta zëmë agollian, dhe me një subtilitet e refleks kadarean, vargu i tillë, duhet ta pranojmë unë dhe ti, bëhet varg i vërtetë letrar dhe nuk humb asgjë nga tendenca për t'i shërbyer një populli a një epoke. Përkundrazi, ashtu mishërohet edhe më shumë me njeriun, me indet e tij më të fshehta e më vitale, me emocionet e tij më të pambërrijshe, dhe bëhet njëherë e përgjithmonë pasuri e njeriut.

Konsultimin e teorisë së artit letrar ta sugjeroj edhe për një arsye të fortë: në vargun më subtil në botë mund të bëjë vend fjala më e vrazhdë në botë, pa i marrë gjë butësisë, veçse duke e shquar atë. Mirëpo, për ta arritur këtë gjë, duhet t'i kemi të qarta ligjet e kontekstit artistik, e me këto ligje nuk lindim por i mësojmë nga leximi dhe i absorbojmë bashkë me invencën jetësore e artistike.

Më në fund, meqë nuk më doli kohë të prek gjësend konkretisht në vjershat që më dërgove ti, këtë punë po e lëmë për herën tjetër.

Të fala të përzemërta ,

Jusuifi

P.S.

Ne të gjithë jemi mirë, dëshirojmë që edhe ti të jesh mirë, bashkë me shokët dhe dashamirët.³

2.2. Letër për Ibrahim Kelmendin, shtator 1980

Po ashtu, „përkundrazi“, i nderuar shok Ibrahim!

Kështu duket titulli-pasthirrmë i letrës sime, që i përgjigjet besnikërisht tëndes. Edhe sa e sa gjëra të tjera të çuditshme do të kishim, sikur unë t'i përgjigjesha pikë për pikë gjithë përmbajtjes së letrës sate. Ndoshta para teje me edhe s'do të kish pasur gjë të keqe, por të na çuditej bota për rasat nëpër të cilat ditka të lakohet mendimi i sotëm i revolucionarit shqiptar.

Megjithatë, për mua që më drejtohet ai titull dhe ajo letër, ka fare pak paqartësi, sepse ne u takuam dhe u njohëm dhe është punë e kotë dhe ndoshta absurde ta injorojmë këtë njohje.

E marr me mend (e kjo spikat edhe në letrën tënde) ç'mundime ke pasur të më shkruash në “nivelin” tim, sikur. thua se vetëm në “nivelin” tim të shkrimit paska për mua afrim, respekt e dashuri për njerëzit! E çka do të kish qenë “niveli” im, sikur t'u jepej flirteve absurde narcisoide me vetveten dhe të injoronte faktin, se ka pa numër virtyte të tjera, që mund ta marrin vizën e njerëzisë para se një aftësi mesatare e të shkruarit?! Ky është ofendimi më i madh, që më ke bërë ndonjëherë: të më zhveshësh nga gjithçka njerëzore dhe të më identifikosh me një aftësi gati-gati mediokër të shkrimit! (Ti këtë se thua konkretisht, po del nga qëndrimi yt.)

Por, t'i biem pak më konkretisht.

S'do mend se ndërmjet mënyrës sate dhe mënyrës sime të veprimit ka një dallim thelbësor, sado i njëjtë të jetë caku. Dhe

³ Xhafer Durmishi, VEPRA E JUSUF GERVALLES, f. 217;
<http://www.pashtriku.org/ngarkimet/dokumentet/xh.d-skena.pdf>

kurrë mos do të shkojë mendja, vëlla të paça, shok të paça, apo kushdo qofsh ti, mos të shkojë mendja se jam i bindur që mënyra ime është më e drejtë dhe më e mirë. Pikërisht duke çmuar mënyrën tënde, megjithë vërejtjet e shumta që kam pasur të dal para teje me kërkesa të, prera që ajo ti nënshtrohet mënyrës sime. Dhe kështu, për kaq kohë sa njihemi- e nuk është pak po më se dhjetë muaj-ne të shumtën i kemi rënë kush thumbit e kush patkoit. Mendoj se kjo e ka arsyen e vet objektive. Ti ke njerëzit e tu, me të cilët, sipas mendjes sime, ke vështërsi në realizimin e kontakteve për shkak të largësisë. Kam përshtypjen se, pos kësaj, edhe me ta ke mospajtime dhe sygjerime e urdhrave të tyre s'të fle në hatër tu përmbahesh gjithmonë. Unë nga ana tjetër i kam humbur të gjitha lidhjet me njerëzit e mi dhe për çdo hap që bëj kam stërngarkime, sepse nuk e di në mos bej gjësend, që nuk përputhet me luftën aktuale, që bëjnë ata në vendlindje. Kjo është një tragjedi vetvetiu. Kurse tragjedia tjetër është se edhe unë edhe ti, në këto kushte, ndiejmë pasiguri në një pikë: kë përfaqësojmë dhe a mund të flasim në emër pozitivë, sepse në këtë mënyrë mund të supozohet se ia del t'i mbash frenjtë e njerëzve me të cilët punon. Mirëpo, këtë gjë ti e bën me këmbana. Dhe kjo, sipas mendjes sime, është e keqja. Sepse, siç ta kam thënë edhe më parë (e ti sia ke vënë veshin), edhe këtu konspiracioni duhet të jetë i plotë, dhe sidomos këtu. E dyta, ti se ke për gjë të kërkoksh ndihma në të holla (dhe në armë!) te emigracioni, i cili ka një cak të kundërt me atë të punës sate, e pastaj të biesh në rezignacion aq të panevojshëm, kur po ky emigracion u bie kambanave të shpifjeve, të cilave ua ka anën. Kur është një gabim shumë i madh dhe kur unë ta them se është gabim e t'i marr shembull pasojat që ke pasur, ti ma zë për të madhe pse unë po ti mbaj te hunda disa cikërrime që t'u kanë përvjedhur pahiri. Vërejtjet e mia ti i merr si atak rivaliteti mbi personalitetin tënd, që do të thotë se nuk je i gatshëm për të nxjerrë mësim nga pësimet dhe për autokritikë (sa do që rolin e autokritikës nuk e mohon.

J.G.

(Botuar për herë të parë në www.albaniapress.com, më 5 qershor 2009 nga

Faridin Tafallari, „ME TRE YJET E PAVDEKËSISË NË ATO VITE TË

STUHISHME“, Tiranë 2010 faqe 281-283)⁴

2.3. Letër Ibrahim Kelmendit, 15 janar 1982

I dashur shok Ibrahim,

Me bisedën që patëm në dasmë, unë në njëfarë mënyre u tregova i padrejt ndaj teje. Por, duhet ta kesh kuptuar që gjaknxehtësinë time mund ta zbrazja vetëm mbi një shok me të cilin nuk kemi pasur kufij. Arsye për të qenë aq gjaknxehtë mbase nuk kam pasur. Puna e Organizatës në të cilën bëj pjesë nuk shkon aspak keq. Por, nga takti më kanë nxjerrë disa gjeste e veprime të një shoku, që të kundruara nga distanca e të sotmes, më dalin një lojë e pamirë, së pari me personin tim, e pastaj edhe me një organizatë, çka, më shumë organizatë revolucionare, madje në një çast madhështor të historisë sonë, që implikon dashurinë, afrimin dhe singëritetin më të madh mes luftëtarëve të lirisë.

Ti mund dhe besoj se je i painformuar lidhur me ato që kanë ndodhur në përçapjet për bashkimin e dy organizatave. Por, unë kam edhe më pak leje të të informoj për to, tani që e di se ku bënë ti pjesë. Edukata ime s'më lejon të veprojë në mënyrë të tillë. Shokët e tu të rinj e kanë me borxh ta bëjnë këtë punë. Unë e di se ata e kanë vështirë ta bëjnë, sepse, po ta bënin, do të duhej të flisinin hapurazi kundër punëve të tyre të pahijshme. Tash për tash mund të të them se kjo gjë nuk do të mbetet shumë kohë pa

⁴ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 224-225

u sqaruar. Do të dalë në shesh se kush është duke bërë zhurmë për bashkimin, duke u çjerrë për të e duke luftuar kundër tij.

Një punë, megjithatë të ngarkon edhe ty. S'ka pasur hije pa marrë edhe mendimin tim, ta shpallje ndër njerëz se si një nga njerëzit e rëndësishëm të Lëvizjes na qenkësh, në mos antikomunist, atëherë së paku kundërshtar i partisë (iluzioniste) që do të formoheshka ndër ne. E vërteta është krejt ndryshe. Shoku Z. i ka procesverbalet e takimit me të. Po deshtët të ngulni këmbë edhe më tej në qëndrimin "antikomunist" të atij shokut të Lëvizjes, urdhëroni e bëjeni këtë punë në baza më të shëndosha e më të ndershme, merrini përbazë procesverbalet e takimit. Atje shihet se ku qëndron e vërteta për bashkimin e paarritur, e megjithatë të shpallur si akt të kryer në thirrjen e famshme "Të gjithë në Front! Të gjithë për Frontin!", të cilën ndoshta nuk e ke pasur në dorë, ngase botimi i saj u spostua pas letrës sime dërguar shokut Z.

Tani po e kupton se unë hyra shumë thellë në punë që s'janë të miat, në punë tuaja të brendshme. Prandaj, nuk shkoj dot më tej. Dëshiroj që ana jonë këndeje të jetë e gabuar dhe juve t'ju shkojë puna për së mbari deri në arritjen e fitores. Ne s'ndiejmë frikë as kemi dëm nga cilado forcë me të vërtetë patriotike e revolucionare e popullit tonë. Përkundrazi, atë kërkojmë si qorri sytë dhe ajo na bënë të mburremi. Por kemi një çikë ndruajtje se punës i është zënë jo fort mirë peta. Përkundër të gjithave, ne s'e kemi humbur as e humbim dot shpresën e bashkimit. Veçse kemi konstatuar se një mision i tillë aq të nevojshëm e aq të shenjtë për ne, do ta bëjnë kur të vijë koha, njerëzit e vërtetë të punëve të vërteta.

Tani po të njoftoj se këto ditë na arriti në videokasetë me pesë filma shqiptarë. Filmat janë të shkëlqyeshëm dhe shumë inspirues. Ne ende s'ia kemi dalë ta shumëzojmë videokasetën, se për këtë punë po na duhet edhe një videofon i dytë, që s'e kemi, dhe një shtojcë speciale për riinçizim, që s'e kemi poashtu. Po të nxorri rruga këndeje ndonjë ditë dhe po pate mundësi, merr videofonin tuaj e eja t'i riinçizojmë. Me këtë rrugë, për të njejtën

çështje po e njoftoj edhe shokun Z., megjithqë më duket se ata nuk kanë ende as videofon.

Të fala vëllazërore e revolucionare

J.G. 15 janar 1982

(Botuar për herë të parë nga Faridin Tafallari, *Terror-Dhimbe-Qëndresë*, Tiranë 1997, faqe 411-412)⁵

Letër Jusuf Gërvallës (nga Ibrahim Kelmendi)

"Do të kishte qenë mirë të më ndihmoni, pasi jeni më afër ngjarjes, për rastin e arrogantit Rizah. Sigurisht që Bardhi ka mundur të mësojë më shumë gjëra se unë, pasi unë pos çfarë më thanë të KRIPO-s, nuk di tjetër. Një gjë di se jam i revoltuar shumë me Rizahun për konfiskimin e postës që më ka bërë. Është kjo vepër prej udbashi. I poshtri! Sigurisht që më ka munguar posta. Për këtë kam bërë sa herë fjalë me udhëheqësit e konviktit." (Fragment nga letra dërguar Jusuf Gërvallës nga Ibrahim Kelmendi, **16 shtator 1980**, botuar në: Faridin Tafallari, *"Dhimbe Krenare"*, **Tiranë 1998**, faqe 117)⁶

3.1. Letër për Sabri Novosellën, 14 prill 1981

Untergruppenbach, RFGJ 14 prill 1981

I dashuri shok, Bashkim!

Letrën tënde (një fjalë apo një shenjë sado të vogël) e kam pritur si qorri sytë. Siç do të shohësh pak më poshtë, ajo ka për mua një rëndësi jashtëzakonisht të madhe, bile rëndësi jetësore.

Muajt e parë të arratisë sime u merakosa për efikasitetin e Organizatës sonë.

⁵ Xh. Durmishi, *VEPRA E JUSUF GËRVALLËS*, f. 260-261

⁶ Xh. Durmishi, *LËVIZJA E JUSUF GËRVALLËS*, f. 109

Unë, në bazë të bisedave në takimet tona, e dija që organizata ka për detyrë dhe është e zoja të marrë kontakt me anëtarët e vet edhe në rrethanat më të vështira, siç është burgu. Nga ana tjetër, megjithëqë vështirësitë për të marrë kontakt me mua, duke u nisur nga karakteri i hapët i kufirit jugosllav me Perëndimin, i konsideroja vështirësi relative, ...për disa muaj rresht s'më vinte fjalë as zë. Dhe gjendja e tillë, e cila më jepte dorë ta gjykoja Organizatën, do të vazhdonte deri më sot, sikur ndërkohë unë vetë të mos e bëja një ligësi të kobshme. Ti mund të mos e dish, por shkaktari i arratisjes sate jam unë! Mbase natën që do të jesh arratisur ti, mua më morrën në telefon nga UDB – ja e Pejës dhe më bënë presion të çuditshëm, gjithsesi monstruoz, që të tregoja kush është Bashkim Prishtina. As që më ka shkuar mendja se e kisha humbur aq shumë truallin nën këmbë. I përgjumur dhe me gjasë fare i humbur siç isha, në kthetrat e një ligësie të pashembullt dhe fare të huaj për mua deri atë çast, unë rashë në provimin e rëndësishëm: kallëzova shokun! Për të “shpëtuar” fëmijët e vëllait, morra në qafë fëmijët e shokut, fëmijët e vëllait por që nuk na kishte bërë nëna. Dhe në këmbim të kësaj fitova: faqen e zezë dhe barrën e rëndë të ndërgjegjes së ligur si kurrë ndonjëherë në jetë. Atë çast e tutje, jeta edhe ashtu e errët, me strumbullar të vetëm luftën modeste dhe gatshmërinë për flijim në emër të idealit të lartë të lirisë, m'u errësua edhe më. Brerja e rëndë e ndërgjegjes dhe ndjenja e thellë e shkatërrimtare e fajit ndoqën pa mëshirë dhe në çdo hap të gjitha netët dhe ditët e arratisë sime të hidhur, e cila, pas gjestit tim qyqar, e humbi gjithë qëllimin e vet dhe m'u shndërrua në gur të rëndë në zemër.

Menjëherë pas aktit tim të lig, unë, tashmë i “shpërgjumur”, i bëra telefon një shokut tim në Podujevë që të vinte të të lajmëronte për rrezikun. Por, sigurisht ka qenë vonë për gjithçka. Atëhere m'u shfaq një motiv i fuqishëm që për gjestin tim qyqar t'i rrëfeshesha shokut të parë që do të takoja. Po shokë nuk kisha. Gjithë natën e gjatë u detyrova t'i shtrohem gjykimit të vëllait të vogël këtu, të shoqes sime dhe, bile, gjykimit të heshtur të djalit tim 12-vjeç, i cili ishte prezent kur ngjau biseda. Më pastaj prisja

t'i rrëfhem ndonjërit nga shokët e Organizatës, kur të merrja eventualisht kontaktin e pritur. Ndërkohë dëgjova për arratisjen tënde dhe vendosa që së pari të të rrëfhem ty e pastaj kujt do që e kërkon puna.

Unë pra, shok i dashur, u korita keq. Me “meritën” time, ti tani do të mund të ishe në duart e UDB-së; me po këtë “meritë”, ti u detyrove të dalësh në kurbet, peshën e të cilit e di unë mirë. Të mos të flasim për dëmet që i kam shkaktuar Organizatës, e kështu edhe idealit të lartë të popullit tonë të shumëvujtur. Prandaj s'më bën zemra të kapem pas fjalës së urtë të popullit, që thotë se duhet të jetë, i lumtur ai që u korit një herë, për të mos u koritur më kurrë. Sado që jam i sigurt se ligësia e turpi i tillë nuk do të përsëriten kurrë tek unë pa e ngrënë së pari mishin tim e të fëmijëve të mi.

Tani, fatin tim të mëtejshëm e keni plotësisht në dorë ti dhe shokët. Nëse mund ta merrni mundimin e ta analizoni rastin tim më hollësisht, nëse pastaj gjendet shteg që gjesti im të cilësohet akt qyqar, i kryer në rrethana ligështimi, dhe jo një tradhti e hapët, atëhere më keni ndihmuar të ngjitem edhe një herë në shkallën e njeriut, e për këtë do ta keni përjetë mirënjohjen time dhe punën time të palodhshme. Nëse nuk i peshoni punët kështu dhe e quani tradhti të hapët qyqarinë time, atëhere jam i gatshëm ta duroj edhe dënimin më të rëndë nga ana jote, e shokëve e kështu edhe e pjesës përparimtare e liridashëse të popullit tonë: përjashtimin jo vetëm nga radhët e Organizatës sonë, po edhe shpalljen e tradhtisë sime me daulle, te të gjithë ata njerëz që ia duan të mirën popullit shqiptar. Ndoshta e meritoj që, si gjarpri dhjamin e vet, ta ha dalëngadalë këtë tepricë të jetës që më ka mbetur – në mërgim dhe pa shokë e njerëz që të më konsiderojnë të barabartë me vetveten. Me një fjalë, ju mund të më bëni një njeri të rilindur apo një njeri të humbur fare në vorbullën e këtij planeti. Se vetëm mendimi juaj mund të bëhet shpatë, që do ta këpusë këtë nyje të ngatërruar të jetës sime.

Natyrisht, kurrë nuk do t'i lejoja vetes që të kërkoj prej jush as mirëkuptimin më të vogël ndaj meje, po qe se jeni të bindur se,

duke më falur, mund t'i bëni ndonjë dëm çështjes sonë të shenjtë. Në rrethana tjera, unë kam mundur të bie hero a dëshmor në gjysmën e rrugës të revolucionit tonë. Në rrethanat e tashme, nëse nuk më falet gabimi, do të bie si tradhtar. Një më shumë a më pak, nuk mund ta dëmtojë luftën tonë, e cila s'ka të ndalur dhe e cila do të ngadhënjejë patjetër.

I dashuri shok, Bashkim!

Tani më lejo të të bëj një raport të shkurtër për punën time nga dita e arratisjes sime e këndej.

Puna e parë që bëra, u bëra një telefon shokëve të ambasadës shqiptare në Vjenë. I njoftova për çështjen time dhe i luta të më ndihmojnë me ndonjë këshillë për të mos bërë ndonjë gabim ideologjik a taktik gjatë strehimit tim në këtë vend kapitalist. Ata, si zakonisht, u treguan të kursyer, po megjithatë patën njëfarë mirëkuptimi. Pastaj, sipas marrëveshjes që kishim së bashku me ty, unë informova Organizatën e Amnestisë Ndërkombëtare dhe Radio Londrën për gjendjen e vështirë në Kosovë dhe për burgosjet masive politike të shqiptarëve. Me sa di, Radio Londra s'ka marrë gjë para sysh, kurse Amnestia I. e dërgoi menjëherë tek unë përfaqësuesen e vet nga Londra dhe mori përsipër për përkujdesjen për të gjithë ata të burgosur politikë shqiptarë, për të cilët unë ia dola ndërkohë të mbledh ndonjë shënim.

Në të njëjtën kohë shkrova një artikull të gjatë, të cilin ia dërgova magazinës së përjavshme gjermane "Der Spiegel". Ajo, siç mund të pritej, nuk e botoi artikullin në fjalë, por një artikull të një redaktori të vet, me disa të dhëna nga artikulli im po edhe me disa poshtërsi karakteristike për shtypin e këtushëm.

Në fillim të qëndrimit tim këtu, më ofroi bashkëpunim me gazetën "Bashkimi", organ i Frontit të Kuq Popullor, njëri nga bashkëpunëtorët e saj. Meqë gazeta edhe më parë shkonte në popull, madje në një gjendje të keqe, unë e pashë të udhës dhe të lejueshme dhe bashkëpunova me të në disa numra (të cilët po t'i dërgoj menjëherë – te artikujt e shkruar prej meje po e vë nga një shenjë).

Pastaj, nga Kosova erdhi një student për vizitë dhe më solli një letër nga një i njohuri im i mëparshëm. Ky më njoftonte në letër se ishte pjesëtar i një organizate të vogël patriotike (unë atë person e dija për atdhetar) dhe, duke shprehur gatshmërinë e vet dhe të shokëve të vet për luftë të pakompromis për atdhe, më lutej që të merrnim kontakt dhe t'u delja në ndihmë me ndonjë këshillë a udhëzim. Unë, edhe lidhur me këtë e pashë të udhës të përgjigjem pozitivisht. Madje nga njoftimet që zunë të më arrijnë pastaj për riorganizimin e kujdesshëm të atij grupi, morra impulse edhe për ta nxjerrë vetë (me përballime të mëdha materiale e pa bashkëpunëtorë) edhe revistën e përdymuajshme “Lajmëtari i lirisë”, tre numrat e parë të së cilës po t'i dërgoj me këtë udhë. (Lidhur me atë krah të ri që pranoi Statutin dhe programin e Organizatës e riorganizimin, përditë po më arrijnë gjithnjë më të mira.)

Qëkur ndodhem këtu kam qenë mjaft aktiv në propagandë dhe agjitacion. Në Shtutgart dhe në rrethin e këtij qyteti ka shqiptarë të ndershëm, që e presin me padurim fjalën patriotike dhe revolucionare. Përveç kësaj, kam udhëtuar edhe në shumë qendra të tjera të RFGJ. Kam kontakte (sado të pakta) edhe me njerëz jashtë këtij vendi, por deri më tash nuk kam mundur të udhëtoj, sepse nuk kam pasur dokumente. (Dje, bashkë me letrën tënde, më arriti edhe njoftimi se më është dhënë strehimi politik në RFGJ, në bazë të kërkesës së paraqitur para 16 muajsh.)

Konkretisht në rrethinën e Shtutgartit janë nja 7 – 8 shokë të gatshëm e të përshtatshëm për punë patriotiko-revolucionare. Ata presin ndonjë orientim nga unë. Po unë duke qenë dhe vetë në mjegull për gjendjen time, nuk kam dashur t'i ngashënej e pastaj t'i lë në gjysmë të rrugës. Prandaj u kam folur për gjëra të përgjithshme në çështje të organizimit, të propagandës dhe të agjitacionit si dhe kam bërë përpjekje për t'ua dhënë elementet e domosdoshme shkencore të historisë kombëtare dhe të lëvizjes komuniste shqiptare e ndërkombëtare. Janë punëtorë dhe ma ka marrë mendja se në radhë të parë u duhet një ngritje e tillë ideore, politike e shkencore.

Tash së fundi jam në kontakt edhe me një shok të grupit të Marksistë-leninistëve të Kosovës, të tubuar rreth organit të tyre “Liria”. Personalisht, për organin e tyre kam mendim shumë të mirë, po edhe shoku me të cilin kam kontaktuar duket shumë i ngritur dhe i pjekur. Ka një mirëkuptim midis nesh dhe kemi rënë në ujdi që t’i bashkërenditim veprimet. Lidhur me këtë, për fillim, kemi zënë të organizojmë një varg demonstratash, nëpër qendra të ndryshme evropiane, që kanë për qëllim të bëhen përpjekje e zëshme e ngjarjeve aktuale në Kosovën tonë trime. Demonstrata e parë, shumë e suksesshme, është bërë para ambasadës jugosllave në Bern të Zvicrës, më 11 prill, në të cilën kanë marrë pjesë edhe shqiptarë nga RFGJ. Demonstrata e dytë do të mbahet po në Zvicër, në qytetin Cyrih, më 18 prill, kurse të tretën e kemi parashikuar në Shtutgart, aty nga 26 prilli. Parullat e demonstratave kanë një përmbajtje thellësisht marksiste-leniniste dhe përkrahin deri në fund kërkesat e rinisë heroike të Kosovës për republikë (që nënkupton edhe përfshirjen e tokave dhe të popullsisë shqiptare në Maqedoni, Mal të Zi e në Serbi). Përveç kësaj, demonstratave u prin automobili me megafon, i cili i koordinon veprimet, kontrollon disiplinën dhe shprehjen unike. Me megafon lexohet në shqipe dhe në gjuhë të huaja trakti përkatës, me elemente informative e sqaruese lidhur me gjendjen e krijuar në Kosovë nga kryengritja e këtaj.

Kur e mora letrën tënde të çmuar, unë isha duke përgatitur një trakt të gjatë për opinionin gjerman e zvicëran, kurse shoku i “Lirisë” e përgatiti traktin për shqiptarët e mërguar “ekonomikë”.

Hapi i ardhshëm do të jetë përgatitja e materialeve sa më të bollshme për informimin e opinionit, të qeverive evropiane dhe të Kombeve të Bashkuara lidhur me gjendjen në Kosovë. (Më vonë, suksesivisht, do t’i dërgoj kopjet e materialeve të shkruara për këtë qëllim.)

Kam pasur nderin të njihem edhe me sekretarin e parë të Partisë Komuniste Gjermane, njëkohësisht edhe kryetar i Shoqatës së Miqësisë Gjermani-Shqipëri dhe i kam dërguar një letër me lutjen që edhe ai me partinë e tij të shikojë ndonjë formë

të përshtatshme ndihme për përkrahjen morale të popullit shqiptar të Kosovës. Ende s'kam marrë përgjigje prej tij, por shpresoj se megjithatë do të na ndihmojë patjetër, sepse për këtë i obligon drejtpërdrejt edhe artikulli i "Zërit të popullit" i datës 8 prill, se siç dihet, kjo parti e komunistëve gjermanë ka për busollë të vetme PPSH-në.

Sa për situatën në Kosovë, megjithë krimet e pashembullta fashiste që po ushtron armiku ynë mizor e që prekin thellë në zemër çdo shqiptar dhe jo vetëm shqiptarët, unë jam shumë optimist, Arsyet i mendoj kësisoji: 1) Doli sheshazi mospajtimi i shqiptarëve me armikun e egër, qeverinë shoviniste të Beogradit; bota, që sot po e bën të veshin shurdh e syrin qorr për çështjen shqiptare, në mos sot, nesër do të detyrohet patjetër të ballafaqohet në mënyrën më serioze me këtë çështje, deri në fitoren tonë përfundimtare. 2) Popullsia e Kosovës, e ballafaquar me tanket, aeroplanët, helikopterët e me gjithë pancirin tjetër të ushtrisë dhe policisë serbe, nuk u frikësua dot, po qëndroi pa iu trembur syri; kjo popullsi tregoi se është e zoja të çohet në kryengritje dhe ta bëjë edhe luftën përfundimtare për çlirimin nga armiku mizor dhe bashkimin me vendin amë. 3) Vetë armiku, që kohë më parë e dinim edhe për politikan të regjur, me këtë intervenim ushtarak e policor mbi shqiptarët bëri pa dyshim gabimin më të madh në historinë e vet shtetërore-politike; ky gabim do t'i kushtojë shtrenjtë, sepse gjithë situata, edhe në mos vazhdoftë menjëherë lufta definitive për bashkim me Shqipërinë tonë, pra gjithë situata do të ndjekë në të ardhmen e afërme atë drejtim, i cili do ta sjellë shqiptarin në potez për të zgjedhur se ç'dëshiron brenda kuadrit të Jugosllavisë, madje duke na lejuar të bëhemi edhe mjaft nazeqarë...

Ja, pra, këto ishin disa nga punët dhe mendimet e mia në këtë situatë të vështirë.

Tani, me shpresë se edhe për mua personalisht, në saje të mirëkuptimit të shokëve, do të ketë ndonjë ditë më të bardhë, po e përfundoj këtë letër dhe po të përcjell të fala shqiptare e revolucionare.

POPULLI YNE ESHTË I PAMPOSHTUR DHE DO TE FITOJE!

Sokoli*

(Botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, ME TRE YJET E

PAVDEKËSISË NË ATO VITE TË STUHISHME, Tiranë 2010, faqe 256-261)⁷

3.2. Letër për Sabri Novosellën, 13 maj 1981

Untergruppenbach, RFGJ

13 maj 1981

I dashur vëlla, Mërgim*!

Diku thellë në ndërgjegje e dija se do të ma falje gabimin më të madh të jetës sime. Kjo shpirtbardhësi e zemërgjerësi jotja mua më shpëtoi me fytyrë. Prandaj, do të jem mirënjohës për tërë jetën. Dhe kurrë nuk do të harroj se kjo gjë, në vend që ta zvogëlojë, do ta rritë edhe më shumë gabimin tim të pafalshëm. Por, meqë ti u bërë burrë dhe meqë situata në Atdheun tonë e do që të punojmë me një vrull të madh, atëhere çështjen time, siç ke propozuar edhe vetë, e lemë për ta shqyrtuar hollësisht kur të na paraqitet rasti, kurse tash po u jepemi punëve me gjithë fuqinë që kemi.

Letrat e tua dhe materialet e shkruara i mora me kohë. Por, i lejova vetes të ta vonoja pak përgjigjen, për arsye se isha i zënë me disa punë të nisura, shumë të ngutshme. Me një shok** të "Lirisë" organizuam në Zvicër dhe në RFGJ katër demonstrata të punëtorëve kosovarë në botën e jashtme, dhe jemi në prag të organizimit të demonstratës së pestë. Duheshin shkrime, trakte dhe fjalime, pastaj, duhej një vrap i madh për tubimin e njerëzve.

⁷ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 229-232

Demonstrata e parë u mbajt më 11 prill në Bernë të Zvicrës, e dyta më 18 prill në Cyrih të Zvicrës, kurse e treta dhe e katërta në Shtutgart e Dyseldorf të RF Gjermane, me 25 prill, përkatësisht më 9 maj. Në demonstrata u hodhën po ato parulla që ishin hedhur në demonstratat në Kosovë. Para ambasadave u mbajtën kudo mitingje protestuese, me fjalime të rëndësishme, që demaskonin qëllimet dhe veprimet fashiste të jugosllavëve dhe tregonin qëllimin e vërtetë të kryengritjes në Kosovë si dhe shkaqet e saj të vërteta. Thuaja në të gjitha demonstratat e organizuara ishim bashkë me ne edhe komunistët dhe demokratët gjermanë dhe shumë komunistë nga radhët e punëtorëve turq, qoftë fizikisht, qoftë me trakte e fjalime, në të cilat paraqitej gjendja reale në Kosovë dhe dënohej rëndë veprimi fashist i policisë dhe ushtrisë jugosllave mbi popullsinë e pafajshme dhe duarthatë të Kosovës. Demonstrata e ardhshme do të bëhet në Mynih të RF Gjermane, të shtunën , më 16 maj.

Në të gjitha demonstratat ka dominuar rendi dhe disiplina e shkallës së lartë, si dhe shprehja e indinjatës më të thellë të punëtorëve tanë e qytetarëve të këtushëm, për ato që po ndodhin në Kosovë. Vetëm në Shtutgart ndodhi një incident, por, edhe ky në fitoren tonë; njerëz të Konsullatës jugosllave fotografonin dhe xhironin demonstrantët me qëllim, që t'i frikësojnë për pjesëmarrjen e tyre në demonstratë. Disa punëtorë, nga radhët e demonstrantëve u ndanë me një rast dhe hynë në një shkollë jugosllave, nga na xhironin me kamerë filmike. Ua morën jugosllavëve filmin dhe e rrahën xhiruesin, i cili s'donte ta jepte atë në asnjë mënyrë. Aktorët e kësaj përleshje, jo vetëm që dolën faqebardhë, pa gërvishtjen më të vogël, por edhe policia gjermane i mbajti vetëm dy orë dhe i lëshoi nga burgu, kurse shtypi gjerman, sipas deklaratës së vet policisë së Shtutgartit, fajtor i cilësoi jugosllavët dhe jo demonstrantët tanë.

Një hap tjetër revolucionar që u bë këto ditë në Gjermani, që pushtimi nga punëtorët tanë i dy klubeve kosovare, të cilat deri më tash ishin bërë çerdhe spiunazhi e propagande e njerëzve të

konsullatave jugosllave. Punëtorët revolucionarë i morën në dorë ato klube, hoqën flamurin jugosllav dhe fotografinë e xhelatit Tito, ndoqën së andejmi njerëzit e konsullatave, përderisa ngjarjet në Kosovë të vazhdojnë të trajtohen kështu nga ana e qeverisë jugosllave. Klubet e pushtuara ndodhen në Dyseldorf dhe në Bilefeld. Policia gjermane jo vetëm nuk ka ndërmarrë asgjë lidhur me këtë aksion, por e konsideron edhe shumë të drejtë, meqë sipas statusit të tyre, klubet duhej edhe më parë të ishin të pavarura nga ndikimi i konsullatave. Tani kemi shpresë se ky shembull do të ndiqet në të gjitha ato qendra ku kanë ekzistuar deri më tash klube që veç emrin e kanë pasur kosovar. Dhe kjo gjë ka rëndësi mjaft të madhe.

Vëlla, Mërgim! Kohë më parë unë i kisha nisur një letër njërit nga anëtarët e Komitetit Qendror të Partisë Komuniste Gjermane, të cilin e kam njohur personalisht. Iu drejtova me kërkesën që ta përdorë autoritetin e Partisë së tij dhe të na dalë në ndihmë në një mënyrë apo në një tjetër. Ato ditë Radio Tirana transmetoi edhe artikullin e parë të “Zërit të popullit” lidhur me ngjarjet në Kosovë, kështu që komunistët e këtushëm morën qëndrim zyrtar, që të solidarizohen me Kosovën dhe ta ndihmojnë luftën e popullin tonë me të gjitha mjetet që kanë në dorë. Në fillim të fillimit, ata botuan gjermanisht në organin e tyre “Roter Morgen” artikullin e “Zërit të popullit” dhe neve na nxorrën lejet zyrtare te policia gjermane për mbajtjen e demonstratave. Po kështu, me luftën tonë janë solidarizuar edhe komunistët zviceranë dhe ata turq në botën e jashtme.

Tani, në bashkëpunim me komunistët gjermanë e zviceranë, unë dhe një shok i “Lirisë” jemi duke punuar në formimin e disa komiteve për Kosovën. Këto komitete do të përbëhen prej autoritetesh të njohura gjermane e zvicerane, si politikanë, shkrimtarë e artistë të njohur demokratë. Konkretisht, në komitetin që do të formohet në Gjermaninë Federale, kemi rënë dakord që nga pala shqiptare të hy unë, kurse në atë në Zvicër, një shoku** i “Lirisë”. Komitetet kanë për qëllim ta sheshojnë të

vërtetën për Kosovën dhe të organizojnë ndihma të ndryshme për popullin tonë të shumëvuahtur.

Komitetet do të bëjnë demarshe pranë qeverive, dhe ndoshta edhe pranë Kombeve të Bashkuara, si dhe do të përpiqen të ndikojnë sa më shumë në shtypin evropian e botëror, duke e ushqyer këtë shtyp me të dhëna faktografike mbi Kosovën, në mënyrë që demagogjia jugosllave të demaskohet në përmasa të gjera. Po kështu, komitetet do të hapin edhe xhiro-llogarinë për ndihma materiale dhe do të caktojnë qendra me adresa ku të arrijnë të dhëna konkrete lidhur me numrin e të vrarëve, të plagosurve dhe të të burgosurve në ngjarjet e fundit në Kosovë. (Prandaj është mirë që qysh tani, shokët të mbledhin sa më shumë informata dhe, kur të formohen komitetet, t'i ushqejmë ato me të vërteta në shkallë sa më të gjerë.)

Tani, vëlla Mërgim, lejomë t'u përgjigjem disave nga pyetjet që shtron ti në letër. "Lajmëtarin e lirisë", siç të pata shkruar edhe më parë, e kam nxjerrë kryekëput vetë, bile, 80 për qind të shpenzimeve rreth botimit të tij i kam paguar vetë nga të ardhurat e mia dhe të vëllaut. Duke qenë puna kështu, është e natyrshme që niveli të mos ketë qenë në nivel dhe të jetë përvjedhur edhe ndonjë gabim. (Aq më parë, kur për shkrime kam qenë i angazhuar edhe në gazetën "Bashkimi".)

Gjëja më e rëndësishme lidhur me "Lajmëtarin" është se, duke qenë krejt i vetmuar, nuk e mora dot guximin ta emëroja atë si organ të LNÇKVSH. Kjo është e vetmja arsye pse në të nuk flitet e brohoritet në emër të Lëvizjes sonë. Mjafton ta përmend faktin se dy materialet e Lëvizjes, që i botova në numrin 3, i lëshova me njëqind druajtje, ngase nuk isha në gjendje të gjykoja vetë dhe të fitoj bindjen e plotë se a bëja mirë apo keq.

Tirazhi i "Lajmëtarit" ka qenë i vogël, nga 600 kopje. Por, kaq ka pasur aftësi të shpërndajë rrjeti i krahut të ri të Lëvizjes, që u formua në Kosovë pas ardhjes sime këtu. Por me rëndësi është fakti se atë e ka shpërndarë pikërisht ai krah.

Unë, që në fillim të Lëvizjes e kam pasë ditur se organ i Lëvizjes është “Zëri i Kosovës”, se kjo shihet nga vetë Statuti. Dhe, me kënaqësinë më të madhe, në vend që të dilte “Lajmëtari i lirisë”, kam mundur të bëja që të dilte “Zëri i Kosovës”. Nuk e bëra për dy arsye. Së pari nuk isha i autorizuar nga Lëvizja. Së dyti, këtu kishte vepruar qysh më herët një i ashtuquajturi Grupi Komunist “Zëri i Kosovës”, për punën e errët të të cilit me ndonjë rast tjetër mund të bëj para Lëvizjes ndonjë raport të gjerë. Tash për tash po theksoj se udhëheqësi i këtij grupi (Rizah Saliu, nga Mushtishti, një provokator ose njeri shumë naiv dhe i rrezikshëm), provoi të organizonte me shokë likuidimin tim dhe të vëllaut tim, duke na quajtur “të dërguar specialë të UDB-së“, pikërisht për arsyen se i pata thënë që “Zëri i Kosovës” është organ i LNÇKVSH, kurse ai e kishte marrë për emër të grupit të vet. Po për këtë arsye, para se t’i hymë botimit të këtij organi, duhet të marr nga Ti dhe Lëvizja edhe fjalën e fundit, sepse ka mundësi që titulli “Zëri i Kosovës” si organ i LNÇ, të përzihet në mendjen e naivëve me Grupin Komunist “Zëri i Kosovës”.

Më ke pyetur si qëndrojmë me çështjen financiare, lidhur me nxjerrjen e gazetës. Numri i parë, i cili është radhitur e shtypur krejtësisht në një shtypshkronjë, e që është e natyrshme që ka dalë teknikisht më së miri, ka kushtuar 2540 mark. Ky ishte një çmim shumë i lartë sa të mund ta përballoja, madje edhe me pjesëmarrjen modeste të disa njerëzve që u treguan të gatshëm të ndihmojnë (pa e ditur për çka është fjala). ???Prandaj, bashkë me vëllaun vendosëm ta marrim me kredi një makinë shkrimi të përshtatshme (është kjo, me të cilën po ta shkruaj letrën dhe me të cilën janë radhitur dy numrat e fundit të “Lajmëtarit të lirisë”). Makina kushtonte relativisht pak (5080 mark) dhe, me disa funksione elektronike që kryente, jepte mundësi të nxirrej disi revista, sado që mua më ngarkonte shumë, sepse, pos që i shkruaja të gjithë artikujt, më duhej edhe t’i radhitja e t’i përgatisja teknikisht të gjitha faqet. Por, shpenzimet që mbeteshin për t’iu paguar shtypshkronjës në procesin e mëtejshëm të shtypjes e të shumëzimit të revistës, ishin shumë të

vogla, vetëm 600 mark. Por kur është fjala për botimin e “Zërit të Kosovës”, mendoj se del edhe një problem. Sipas të gjitha gjasëve, tashmë është identifikuar se kush qëndron prapa “Lajmëtarit” dhe kështu edhe mënyra se si radhitet ai. Pra, kjo makinë shkrimi, sipas mendjes sime, nuk do të duhej të përdorej edhe në radhitjen e “Zërit të Kosovës”. Kurse radhitja në shtypshkronjë kushton shtrenjtë, siç u pa. Mbesin dy mundësi: ose të shitet kjo makinë (po tash me çmim më të ulët, se kështu ngjan këtu) dhe të blehet një lloj tjetër makine, duke shtuar edhe para të tjera, ose të merret kohë pas kohe me qira ndonjë makinë tjetër për radhitjen e gazetës. Se sa do të shpenzoheshin me variantin e parë dhe sa me të dytin, të informoj këto ditë në telefon, por e di se, për një punë më të rregullt në nxjerrjen e gazetës, do të duhej një ndihmë bukur e madhe financiare. Dhe unë nuk e di se sa keni mundësi, Ti me shokët, të ndihmoni së andejmi. Për shembull, një makinë për radhitje, me të gjitha llojet e germave ë përdoren në gazeta e libra e që prandaj s’ka si të identifikohet, e re kushton mbi 20 mijë mark, po e përdorur ka mundësi të gjendet edhe 10 mijë. E këto janë para të mëdha. Ndryshe, po të zgjidhet çështja e makinës, shpenzimet e shumëzimit të revistës do t’i përballoja vetë, me disa shokë këtu, pa kurrfarë problemi. Këtu kam një propozim. Ai shoku në Mynhen, përmes të cilit e mora lidhjen me Ty, Shabani, është një milioner. Nëse shokët që ke Ti atje kanë ndikim në të, atëhere ai do të mund të na ndihmonte në blerjen e një makine të tillë, bile nuk do t’i ndiente shpenzimet. Por, kjo është çështje që duhet ta vendosni ju.

Sido që të jetë, para se t’ia nis punës për nxjerrjen e “Zërit të Kosovës”, duhet të dija se deri në çfarë shkalle mund të më ndihmoni së andejmi materialisht.

Kur është fjala për materialet që mora, përveç atyre me tituj “Në Kosovë dy njerëz u ngjallën” dhe “Adem Demaçi, simbol i rezistencës shqiptare”, mendoj se të tjerët nuk kanë elemente të mjaftuara për një revistë çfarë e mendoj unë “Zërin e Kosovës”. Në ta gjenden të meta ideopolitike dhe janë shkruar jo në nivel.

Përveç kësaj, sidomos tash na duhen materiale me elementin e aktualitetit kosovar. Mendoj se në revistë duhet t'u përgjigjemi një për një sulmeve jugosllave dhe demagogjisë së vrullshme titiste. Dhe për këtë kemi se ku kapemi. Dhe, një pjesë të mirë të përgjigjeve të tilla, që do të bënin një punë sqaruese si për popullsinë tonë, ashtu edhe për të tjerët, e marr përsipër ta shkruaj unë vetë, po të autorizohem për këtë nga Lëvizja. Një gjë është fare e sigurt: tash e tutje, i forcuar moralisht, nuk do të kursehem për punë ditë as natë dhe besoj se puna nuk do të mbetet pa rezultate.

Po dalim te një çështje tjetër me rëndësi. Kur është fjala te bashkimi i organizatave revolucionare dhe patriotike që veprojnë në Kosovë, unë pata bërë një propozim konkret, po druaj se nuk jemi marrë vesh si duhet. Është i ashtuquajturi Grupi Komunist “Zëri i Kosovës” një grup që predikon krijimin e një Kosove “të lirë” dhe jo bashkimin me vendin amë. Me këtë grup as kam marrëdhënie, as do të doja të kem, sepse, edhe në ekziston akoma (se pjesa më e madhe e anëtarëve të tij në atdhe janë të burgosur, për shkak të mënyrës së organizimit shumë të gabuar e të rrezikshëm: me lista konkrete, ku anëtarët shënojnë elementet e tyre biografike, bëjnë me shkrim betimin dhe e firmojnë me dorën e vet; kështu listat komplete të anëtarëve kanë rënë në dorë të UDB-së dhe ata janë burgosur masivisht e pa mundime nga ana e policisë), pra, edhe nëse grupi ekziston akoma, ai punon keq e fëlliqtë. I tillë nuk është as në shkrime as në pikëpamje të organizimit grupi i Marksistë-leninistëve të Kosovës, të bashkuar rreth organit të tyre “Liria”. Përkundrazi ata, jo vetëm që luftojnë si ne për bashkimin e domosdoshëm me vendin amë, por, sa kam mundur të konkludoj nga kontaktet e mia me njeriun e tyre, janë edhe shumë të pjekur dhe organizatorë të zotët. Më vonë do të marrim vesh se ata, me sa duket, kanë qenë ndër organizatorët kryesorë të ngjarjeve të fundit në Kosovë, jo fillimisht, por duke intervenuar pas ngjarjeve të 11 marsit. Por, kjo gjë duhet të studiohet edhe më tej me seriozitetin më të madh dhe, po u pa e

arsyeshme, edhe të merret kontakti me ta e të vazhdohet puna e përbashkët.

Sa për organizatën e bashkuar rreth organit "Bashkimi", më duket se pak dobi mund të kemi nga iniciativa për bashkim e bashkëpunim me ta. Së paku përsa shihet te udhëheqësi i kësaj organizate në botën e jashtme, nuk ekziston përshtypja për organizim të mirëfillte dhe as për ndonjë organizatë të fuqishme numerikisht. Megjithatë, po ta shihni ju të arsyeshme, ndoshta do të mund të realizohej mundësia që shokëve të Lëvizjes në Kosovë t'u jepet lidhja me përfaqësuesin e "Bashkimit" në Kosovë. Megjithëqë, për sa kam mundur të marr vesh, atje, në radhët e kësaj organizate, apo ndoshta në qendër të saj, ndodhet një njeri i dyshimtë, njëfarë Blakaj, që punoka në Entin e Sigurimit Social në Prishtinë. Sa për mua unë njëherë për njëherë, pas numrit të fundit të "Bashkimit", të cilin ta kam dërguar, të gjitha marrëdhëniet me përfaqësuesin e tij të këtushëm i kam ndërprerë. Këshilla për ndërprerjen e marrëdhënieve me të kam pasur edhe nga ana e diplomatëve shqiptarë në Vjenë.

Më në fund, po të njoftoj se, si unë me familje, ashtu dhe vëllau që është këtu edhe ai me familje, jemi që të gjithë mirë. Deri më tash edhe Luani ka qenë mirë në burg, si dhe familja e tij në fshat. Si janë punët tash, nuk dimë gjë prej shumë kohësh. U bëra helm që vëllaun ta paskan mbyllur prapë. Por, ju jeni mësuar, e edhe ne po mësohemi pak nga pak me këto gjëra. Armiku ynë tash u tërbua fare dhe e ka ndër mend të vazhdojë gjithnjë më egër. Por, jam më se i bindur se kjo vërtet do të na dëmtojë neve në një shkallë të gjerë, por atë do ta dëmtojë shumë më tepër, atë do ta shkatërrojë plotësisht.

Të fala vëllazërore Sokoli me familje!

POSHTË TITIZMI GJAKATAR!

RROFTE POPULLI SHQIPTAR I LIRE E I BASHKUAR!

*) Sabri Novosella, shënim i Faridin Tafallarit

**) Kadri Zeka, shënim i Faridin Tafallarit

(Botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, *ME TRE YJET E PAVDEKËSISË*, Tiranë 2010, faqe 261-266)

(Një pjesë e kësaj letre është botuar në librin *Dhimbje Krenare*, Tiranë 1998, faqe 115-116)⁸

3.3. Letër Sabri Novosellës, 16 qershor 1981

Untergruppenbach, RFGJ, më 16 qershor 1981

I dashur vëlla Mërgim!

Po të vë në dijeni se vonesa e letrave nga ana ime nuk është, as çështje harrese e as çështje e neglizhencës. Po prirem nga dëshira që kur të Të shkruaj, të kem së paku diçka të rëndësishme për të të thënë.

Përmes shtypit jugosllav ke mundur të informohesh për një demonstratë të fuqishme të punëtorëve anë në Gjenevë, në të cilën qenë mbledhur më 30 maj më se 1000 punëtorë nga Zvicra e Gjermania dhe, të penguar për t'iu afruar ambasadës jugosllave, shkuan dhe demonstruan para selisë së Kombeve të Bashkuara. Kjo demonstratë i tërboi jugosllavët, të cilët këmbyen edhe replika bukur të ashpra të nivelit shtetëror me organet zvicërene, që kishin dhënë leje për mbajtjen e demonstratës. Pastaj, kur panë se s'ka gjë prej asaj pune, u kthyen në të shara e britma të egra kundër demonstrantëve gjoja se këta ishin gjysma ekstremistë (lexo: komunistë) dhe gjysma tjetër, ata të ardhur nga RFGJ, fashistë etj. Por, sido që të jetë, gjithë atë që kanë thënë deri më sot jugosllavët lidhur me demonstratat e punëtorëve kosovarë në mërgim, s'janë gjë tjetër pos klithma e përçarje të të dëshpëruarve.

⁸ Xh. Durmishi, *VEPRA E JUSUF GËRVALLËS*, f. 232-236

Një demonstratë tjetër e rëndësishme u mbajt në 13 qershor në Bruksel të Belgjikës. E rëndësishme për këto arsye: e para, pas demonstratës në Gjenevë, jugosllavët kishin mundësi të ndërmerrnin ndonjë masë konkrete qoftë duke intervenuar te organet e Belgjikës, qoftë duke organizuar vetë ndonjë antidemonstratë, siç ishin kërcënuar më parë përmes Radio Beogradit (por s'e bënë dot njërën as tjetrën); e dyta, në Bruksel është çerdhja e emigracionit reaksionar shqiptar, i cili u përpoq, gjatë tërë kohës sa bëheshin përgatitjet për demonstratën, të ushtronte presione e shantazhe, duke kërkuar të merrnin edhe vetë pjesë në manifestimin tonë. Megjithatë, të gjitha u shkuan kot dhe demonstrata u zhvillua si është më mirë dhe në rrugën më të mbarë, edhe e treta, më e rëndësishmja, kjo demonstratë ndihmoi në bashkimin e mërgimtarëve të dyfishtë kosovarë, të ardhur këtu së fundi nga Turqia, të cilët më parë jetonin keq në kërcënime e shantazhe nga emigracioni i vjetër i Shqipërisë dhe me presione, që këta shqiptarë të ndershëm e patriotë të rreshtoheshin në radhët e armiqve të Shqipërisë socialiste. Jemi të bindur se të tria këto qëllime demonstrata i realizoi në një shkallë të caktuar.

Teksti për traktin më pëlqeu dhe e përshkrova e po ta dërgoj. Tjetër herë për trakte të tilla më trego a është më mirë t'i shumëzohj unë këtu, sepse i fotokopjojmë mirë dhe kushton relativisht pak, apo të duket më mirë t'i fotokopjosh atje. Kësaj radhe po i shumëzohj këtu. Nëse të duken pak kopje, trego sa kërkohen dhe i bëjmë kopjet e tjera dhe sipas nevojës i shumëzohjmë edhe traktet e ardhshme.

Me shokun Sh. në Mynih nuk kemi biseduar gojarisht, po vetëm në telefon. Ai tha se do të më përgjigjet brenda një kohe të shkurtër, por ende nuk është përgjigjur. Ndërkaq te shoku I. në Visloh ishim. Na priti mirë. Por kohën e bisedës e kishim të kufizuar, se i erdhën mysafirë të tjerë. Paske marrë vesh për një bisedë të nxehtë, që u zhvillua në banesën e tij me atë rast me disa kopukë projugosllavë. E di që nuk kam bërë aq mirë që kam

folur, por, unë e pata paralajmëruar shokun I. të mos më ndalte, sepse nuk mund të durohen kur fliten muhalife.. Pos kësaj, ja lëshova frenin vetes pak më shlrshëm, duke ditur se shoku I. nuk është aspak i varur nga Jugosllavia. Përveç kësaj, unë mendoj se kjo gjë duhet të ketë pasur një efekt të mirë te shoku I. Ai e pati rastin të njihet me disa pikëpamje dhe me shkallën time të informimit; lidhur me realitetin kosovar. Po të bëj me dije se këto ditë arriti prej tij edhe shuma e të hollave që kërkoreshin prej tij.

Ke bërë shumë mirë që më dërgove emrat e të burgosurve, ata të veteranëve të luftës sonë. Do t'ua bëjmë vendin në ndonjë material adekuat. Skënder Blakaj, për të cilin shtypi shkruan se e kanë larguar nga puna, është në burg që nga data 12 maj. Kjo duhet të na japë të kuptojmë se në mos të gjithë, atëhere shumica e atyre për të cilët flitet se janë larguar nga puna, në realitet janë të burgosur.

Tani më lejo të dalim te një nga çështjet më të rëndësishme për momentin aktual, pra, te çështja e bashkimit të vërtetë të të gjitha forcave të mbara revolucionare.

Unë, kohën e fundit, me qëllim të mirë, i kam dhënë vetes të drejtë të të dekonspiroj ty tek një person, te ai shoku* i "Lirisë", me të cilin kemi bashkëpunuar që disa kohë. Ai, duke nxjerrë konkludime nga puna e Organizatës së tij dhe nga ajo e LNÇK, sidomos nga organi ynë "Zëri i Kosovës", ka ardhur në këtë përfundim: sipas të gjitha gjasëve, edhe LNÇKVSH edhe Marksistë-leninistët e Kosovës janë dy degë të të njëjtit trung.

Një patriot revolucionar, i cili prej kohësh qenka në burg (ai thotë se nuk është fjala për Ademin, por për dikë tjetër), qenka përgjegjës për ndërprerjen e kontakteve mes anëtarëve të vjetër të organizatës së hershme me anëtarët e krahut të ri të kësaj organizate. Kështu që, pjesa e vjetër e asaj organizate (të përbashkët) ka ndjekur një rrugë të caktuar dhe sot ka arritur deri te emri Marksistë-leninistët e Kosovës, kurse krahui i ri, duke mos marrë kontakt me kohë me anëtarët e vjetër, qenka zhvilluar në Lëvizjen e sotme Nacionalçlirimtare të Kosovës. Për

këto konkludime ai merr për bazë pikërisht organin “Zëri i Kosovës”, të cilin Marksistë-leninistët e paskan pasur gjithashtu organ të vetin për një kohë të gjatë (sidomos që nga viti 1974, thotë ai, paskan dalë disa numra të këtij organi). Në rast të tillë, sipas mendimit të tij, bashkimi i organizatave tona jo vetëm që nuk është i vështirë, por është puna më e natyrshme. Lidhur me këtë, ai ka një propozim konkret, të cilin ia kam aprovuar edhe unë, nëse pranon ti: të vijmë së bashku ai e unë te ti dhe ta ndriçojmë po qe e mundur këtë çështje. Fitimi, besoj, do të kish qenë i madh. Ai* është një shok i mirë dhe mjaft i pjekur. Por, në qoftë se ti ngul këmbë që nuk duhet t’i hymë fare kësaj pune, atëhere ashtu edhe do të bëhet.

Edhe një çështje tjetër me shumë rëndësi. Po ky shoku* i “Lirisë”, i cili lidhjet me shokët në Kosovë i mban rregullisht, tash së fundi na njofton sesi nga Kosova i paska ardhur porosia që tash e tutje të mos ngulim më këmbë në kërkesën për përfshirjen e tokave shqiptare në Maqedoni e Mal të Zi brenda republikës së Kosovës, por të kufizohemi vetëm me statusin e republikës për territorin e sotëm të Krahinës Autonome të Kosovës, sepse gjoja, po të paraqitet kështu çështja, paska njëfarë mangësie për realizimin e kësaj kërke. Ai* shton se gjoja sugjerime të tilla u paskan arritur nga instanca të rëndësishme të atdheut. Unë paraqita kundërshtimin tim kategorik. Në mos qentë tradhti e hapët, një lëshim i tillë, thashë unë, atëhere është një politikë e ligë konjunkturale, të cilën vështirë se do të na e falte populli i pezmatuar, sidomos shqiptarët e viseve jashtë Krahinës, që janë në rrezik edhe nga asimilimi i madh.

Tani prej teje pres përgjigje të prerë për sa vijon:

1) A e aprovon ardhjen time bashkë me atë shokun*, lidhur me sqarimin e çështjes së përmendur, apo se lejon.

2) Pas “pështjellimeve” rreth titullit të organit “Zëri i Kosovës”, a të duket e udhës që organit tonë të ardhshëm t’i vëmë një titull tjetër? Unë mendoj se titulli duhet ndërruar.

3) A duhet të pranojmë edhe ne, sikundër ata të “Lirisë”, solucionin e republikës vetëm për territorin e sotëm të Krahinës së Kosovës?

4) A mendon se duhet edhe më tutje, pas këtyre njoftimeve, ta vazhdoj bashkëpunimin me shokun* në fjalë, apo të punoj vetëm, duke iu kushtuar kryekëput punëve të LNÇKVSH dhe të organit të saj të ardhshëm?

Të lutem t’i analizoni hollësisht këto çështje me shokë dhe të më përgjigjeni sa më parë që të jetë e mundshme.

Të fala vëllazërore Sokoli

*) Kadri Zeka, shënim i Faridin Tafallarit

(Botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, ME TRE YJET E PAVDEKËSISË, Tiranë 2010, faqe 269-271).⁹

3.4. Letër për Sabri Novosellën, 21 korrik 1981

Untreguppenbach. RFGJ, 21 korrik 1981

I dashur vëlla, Mërgim!

Qortimet e tua janë me vend. I entusiazmuar nga pritja e takimit tonë dhe (eventualisht) e bashkimit të dy forcave të rëndësishme revolucionare të Kosovës, unë rashë në një pasivitet të palejueshëm dhe lashë pas dore shumë punë. Letra jote e fundit më zgjoi nga kjo „kllapi” dhe të jesh i bindur se që tani do të përpiqem t’i çoj në vend si duhet e me kohë të gjitha porositë dhe t’i kryej me kohë ato që kërkohen prej meje.

Më lejo tani të informoj për disa çështje tash për tash të rëndësishme. Lidhur me takimin tonë doli një pengesë tash për tash e pakapërcyeshme: ambasada turke nuk më jep kurrsesi vizë

⁹ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 239-240

hyrjeje në Turqi. Me gjasë nuk i japin as atij shokut tjetër, se edhe ai e ka punën si unë. Ne do të provojmë ndonjë lloj intervenimi, por sa duket është e kotë. Prandaj, nga ju andej presim ndonjë propozim se si dhe përmes kujt të organizohet ndonjë kontakt, që do të shpiente kah bashkimi. Shoku Shpend ka ardhur dhe është vendosur te ne. Sot kanë dalë me B. për të kërkuar punë. Jam i kënaqur nga takimi me të.

Shokut A. Mërturi i kam dërguar letër, por ende nuk është përgjigjur. A është rregulluar puna si do të dijë ai se ku të drejtohet kur të vijë?

Deklarata e KQ dedikuar shtypit të Perëndimit është shtypur shqip, gjermanisht e serbokroatisht. Të parët që e kanë botuar në organet e tyre janë kroatët e mërguar.

Kështu ka ndodhur një e pa mirë që nuk e parashikonim. Por, shpresojmë se do ta publikojnë edhe të tjerë. Shumë keq që nuk të kanë arritur traktet e dëguara. Ne kemi intervenuar në postë, po përgjigje nuk kemi marrë. Tani ku dihet në dorë të kujt kanë rënë? Unë po të dërgoj një kopje që e pata ndalur për vete. Herën tjetër t'i dërgoj ashtu si më porosit ti në letër.

Sa i përket maqinës për shtypjen e „Z.K.“, të njoftoj se shoku I. B. e ka kryer atë që lypsej prej tij. Shoku Sh. Është përgjigjur pozitivisht, por ende s'e ka kryer punën. Ai thotë se pak më vonë do të na përgjigjet me një shumë 4-5 herë më të madhe. Me këtë letër po ju dërgojmë edhe ca trakte që kemi shpërndarë ne kënde. Ja edhe ca letra të bardha me zmalt, që të mbuloni me to, para se t'i fotokopjoni traktet, ato pjesë që nuk ju përgjigjen për atje. Tekstin e traktit të ardhshëm, që me erdhi me letër, do ta shtyp dhe të ta dërgoj menjëherë.

Tani po kalojmë te numri i ardhshëm i „Zërit të Kosovës“. Në letrën e ardhshme besoj do të mund të më udhëzosh si t'ia bëj me këto çështje:

Formati, a duhet zgjedhur ai i „Lajmëtarit...“apo ai i „Bashkimit“? Unë kam menduar që titulli i gazetës të jetë me shkronja të kuqe, përafërsisht si ai i numrit 3 të „Lirisë“. Në vend

të flamurit me pushkë, që ndodhet te „Liria“, kam menduar të vëmë ose flamurin shqiptar, ose një simbol të pushkës dhe penës. Si mendoni ju për këto dhe çka më porositni?

A pajtoheni që tirazhi i gazetës të jetë 3000 ose 5000 kopje, apo mendoni se duhet të jetë më i vogël a më i madh?

Mendoj se ky numër duhet të përmbajë një fjalë hyrëse të redaksisë. Që të mos na përvidhet ndonjë lëshim, mendoj se këtë fjalë, së paku në pika të shkurta, duhet ta përpilosh ti me shokët dhe pastaj të më tregoni edhe autorizimet e mia lidhur me të, përkatësisht në ç'skallë mund të intervenoj unë në të.

Tash për tash, unë kam parashikuar, globalisht, këto tema:

1) kryeartikulli. Në pika të shkurtra të përfshihen kushtet objektive që u paraprinë ngjarjeve të Kosovës. Vetë ngjarjet e Kosovës nga aspekte të ndryshme.

2) Dëshmorëve të rënë në demonstrata

3) Lavdia e femrës shqiptare ndër shekuj dhe në ngjarjet e sivjetme

4) Renegatët e vjetër dhe renegatët e rinj

5) „Preokupimi“i jugosllavëve për realitetin në RPS të Shqipërisë

6) Botimi (me komentin tonë) i një vjershe të shkëlqyeshme mbi Shqipërinë, shkruar nga një poete e vjetër greke. Kjo vjershë demanton insinuatat jugosllave lidhur me opinionin grek sa i përket çështjes së minoritetit grek në Shqipëri.

7) „Preokupimi“jugosllav për dominimin e toskërishtes në letrarishten tonë përzierje flagrante në punët dhe në kulturën materiale të shqiptarëve dhe përpjekje për shuarjen e kulturës kombëtare të shqiptarët e Kosovës në veçanti.

8) Figura e punëtorit dhe e fshatarit në ngjarjet e Kosovës

9) Heshtja e bllokut të pathyeshëm të intelektualëve kosovarë, që po e vret armikun

10) Zvogëlimi i numrit të studentëve në Universitet – shtim i armatës se të papunëve në Kosovë dhe tmerr edhe më i madh për armikun 11) Jeta e mjeruar e shqiptarëve në Maqedoni dhe Mal të Zi

12) Rreth shpërnguljes së serbo-malazezëve nga Kosova

13) Letër e hapur popullit serb, malazez e maqedonas (për nxitjen e ndjenjës antishqiptare që mbjell te ta propaganda revizioniste jugosllave dhe rrezikun që ata, nesër, të bëhen mish për top në realizimin e aspiratave shoviniste e pushtuese të kësaj qeverie

14) Marrëdhëniet shqiptaro-serbe ndër shekuj (përfolje e studimit omonim të historianit tonë të ndjerë Sadulla Brestovci, botuar në „Gjurmime albanologjike“

15) Nga shtypi shqiptar lidhur me ngjarjet e Kosovës

16) Nga shtypi i huaj lidhur me ngjarjet e Kosovës

Përveç këtyre, edhe ndonjë nga temat e gatshme që më keni dërguar ju dhe që ju duken të arsyeshme për këtë moment. Nuk mund të them gjë prerazi lidhur me afatin kur mund të kryhet nga ana ime puna e daljes së gazetës, por shpresoj se nuk do të më marrë më shumë se 20 ditë.

Të fala vëllazërore e revolucionare – Sokoli

(Shënim i Xhafer Durmishit: Këtë letër ma dërgoi Kadri Rexha, më 31 gusht 2013) (U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari në www.albaniapress.com, më 30 shtator 2013)¹⁰

3.5. Letër për Sabri Novosellën, 31 korrik 1981

Untergruppenbach, RFGJ, 31 korrik 1981

I dashur vëlla, Mërgim!

¹⁰ Po aty, f. 240-242

Dje mora dy letra në një zarf ë mbante datën e nisjes 23. 07. Njëra ishte për mua, e tjetra e përbashkët, për mua, Shpendin e Bardhin. Menjëherë pas dite me Bardhin shkuaam te Shpendi dhe i lexuam bashkë të dy letrat.

Nga përmbajtja dhe toni i letrave të tua, kuptova që ende s'ë ke marrë letrën time të fundit, në të cilën të kam njoftuar për punën konkrete që është duke u bërë rreth nxjerrjes së numrit të ardhshëm të „Zërit të Kosovës“.

Ka një keqkuptim mes meje dhe teje. Kur është fjala për titullin „Zëri i Kosovës“, te unë s'ka pasur as nuk ka „hutesë“as „trullosje“. E kam në dorë Statutin e LNÇKVSH, ku shkruan qartë se ai është organ i Lëvizjes sonë. Por, kam pasur në dorë edhe disa trakte të të ashtuquajturit Grupi komunist „Zëri i Kosovës“dhe më kanë dalë kokëçarje pikërisht me udhëheqësin e këtij grupi dhe pikërisht lidhur me këtë titull. Prandaj kam supozuar se mund të ketë hutesë te lexuesi. Vetëm kaq.

Të falem nderit për autorizimet që më jep në shumë drejtime. Kjo më detyron të rritem e të piqem dita me ditë përtej aftësive dhe mundësive të mia. Mendoj se autorizime më të mëdha (por edhe ato me kufij të theksuar) mund të me jepen vetëm sa i përket nxjerrjes së gazetës. Për të tjerat, sidomos për punë organizative, kujtoj se më mungon përvoja, e sidomos takti. Prandaj është e nevojshme të më jepen këshilla të vazhdueshme, fare mos nguro që këshillat të përmbajnë edhe hollësira.

Kësaj radhe e kam fjalën konkretisht te autorizimi që më ke dhënë për punë me shokun e „Lirisë“, e veçanërisht të bisedohet me të lidhur me bashkimin e dy organizatave tona. Siç e di, përvoja ime në punë të organizuar ishte e shkurtër dhe unë nuk i di ato hollësi për organizatën tonë, lidhur me të cilat kërkon të informohet shoku i „Lirisë“. Me një fjalë unë shoh një disponim të tij (besoj edhe të shokëve të tij) që kjo punë të mos bëhet përmes meje. Dhe u jap të drejtë. Nga ana tjetër, ata ende nuk i kanë shtruar hollësisht e me shkrim ato që duan të dinë e që kërkojnë. Mendimi i tyre, për sa e shoh unë, është se do të duhej të

takoheshe ti, ose ndonjë shok tjetër nga më të rëndësishmit e Lëvizjes në atdhe, me ndonjë shok të njëjtit nivel, po në atdhe, nga ata të „Lirisë“. Kjo më duket edhe mua e drejtë. Dhe ndoshta vetëm në këtë drejtim do të mund të kontribuonim në këtë moment unë dhe ai shoku i „Lirisë“. Sa për udhëtim deri te ti (se kështu me korrespondencë është e rrezikshme të thuhet hollësitë) do të gjendej ndonjë njeri i përshtatshëm, bie fjala Shpendi a Bardhi. Ndërkohë, puna do të vazhdojë me të vetën, deri sa të bëhet bashkimi, ashtu si porosit edhe ti me shokët.

Leximi i letrave të tua nga unë, Shpendi e Bardhi, u shndërrua në një takim të mbarë, ku shqyrtuam në hollësi çështjet e shtruara prej teje, sqaruam Shpendin për disa hollësi të punëve (këtu) në të kaluarën, dhe morëm disa vendime. Që të tre jemi të mendimit se „Zëri i Kosovës“ duhet të dalë sa më parë e sa më mirë dhe për këtë jemi duke punuar sa po mundemi. Ne konstatuam së bashku që, ndonëse deri më tash nuk është formuar këtu dega konkrete e Lëvizjes, me komitetin e vet, veprimtaria është bërë si të kish qenë kjo degë. Por, tani do ta formojmë sa më shpejt edhe komitetin edhe degën, ashtu si na porositni ju, se mundësi dhe forca kemi.

Deri më tash, nga punëtorët kosovarë në mërgim, përmes meje kanë hyrë në Lëvizje 7 shokë. Secili prej tyre ka rrethin e vet, në të cilin ushtron ndikim dhe zhvillon veprimtari agjitative e të cilin e furnizon me materiale. Ata janë aktivë dhe me ndihma materiale të nevojshme, por kam pasur kujdes që të mos ngarkohen tepër. Këta njerëz kanë qenë aktiv, pos të tjerash, edhe në tubimin sa më të madh të punëtorëve për demonstratat tona në botën e jashtme.

Nga ana tjetër, në Lëvizje ka hyrë, që më se një vit, një grup që më parë aktiv, por gjysmë i organizuar, në atdhe. Ata janë aktivizuar shumë sidomos pas kontaktit të një përfaqësuesi të tyre me mua. Kanë pranuar Statutin, materialet e Lëvizjes dhe mënyrën e organizimit tonë e kanë përqaftuar me entuziazëm të madh. (Me këtë letër po ta nis edhe një „qarkore“, të cilën ia kam

pas drejtuar këtij krahu disa muaj para se të shpërthenin demonstratat e Kosovës. Po kështu po ta dërgoj materialin e „Parathënies“, siç e kam nxjerrë dhe shpërndarë unë këtu e në atdhe.) Fatkeqësisht, tash më arrijnë lajme se është burgosur një numër i konsiderueshëm nga aktivistët e këtij krahu. Formimi i një komiteti për Kosovën ishte ide jona dhe e disa miqve gjerman, si kryetari i Shoqatës Gjermani-Shqipëri dhe anëtar i KQ të PK të Gjermanisë, Peter Platzman, pastaj shoku Hans Rëm etj. (Për ta duhet të ketë informata të hollësishme Profesori. Sipas mendimit të tyre, në komitet do të bënin pjesë disa personalitete të shquara të jetës politike, shoqërore e artistike në Gjermani (kështu praktikoheshka këtu në raste të tilla), kurse nga pala e shqiptarëve të Kosovës ata ishin të mendimit që ne komitet të hyja unë, për dy arsye konkrete: si njeri që do të siguroja materiale për punën e komitetit dhe si person publik në vendin tonë – gazetar dhe poet. Këto bisedime qenë zhvilluar së bashku edhe me shokun e „Lirisë“ dhe ashtu qe vendosur. Por, më vonë atij i erdhi nga shokët porosia se s’duhet të kemi të bëjmë fare me të huajt. Dhe, qe atëherë, si punë e përbashkët çështja e këtij komiteti ra poshtë dhe në këtë drejtim s’u ndërmor gjë tjetër.

Në takimin e mbrëmshëm konkludua se, po të jeni ju andaj të mendimit se kjo punë duhet të vazhdojë, atëherë ne do ta vazhdojmë. Mundësitë janë ato që kanë qenë.

Edhe çështja e letrave protestuese drejtuar qeverive të ndryshme dhe kombeve të bashkuara ka qenë e planifikuar të bëhej në bashkëpunim me shokët e „Lirisë“. Por, edhe ajo s’dha rezultat deri më tash. Ne do ta bënim edhe vetë, por ngurrnim për një arsye – se, me punë të pavarur, prishnim punë në drejtimin e bashkimit të nevojshëm të organizatave tona. Edhe kjo punë mund të vazhdojë, po e patë ju të arsyeshme, por mendoj se, kur të merrni vendime për çështje të tilla, duhet ta mbani parasysh edhe rrethanën e nevojës së madhe të bashkimit, duke u prirë nga mendimi leninist se me bashkim nënkuptohet bashkimi i mendimeve, i pikëpamjeve dhe i punëve të përafërta a identike

të dy a më shumë organizatave. Atje ku duket se ka pasur pasivitet ose harresë të unë, atje kryesisht ka qenë vendimtar ky parim dhe më pak harresa ose pasivizimi.

Numrin 3. të „Lirisë”ta kam pas dërguar bashkë me traktet e shumëzuara, si dhe diçka nga artikujt e „Zërit të popullit”dhe nga shtypi i huaj. Tani po ta dërgoj sërish, bashkë me një trakt të „Lirisë“, të hartuar prej meje në kuadër të bashkëpunimit që kemi me ta.

Numra të tjerë të „Lajmëtarit të lirisë”dhe të „Bashkimit“, përveç atyre që të kam dërguar, nuk kanë dalë. „Bashkimi”vështirë të dalë më, sepse unë kam vendosur të mos bashkëpunoj më me të, për arsyet e përmendura në Raportin që po ta dërgoj veçan. „Lajmëtari i lirisë“, ashtu si propozoni ju, mund të dalë si organ i Rinisë së LNÇKVSHJ, po do të jetë ngarkesë për forcat tona njëherë për një herë të pakta krijuese këndeje. Por, edhe lidhur me këtë, ne do të punojmë ashtu si e do puna, dmth. si na porositni ju.

Ne patëm një vërejtje konkrete: autorizimi i çdo dege të Lëvizjes për të nxjerrë nga një organ të vetin me titull „Zëri i Kosovës”na duket jo i dobishëm, por i dëmshëm. Ai nuk do të flasë për unitetin, por për copëzimin e Lëvizjes, jo për forcën po për anarkinë brenda për brenda Lëvizjes. Nuk është çudi, pos të tjerash, që në këtë rast nga organi i një dege të dalin në shesh pikëpamje e mendime të kundërta me ato të degës tjetër, skajore. Të mos flasim për nivelet në realizimin e tyre. Nevoja për nxjerrjen e tyre bëhet, sipas mendimit tonë, aq më e përjashtueshme, pasi tash po del një organ qendror publik, me tirazh të madh, me materiale të bollshme e me përgatitje përkatëse teknike. Ka qenë e udhës që forcat krijuese dhe mjetet materiale të nevojshme për nxjerrjen e organeve nga ana e çdo dege, të centralizohen dhe t’ia japin krahun e tyre organit qendror.

Tani, pasi u shkruan disa materiale për numrin e pritshëm të „Zërit të Kosovës“, po t’i dërgoj kopjet e tyre. I lexoni dhe m’i

dërgoni sa më shpejt vërejtjet tuaja eventuale. Do t'u përmbahem temave të caktuara, për të cilat ju kam folur në lerën e fundit, e gazeta do të begatohet edhe me materiale të tjera (në mes të të cilave edhe disa tema të gatshme që më keni pas dërguar ju më herët).

E përfundoj këtë letër, duke ju përcjellë të fala vëllazërore e revolucionare ty e shokëve – nga Sokoli, Shpendi, Bardhi e shokët e tjerë këndeje.

SOKOLI

(Shënim i Xhafer Durmishit: Këtë letër ma dërgoi Kadri Rexha, më 31 gusht 2013) (U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari në www.albaniapress.com, më 30 shtator 2013)¹¹

3.6. Letër Sabri Novosellës, 20 gusht 1981

RFGJ, 20 gusht 1981

I dashur vëlla Mërgim!

Për mua, personalisht mendimet e tua kanë një domethënie të madhe. U mësova disi me to dhe se si më vjen keq kur i bie në fund së lexuari letrës sate, më vjen keq që s'ka më shumë fjalë. Ndërkaq, për të gjithë ne, mendimet dhe këshillat e tua të urta janë bërë një impuls i mirë, që po na e shkund ndryshkun, në çastet që ky po kaplon punën tonë në këto kushte të vështira mërgimi dhe sidomos në një mjedis bashkatdhetarësh, me të cilët është punë tejet e vështirë të punohet (vështirësinë e kushtëzon natyrisht, edhe paaftësia jonë për komunikim të qëlluar.)

Tani sapo e lexova letrën tënde (e treta me radhë që morëm këto kohët e fundit pa të dhënë përgjigje) të datës 14 gusht, me të cilën arriti edhe mendimi yt lidhur me I.K. Mendimet që shfaq ti lidhur me këtë person, janë jo vetëm të urta, po edhe shumë të

¹¹ Po aty, f. 242-244

njerëzishme. (Një fakt e ke lanë anash në përfundimin që ke nxjerrë duke analizuar sjelljen e këtij personi nga vërejtjet e mia për të: gatishmërinë e tij që të hyj vetë dhe t'i fusë edhe shokët në shërbim të forcave më reaksionare e mercenare të Perëndimit, siç janë ballistët dhe zogistët, madje duke u bërë vetë mercenar i tyre, pra mercenar i mercenarit). Megjithatë, pas analizash edhe më të thelluara, pasi të kemi mbledhur edhe ndonjë fakt për sqarimin e punës dhe të personalitetit të tij, nëqoftëse ai e meriton edhe pas kësaj kujdesin tonë për së mbari, atëherë nuk do të ngurrojmë edhe sa i përket punës lidhur me të. Të shpresojmë se ai e meriton. Sot për sot nuk po zgjatëm më shumë lidhur me këtë çështje, sepse vetë kjo letër, për shkak të kohës së kufizuar, është vetëm njëfarë kapari për një përgjigje më të gjatë e më të thelluar.

Materialet e numrit të ardhshëm të “Z.K.” janë pothuaj të gjitha të gatshme. Për pjesën e tyre më të madhe, e unë, Shpendi e Besniku jemi të kënaqur. Morëm zemër edhe nga fakti se ju kishin pëlqyer edhe juve ato punime që ua dërguam edhe juve për t'i shikuar. Përveç kësaj, unë personalisht tani jam në pozitë shumë më të lehtë, për shkak të mendimeve, porosive e sugjerimeve nga ana juaj dhe për shkak të një ndihme, sado të vogël në fillim, nga ana e Shpendit, e Besnikut dhe e shokut të “Lirisë”, që këta më dhanë me disa artikuj të mirë. Edhe Shpendi edhe Besniku, për sa duket kanë afinitet për shkrim, i cili do të rritet bashkë me punën tonë e me ne.

Tani pas hartimit të dy artikujve që kanë mbetur pa u kryer, menjëherë po i hyjmë shtypjes së revistës. Maqinë për të blerë nuk kemi gjetur ende, por shpresojmë se do të na bjerë në dorë diçka e mirë. Tani për tani duhet të marrim, për këtë numër, një maqinë të tillë me qira. Këtu praktikohet kjo gjë.

Mbrëmë ishim me Besnikun te ai personi në Visloh, që na i patë dhënë 3 mijë markat. Sa më shumë që po njihemi me të, aq më i matur, i pjekur dhe i mirë po na duket ai neve dhe me gjasë, edhe ai po fiton gjithnjë simpati më të mëdha për punën tonë.

Unë, Shpendi e Besniku, duke analizuar anët e mira dhe virtytet e këtij njeriu, kemi vendosur se do të kish qenë mirë ta bënim menjëherë anëtarë të Komitetit të degës së këtushme. Na nevojitet mendimi juaj i prerë për të se ju keni ku e merrni këtë mendim.

Me këtë letër po të nis edhe Programin e Statutit të Frontit të Kuq Popullor dhe një material (mbase program) të Organizatës së Marksistë-leninistëve të Kosovës.

Të fala të ngrohta vëllazërore

Sokoli (Jusuf Gërvalla)

(Botuar për herë të parë nga Faridin Tafallari, Terror-Dhimbje-Qëndresë, Tiranë 1997, f. 451-452)¹²

3.7. Letër për Sabri Novosellën, 5 nëntor 1981

Untergruppenbach, RFGJ, 5 nëntor 1981

Vëlla i dashur, Mërgim!

Pas një kohe prej afro dy vjetësh, dje sërish ta ndjeva zërin. U gëzova si fëmijë. Më erdhi mirë që të paskan ardhur shoqja e fëmijët. Vërtet, kështu një nga një, po na bie të arratisemi nga atdheu ynë i shumëvuajtur. Por, sipas bindjes sime të plotë, robëria tani po numëron tik-taket e veta të fundme dhe ne së shpejti do t'i kthehemi tokës e popullit tonë, kush duke ia falur gjakun, të tjerët duke mbetur për t'ia falur djersën dhe për të gëzuar jetën në liri e fatbardhësi. Po bien kambanat e luftës, pas së cilës do të vijë fitorja, kësaj radhe e plotë për popullin tonë.

Tani disa fjalë rreth takimit të Stambollit.

Ka disa muaj që unë po fluturoja nga gëzimi, në pritje të bashkimit të forcave tona revolucionare, që isha bërë gati ta quaja

¹² Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 250-251

bashkim historik. Më herët të kisha dërguar një letër dhe të kisha thënë se këtë bashkim unë vetë nuk e shoh çështje aq të thjeshtë. Ka probleme parimore për të cilat duhen marrëveshje serioze, siç është ai se a duhet të kemi fare parti k.m.- l., apo ajo parti është e domosdoshme për t'i dalë në ballë popullit tonë në drejtim të luftës dhe të fitores. Ky ishte për mendimin tim problemi kyç. Meqë me Organizatën e shokëve të “Lirisë” kishim të përbashkët ideologjinë e qëllimin dhe ndonjë ndryshim të vogël në pikëpamje të taktikës revolucionare dhe të organizimit, kujtoja se pas disa bisedimesh mund të rregullohej shumëçka. Për veten time, në shërbim të kësaj çështjeje, nuk kurseva gjumë as punë, shëndet as djesë, e besa as shpenzime materiale. Aq më pak e kam kursyer singëritetin e shokut me shokun, e revolucionarit me revolucionarin. Si të kursehem në një kohë që populli ynë, i cili sot po martirizohet si rrallëherë në historinë e tij shumëshekullore, pret nga djalëria e tij patriotike e revolucionare që ajo të çajë rrugë drejt luftës dhe fitores, e lidhur fort me besa besë dhe me grushtin të bashkuar Nga e gjithë kjo, tash mbeti vetëm dëshira. A ka vend të ndruhem se s’paska ardhur ende çasti i prituri i bashkimit? Ende po dua të shpresoj që qëndrimi i shokut Z*. ndaj kësaj çështjeje të rëndësishme nuk është edhe qëndrimi i shokëve të tij, aq më pak vija e tyre dhe përfytyrimi i tyre për bashkimin. Pasi kuptova si është shtruar kjo çështje në takimin tuaj (e këtë e kuptova në çastin e fundit në bisedë me shokun Z*), ishte e vetëkuptueshme të pajtohesh plotësisht me qëndrimin që ke marrë ti atje. Të njoftoj se, që kur mbaj kontakte me atë, asnjëherë, as rastësisht, nuk ka rënë fjala për një “bashkim” të tillë të çoroditur, siç e kishte shtruar çështjen shoku Z*. Po e panë ata të udhës, le të përpiqen të arrijnë “bashkime” me hope e boshllëqe, duke pasur cak të fundit jo grumbullimin optimal të forcave tona revolucionare në frontin e rreptë të luftës, por megalomaninë e arrivistëve të revolucionit, ndjenjën e epërsisë boshe mbi të tjerët dhe tendencën për dominim me çdo kusht mbi të tjerët. Kam dëshirë të madhe të më dalin gabim përshtypjet e këqija që formova për ta pas atij takimi dhe pasi

mësova për qëndrimin e tyre. Në këtë mes, më duhet të pranoj se, nga ana e atyre shokëve, qenka bërë një lojë e pahijshme me personin tim. Nuk di me se e kam merituar një gjë të tillë. Por tani, pas hidhërimit të parë, nuk ndiej kurrfarë nevojë të kërkoj ndonjë shpjegim e satisfaksion prej tyre. Sedra s'ka vend në këtë mes. Nuk do të pendohem për angazhimin tim (të kotë) në këtë drejtim, as për singëritetin që ua kam falur atyre pa rezervë. Mjafton ndërgjegjja e pastër dhe qëllimet e mira, që më kanë udhëhequr gjithë kohën. Veçse, një mësim duhet nxjerrë : singëriteti - për shokët e singertë. (Po kush dyshonte në mossingëritetin e tyre, kur nuk dhanë asnjë shenjë! Kjo më brengos edhe më shumë për rrugën e tyre.) Paska qenë e logjikshme nga ana juaj që të ndruheni se mos unë ia kam kthyer shpinën ose kam ndër mend t'ia kthejë Lëvizjes, duke kaluar në taborin e ndonjë organizate tjetër. Kjo nuk do të ndodhë kurrë. Përkatësisht, deri në çastin që të bindem plotësisht se Lëvizja e ka lënë rrugën e drejtë dhe, në vend që të luftojë si duhet për popullin, i sjell dëme pikërisht kësaj lufte. Shenjat për këtë, fatbardhësisht, nuk janë dukur gjëkund deri më këtë çast. Bashkëluftëtarët tanë, në paçin sado pak veçoritë dhe virtytet e tua luftarake e patriotike, Mërgim, mund të mburren se janë duke u shkrirë si qiri, që populli të shohë dritë.

Është e tepërt të thuhet se do t'i çojmë në vend këshillat, sugjerimet dhe urdhrat që do të na vijnë nga ana juaj. Këtë mendim e kanë plotësisht edhe Shpendi e Besniku.

Më lejo të kalojmë te disa çështje mbi përgatitjen sa më të mirë të "Zërit të Kosovës" në të ardhmen. Materialet që mendohet të sigurohen nga shokë të brendshëm, e do puna të na arrijnë gjithmonë me kohë, në mënyrë që të dalim me to me kohë para lexuesve, pa u humbur aktualiteti.

Kemi mungesë thuaja totale të shënimeve në vendin e ngjarjes, pra shënime për ato që po ndodhin dita-ditës në atdhe. Një mungesë e tillë s'ka si të mos e godasë keq revistën tonë

revolucionare. Kemi nevojë të madhe për materiale të nivelit profesionist, sidomos nga lëmi i historisë, i drejtësisë etj.

Për këtë qëllim, po shtroj këtu dy propozime:

1) Ne këndej, dhe shokë të tjerë në botën e jashtme, do të mund të siguronim një numër të caktuar adresash të vendësve. Këto adresa do t'u jepeshin në atdheun tonë njerëzve të penës. Ata do të na dërgonin në to shënime për ato që kanë ndodhur e po ndodhin në Kosovë : numrin, emrat dhe shënime përcjellëse, sa më të plota, për të vrarët, të plagosurit, të arratisurit, të pushuarit nga puna, të burgosurit etj. Materialet do t'i lëshonin në posta jashtë trojeve shqiptare, është e dëshirueshme që ato të lëshohen në Slloveni, ku kontrolli policor duhet të jetë më i vogël.

2) Mendoj se në revistën tonë duhet të bëjë vend sa më shpejt një artikull mbi marrëdhëniet shqiptaro-serbe në periudha të ndryshme. Qëllimi është që të shihet kontinuiteti i aspiratave pushtuese, kolonizuese serbe dhe shovinizmi i tyre, që shkon deri në dëshirën për shfarosjen e plotë të popullit shqiptar. Si literaturë bazë mund të shërbejnë disa punime të Sadulla Brestovcit në “Gjurmime Albanologjike”, librat e Shukri Rahimit “Vilajeti i Kosovës” dhe “Lufta e shqiptarëve për autonomi 1897 – 1912”, libri i Z. Canës “Lëvizja kombëtare shqiptare 1908 – 1912”, ai i D. Tucoviçit “Serbia dhe Shqipëria”, i Kosta Novakoviçit “Politika e Serbisë në pushtimin dhe serbizimin e Kosovës”(për titullin e këtij të fundit nuk jam krejtësisht i sigurt në është i saktë), libri i Shaban Brahës “Idriz Seferi “etj. Tema duhet të shtjellohet nga një historian i rryer, së pari për nevojat e revistës e pastaj, nëse zgjerohet, mund ta nxjerrim edhe si broshurë a libër. Unë do të përpiqem nga ana ime të gjej njeri të tillë, por edhe më shumë të përpiqeni ju andej. Ideale do të kish qenë sikur përmes Plakut, materiale të tilla me peshë të mund të siguroheshin në rrugën nëpër të cilën më kanë arritur këtu paratë e mbledhura për makinë.

3) Një temë me shumë rëndësi më duket edhe kjo: Inkompetencat e gjyqeve aktuale jugosllave në dënimin e rinisë

dhe të popullit shqiptar. Një jurist i zoti, po ta vështronte problemin nga aspekti i së drejtës abstrakte, jo vetëm që do t'i nxirrte këto gjyqe si inkompetente, po edhe ta paraqiste gjithë pushtetin jugosllav si një pushtet jolegal, që ushtrohet mbi popujt e Jugosllavisë, e veçanërisht mbi popullin shqiptar në mënyrë jashtëzakonisht të egër e të dënueshme, pa përfillur vullnetin e lirë të popullit tonë.

4) Ngjarjet po zhvillohen shpejt, fluturim. Ne që jemi jashtë, ndodhemi në bisht të të informuarve. Vërtet arrijnë lajme gojë pas goje, për shumëçka. Por, me to nuk mund të shërbehemi në revistë. Aq më pak lidhur me gjendjen e mjeruar ekonomike të Kosovës dhe me diskriminimin që i bëhet Krahinës në këtë drejtim. Siç dihet, pa një trajtim serioz të problemeve ekonomike, revista jonë nuk ka si ta përmbushë misionin e vet. Të dhënat që kemi pasur deri më tash, janë sigurisht të vjetruara, se ekonomia jugosllave, veçmas ajo kosovare, po rrokulliset nga çasti në çast.

Ka edhe shumë probleme të tjera, që mund t'i trajtojmë seriozisht pa bashkëpunëtorë profesionalë të niveleve të përmendura. Nga temat e ngjashme, që propozova më lart, unë kam ndarë për vete të shkruaj në numrin 2 një artikull mbi mbrojtjen e kishave dhe të manastireve serbe nëpër Kosovë nga shqiptarët në të gjitha furtunat e tashme. Do të shërbehem me disa të dhëna që jep Dr. Mark Krasniqi në librin e tij "Gjurmë e gjurmime". Qëllimi është të sheshohet respekti i kosovarëve ndaj monumenteve të huaja të kulturës dhe mosprirja e tyre për vandalizëm, në një anë; në anën tjetër," shpërblimi" i pushteteve serbe për këtë mbrojtje dhe shovinizmi i tyre në gjithçka që ka të bëjë me shqiptarët si "racë më e ulët" në krahasim me ta.

Pres propozime e sugjerime edhe për tema të tjera, me realizimin e të cilave do të rrekeshim unë, Shpendi e Besniku.

Të fala vëllazërore e revolucionare,

Sokoli

P.S.

Adresën e B. Krasniqit do ta sigurojmë dhe të ta dërgojmë sa më shpejt që të jetë e mundshme. Me K. (Kolë) Mërturin do të bisedojmë për ato që u morëm vesh, Djelmoshave të tjerë në Romë, Besniku u kishte lënë 200 dollarë, këtu e kemi një shok të njërit prej tyre dhe prandaj shpresojmë se do ta fitojmë besimin e tyre dhe t'i bëjmë shokë edhe ata. Kemi rënë në kontakt edhe me një djalosh të tillë, në një kamp afro 250 km. vendbanimi ynë këtu, duket djalë i mirë dhe revolucionar i ngritur. Do të provojmë ta marrim në rrugën tonë. Ai kishte tubuar rreth vetes shumë punëtorë të vyer nga Kosova në qytetin ku është kampi. Ai ka mundësi të na e sqarojë më mirë edhe çështjen e Muharremit, meqë e kishte shok të mirë vëllaun e tij.

*) Zeqa, Kadri Zeka, shënim i Faridin Tafallarit.

(Botuar për herë të parë nga Faridin Tafallari, Me tre yjet e pavdekësisë në ato vite të stuhishme, Tiranë 2010, faqe 273-276)¹³

3.8. Letër për Sabri Novosellën, 14 nëntor 1981

14 nëntor 1981

I dashur vëlla Mërgim,

Revista na u vonua ca ditë në shtypshkronjë. Posa e mora, po t'i dërgoj disa kopje me zarfa, sipas porosisë sate, dhe një pako me njëqind e ca kopje, në adresën e caktuar, që ma dërgove me letrën e fundit. Ne gjetëm një vend ku na kushtonte diçka më lirë për ta shtypur, por na doli rrotull. Edhe na e vonoi shumë, edhe nuk e ka punuar mirë. Mes të tjerash, janë përzier dy tituj të dy materialeve. Që bërë shumë vonë për përmirësim. Korrigjimin e japim në numrin tjetër.

¹³ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 251-254

Të lutem që të na i dërgosh sa më parë materialet eventuale që do të vijnë nga shokët për numrin tjetër.

Telegramin e urimit për Kongresin e 8-të e pata dërguar pikërisht ditën që biseduam me telefon. Përmbajtja është përafërsisht kjo:

„Me entuziazëm të madh e dashuri të pamatë po ndjekim punimet e Kongresit të 8-të të PPSH dhe po e dëgjojmë zërin e së vërtetës. Na dha krahë raporti i shokut Enver për gjendjen në Kosovë, të cilin populli ynë liridashës e akcepton në tërësi si fjalën më të ligjshme në mbrojtje të të drejtave dhe lirive të tij. Nga Kosova e robëruar ju përcjellim urime të përzemërta dhe urojmë që pushka t’iu bëhet top!“

Më falë që po shkruaj shkurt, por është ditë e shtunë dhe po nxitoj ta zë të hapur postën, e cila këtë ditë punon vetëm para dite. Menjëherë, nesër a pasnesër, ta nisi një letër tjetër, normale.

Të fala vëllazërore,

Sokoli

(Shënim i Xhafer Durmishit: Këtë letër ma dërgoi Kadri Rexha, më 31 gusht 2013) (U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari në www.albaniapress.com, më 1 tetor 2013)¹⁴

3.9. Letër për Sabri Novosellën, 16 nëntor 1981

I dashur vëlla Mërgim!
1981

16 nëntor

Para tri ditësh t’i nisa një pako dhe tri zarfa me revistën. Po letrën që ta dërgova me to, e shkrova shkurtimisht, se prisja të përfundojë një ngjarje dhe të të shkruaj më gjerësisht.

¹⁴ Po aty.

Të shtunën, më 14 nëntor, në Shtutgart erdhi për të dhënë koncert Orkestrina e Radiotelevizionit të Prishtinës me tetë këngëtarë. Meqë në Shtutgart ende nuk ka klub të shqiptarëve dhe punëtorët e këtushëm, pos me një demonstratë, nuk kanë pasur si ta shfaqin revoltën dhe mendimin e vet lidhur me ngjarjet e Kosovës, ne patëm vendosur ta bojkotojmë koncertin e tyre. Ishte parashikuar nga ana e tyre që, para koncertit, ndonjë politikan të thoshte ndonjë fjalë lidhur me 29 nëntorin (jugosllav). Kurse ne planifikuam që, mes fjalës së tyre dhe koncertit, t'i thërresim punëtorët për dy minuta heshtje në nderim të luftëtarëve të rënë në pranverën e përgjakshme të Kosovës, të lexojmë një tekst të shkurtër (1,5 faqe të shtypura në makinë), të thërresim parullat „Jashtë nga vatrat tona ushtria dhe milicia fashiste jugosllave“, „Rroftë populli shqiptar“ dhe „Kosova - Republikë“, me ç'rast kjo e fundit „Kosova – Republikë“ do të vazhdonte pandërprerë deri në ndërprerjen e programit të „mysafirëve“. Por, ngjarjet u zhvilluan shumë më mirë sesa e kishim parashikuar ne. Në këtë drejtim na ndihmuan vetë armiqtë, me nervozën dhe druajtjen e tyre, siç po na ndihmojnë për të na vajtur punët mbarë që nga pranvera. Konsullata jugosllave kishte organizuar si kujdestarë një dyzet shqiptarë të mashtruar e serbë, me shirita kujdestarie në duar. Ata duhej të mbanin rend gjatë koncertit. Pas hyrjes në sallë të publikut (nja 5 – 600 veta) dhe të trimave tanë, të organizuar, nja 30 veta, një përfaqësues i ambasadës jugosllave, me emrin Bashkim Hisari (ish punëtor i TV Prishtinës) i afrohen Besnikut dhe një punëtori shqiptar e i nxjerrin nga salla si persona të padëshirueshëm. Meqë Besniku, për shkak të profesionit që ushtron, është i njohur pothuaj për të gjithë shqiptarët e këtushëm, publiku ngritet i tëri në këmbë dhe reagon për largimin e tij. Atëherë, një shok yni, i LNÇKVSH, e shfrytëzon mirë rastin, hipën energjikisht mbi tavolinë, thërret të madhe parullën „Kosova – Republikë“, duke vendosur kështu ta shkurtojë krejt procedurën e planifikuar. Publiku përnjëherë ngrihet i tëri në këmbë dhe i përgjigjet njëzëri parullës. Kujdestarët e neveritshëm dhe personeli i konsullatës

jugosllave, me këlyeshët e tyre mercenarë, zënë të tolloviten dhe përpiqen të marrin masa. Por, si vetëtimë u lëshohen në shpinë djelmoshat tanë dhe publiku bashkë me ta. Përfundimi: tragjik dhe komik për armiqtë tanë. Përfaqësuesit të konsullatës i çahet koka me karriqe (këtë njeri, Bashkim Hisarin, e kanë rrahur njerëzit tanë edhe në demonstratën e Shtutgartit, se qe treguar shumë i zellshëm dhe dinak e këmbëngulës në realizimin e qëllimeve të poshtira të armikut), e përgjaken të gjithë ata që kanë pranuar të hynë në vallën e tyre. Prej njerëzve tanë e punëtorëve, asnjë i plagosur, as i gërvishur, bile. Në taborin e tyre, disa të plagosur rëndë (ka qenë rrezik që të mbetet edhe ndonjë i vdekur). Fotografia e satrapit Tito dhe flamuri jugosllav grisen e shkilen nga publiku, instrumentat e Orkestrinës fluturojnë, thyhen e shkilen nëpër sallë. Gjatë gjithë kohës, shqiptarët, në përleshje e sipër, nuk e ndalin parullën „Kosova-Republikë“. Përleshjet bëhen të rrëmbimshme, të rrufeshme, shumë energjike. Prej salle, i tërë publiku del përjashta dhe, për më se një gjysmë ore rresht, nuk shpërndahet por thërret parulla me zë të lartë, kështu që manifestimi shndërrohet në një demonstratë të shkëlqyeshme. Autobusi i jugosllavëve mbushet me parulla të ndryshme, pëllëmbë për pëllëmbë, me sprej për ngjyrosjen e automobilave. Më në fund, shpërndahen pa therrë në këmbë. Është interesant të shtohet se policia gjermane, prezente gjatë tërë kohës së përleshjeve, nuk intervenon asnjëherë, por e ndjek ngjarjen me gjakftohtësinë më të madhe. Asnjë punëtor nuk merret nga policia, as shfaqet fare ndonjë tentim i tillë nga ana e policisë. Disa nga policët gjermanë u bashkohen thirrjeve të parullës „Kosova – Republikë“ dhe u thonë hapurazi njerëzve tanë se kanë të drejtë të veprojnë kështu, sidomos pas nxjerrjes përjashta nga salla të dy njerëzve tanë. Si e përshkruajnë shokët, ky ishte një manifestim i shkëlqyeshëm i vendosmërisë së punëtorëve tanë dhe i solidarizimit të tyre me bashkatdhetarët në Kosovë. Jugosllavët e pranishëm kanë se çka u tregojnë eprorëve të tyre.

Një shfaqje të ngjashme atyre u kanë organizuar, një javë më parë, edhe punëtorët tanë në Cyrih të Zvicrës. Por, atje, sipas mendimit tim, kanë bërë një gabim të vogël: punën e kanë nisur si kundërshtim ndaj një kënge popullore serbe, të kënduar nga nga një këngëtare serbe. Ndryshe, edhe atje u kanë dhënë mend aq, sa trupa menjëherë e ka ndërprerë turnenë nëpër Zvicër dhe ka kaluar në Gjermani. Në Mynih nuk ka pasur manifestim nga shqiptarët, por ka pasur një lloj bojkotimi. Nga afro 10 mijë shqiptarë që punojnë në atë qytet, në koncert kanë shkuar gjithsej 70 – 80 veta.

Këta rreshta t'i shkrova nën përshtypjen e kësaj ngjarjeje, që neve po na duket me rëndësi.

Tani të njoftoj se bashkë me shokun e „Bashkimit” dhe të „Lirisë” kemi vendosur të organizojmë një manifestim qendror për kremtimin e festës kombëtare të 28 dhe 29 Nëntorit në Shtutgart. Do të mbledhemi nga 300-400 veta nga Gjermania, Zvicra e Belgjika. Një pjesë e shokëve do të shkojnë për festë në Vjenë.

Të fala vëllazërore e revolucionare

Sokoli

Ja më në fund adresa e kërkuar e atij shokut në Australi:

B. Kr., Penington Hostell, Penington SA 5013, Adelaide, Australia

(Adresën e kemi marrë nga „Lisi“, që duhet ta njohë shoku B. Kr. Kurse „Lisi“, që ka qenë këtu në Gjermani, te i ati, i ka marrë njoftimet nga „Bungu” ose „Guri“, në mos qoftë njëri prej këtyre vetë shoku B. Kr. Besniku e di mirë, por nuk është këtu në këtë çast.) (Shënim i Xhafer Durmishit: Këtë letër ma dërgoi Kadri Rexha, më 31 gusht 2013) (U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari në www.albaniapress.com, më 1 tetor 2013)¹⁵

¹⁵ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 250-256

3.10. Letër Sabri Novosellës, 14 janar 1982

Untergruppenbach, 14 janar 1982

I dashur vëlla Mërgim!

Letrën për KQ të PPSH-së e vonuam shumë. Unë e shkrova në disa variante, por me asnjërin prej tyre nuk mbeta i kënaqur. Nuk jam mësuar të komunikoj me një nivel të tillë. Më së fundi e lash variantin që e mora prej teje. Hapi si hap më pëlqeu shumë dhe më duket shumë i dobishëm. Por, nuk di a duhet të jemi të kënaqur si e kemi realizuar.

Në letrat e fundit na kanë ardhur disa këshilla nga ana juaj. Ta them të drejtën se mua personalisht më kanë lënë me një ndjenjë të ftohtë. Thelbi i tyre konsiston, sipas përshtypjes sime, në një tërheqje në vete, që u dashka të aplikohet prej nesh. Ose nuk kam qenë në gjendje ta kuptoj qartë. Se cilësia duhet të ketë përparësi ndaj sasisë, kjo dihet dhe për këtë kam shkruar edhe vetë, nëse të kujtohet, në atë Qarkoren drejtuar shokëve në D., që ti e ke pas pëlqyer. Por që atëherë kushtet kanë ndryshuar shumë.

Tash ka dalë sheshit pezmi i madh i popullit, gatishmëria e madhe për fljime të larta, ideja e luftës për liri është materializuar më shumë se kurrë. Sipas njohurive të mia të pakta teorike, më duket se tash, në vend të reduktimeve e të përkufizimeve, duhet të aplikojmë zgjerimin e furishëm të radhëve, ashtu siç thotë Lenini me një rast, madje në atë mënyrë që rekrutët e rinj të zënë vendin e luftëtarëve të rëndomtë, kurse ushtari i vjetër të zërë vendin e oficerit të ulët. Kështu e pata kuptua më në fund edhe zgjedhjen e Shpendit dhe timen në KQ. Rinia jonë revolucionare po kërkon radhët e revolucionarëve të organizuar. Ajo do të kapet në ato hallka që do t'i gjej më lehtë. Po e mbyllëm ne, ajo do të kapet për radhët e të tjerëve. Më duket se Lëvizja duhet të mblidhet, t'i trajtojmë me seriozitetin më të madh disa çështje vitale që dalin nga momenti aktual e që i kanë rrënjët në kushtet e ndryshuara shumë pas demonstratave të

pranverës së shkuar. Mendoj se Lëvizja duhet të përfshihet prej impulseve të reja. Se cilat do të jenë këto impulse, unë nuk jam në gjendje ta them. Por, po të përpiqen shokët, do ta gjejnë doemos.

Unë kërkoj falje për guximin që po marrë të flas kështu, sado që, siç e di edhe ti, njohuritë i kamë të mangëta si për mënyrën e organizimit të brendshëm, ashtu edhe për gjendjen reale të punëve në veprimtarinë e sotme të organizatës sonë. Mirëpo disa vërejtje, më parë se t'i mbaj në vete, parapëlqeve t'i them shtruar.

Shtypi revolucionar zë një vend me rëndësi në veprimtarinë e çdo organizate revolucionare. Ne tani mund të themi se kemi shtypin tonë. Por pa u siguruar mënyra e sigurtë e transportit dhe e shpërndarjes së tij, shtypi mbetet gjysmë i vdekur. Kurse ne nuk mund të krenohemi se kemi krijuar kushte as për transport, e mbase as për përhapjen e tij të suksesshme. Kjo gjë po ushtron ndikim negativ edhe në punën e vetë redaksisë së “Z.K.” Është një ndjenjë e ligë kur mendon se je duke shkruar diçka që e ka shumë vështirë të bjerë në dorën e lexuesit. Siç e di, ne kemi pas bërë këndeje njëfarë transporti të shtypit. E kemi futur atë në Atdhe, por atje s'i kemi pasur njerëzit që do ta shpërndanin si duhet. Tani, në drejtimin e transportit, kemi pësuar më në fund edhe një disfatë. Me numrin 1 të “Z.K.” dërguam për në Atdhe dy punëtorë. Rruga e futjes së materialit ishte po ajo që kishim ndjekur në tri raste të suksesshme të transportit. Por kësaj radhe puna dështoi dhe ata dy punëtorët ndodhen në duartë e UDB-së. Pas kësaj e kemi shumë vështirë të ndjekim të njejtën rrugë. Tani a ta qajmë materialin që nuk ra në duartë e lexuesit, apo të qajmë njerëzit që na u dëmtuan. Aktualisht s'po i bëjmë ballë dot t'u japim rrugë. Është disfata e parë kësodore që dy vjet e këtej dhe na ka demoralizuar shumë. Sa patëm zënë të kënaqemi e të marrim krah nga materialet që po na arrinin për revistën, tash u desh të na dilte ky problem.

Nga ana tjetër, mënyra se si është vepruar nga ana juaj atje me futjen e materialit brenda, jo vetëm që nuk i plotëson nevojat

për shtypin revolucionar në Atdhe, por është e pasigurtë dhe e rrezikshme po aq sa mënyra jonë. Si me një kopje të “Z.K.” si me një mijë, njeriu rrezikohet njësoj. S’i t’ia bëjmë këtij halli të madh? Marku s’na erdhi. Edhe po të kish ardhur, më duket, (sipas fjalëve të Kolës) se edhe ai tashmë nuk është i pakomprometuar në sytë e UDBsë. Ne kemi vrarë mendjen se rruga më e sigurt për futjen e shtypit në Atdhe është shfrytëzimi i ndonjë transportuesi në relacionet evropiane. Juve ndoshta mund t’u vij përdorësh të gjeni ndonjë shofer shqiptar nga Turqia që bartë mall me kamion të madh prej shteteve evropiane, e që kalon nëpër Jugosllavi. Ne do t’ia jepnim që këtej materialin, kurse shokët brenda duhet të gjejnë mënyrën se si ta marrin prej tij në dorëzim atë material. Në rast të tillë neve do të na zvogëlohej problemi edhe sa i përket shtimit të tirazhit të revistës edhe shpeshtimit të daljes së saj, gjë që ka rëndësi të madhe. Është keq që këtë punë s’e kemi bërë para disfatës sonë të parë, por tash kjo duhet të na bëhet preokupim shumë serioz. Ndryshe, spontaniteti do të na kushtojë shtrenjtë dhe do të bëjë që të zhagitemi si zvarranikë e jo të vrapojmë fuqishëm si revolucionarë.

Edhe një lajm jo fort të mirë kam për ju. Me insistimin e Shpendit, për të mos thënë me presionin e tij, Shpendi shkoi në Kosovë për një qëndrim të shkurtër, disa kohë para vitit të ri. Së andejmi u paraqit disa herë në telefon, e së fundi disa ditë para vitit të ri, kur tha se do të kthehej menjëherë pas vitit të ri. Mirëpo, sot jemi më 14 janar, e ai as na thirri më, as erdhi. Por, jemi të brengosur shumë se mos i ka ndodhur gjë.

Ndonjë lajm, a shenjë për të keq nuk kemi, veçse vonesa e tij na brengos. Nëse ka fat dhe kthehet, ai do të na sjellë materiale me vlerë, sepse për atë qëllim edhe pat shkuar.

Tani po kthehem edhe njëherë në fillim të letrës. Mendimi im është se disa çështje parimore, siç është themelimi i partisë si domosdoshmëri apo rrezikshmëri në perspektivë, pastaj mënyra e organizimit të Lëvizjes në kushtet e reja të luftës, duhet të diskutohen e të pleqërohen më dendur me shokët, sidomos me

Plakun. Jo vetëm gabimet e mëdha parimore, por edhe të voglat ka mundësi të evitohen shumë më mirë në këtë mënyrë. Ju atje jeni të lumtur që e keni Plakun. Në këtë pikëpamje ne jua kemi lakmi, se këndej punët me relacione të tilla nuk janë aq të thelluara, jo për fajin tonë.

Në fund, duke ju dërguar të fala vëllazërore e revolucionare, kërkoj falje për helmin e derdhur në këtë letër, por na helmuan ca problemet e përmendura dhe është e udhës t'i ndajmë bashkë.

Sokoli (Jusuf Gërvalla)

P.S.

Vehbi Ibrahim, i vrarë në Belgjikë, ishte sekretari personal i (E. Kastriotit). Ky far Emili i së ashtuquajturës “Besëlidhja shqiptare”, është një nga reaksionarët më të mykryr të shqiptarëve në Perëndim. Enver Hadri, për sa jam i informuar, i takon gjoja një partie komuniste, por me orientim prorus. Edhe Martin Camaj, për sa dimë, është kundër Shqipërisë. Për emrat e tjerë, adresat e të cilëve na janë dërguar me nga një pikëpyetje pranë, nuk dimë gjë. Ne s’po u dërgojmë tash për tash asgjë, derisa të mos vërtetohet puna e tyre. Në qofshin si këta që përmendëm më lartë, s’kemi pse ua dërgojmë as “helmin”, lëre më shtypin tonë. (Fjala është për Hasan Beun në Amerikë, Hysen Çamin në Suedi, Vincenzo Gollettin në Frankfurt). (Marrë nga Faridin Tafallari, Terror-Dhimbje-Qëndresë, Tiranë 1997, f.452-454)

Në fund të letrës së Jusuf Gërvallës, të 14 janarit 1982 për Sabri Novosellën është ky shënim:

Ja një adresë ku do të më shkruash për disa kohë:

Shaban Klaiqi, Postfach 1566, 7030 Böblingen, W. Germany

Së shpejti të dërgoj edhe ndonjë tjetër.¹⁶

¹⁶ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 255-259

4.1. Letër për Kadri Zekën, (rreth 7 dhjetorit 1981)

Untergruppenbach, RFGJ, dhjetor 1981

Mirëdita, shoku Z*!

Thirrjen për bashkim me frontin po ta kthej ashtu si ma dërgove. Ato që thuhën në të për bashkimin e të gjithë organizatave komuniste, patriotike e revolucionare, dhe që, sipas meje, përbëjnë themelin e kësaj thirrjeje, janë në kundërshtim me informatat më të reja që kam marrë nga shokët e Lëvizjes. Si janë sjellë punët këto kohët e fundit, në gjithë çështjen ka gjëra të mjegullta (dëshiroj të gabohem nëse them se mjegullimi ka ardhur nga mënyra e veprimit të shokëve të Organizatës m-l). Për mua konkretisht, dhe shokët e Lëvizjes me të cilët kam kontakt, thënia në “Thirrje”, ku thuhet se është bërë bashkimi i organizatave, nuk është e vërtetë, së paku deri në këtë çast, ndërsa thirrja është shkruar shumë më herët. Ju po deshët mund të delni me atë thirrje. Por duhet të jeni të vetëdijshëm se çfarë mund të jenë sukseset dhe konsekuencat e një pune, në dokumentin e parë të së cilës themeli është vënë me të pavërteta.

Në lidhje të ngushtë me këtë, po dolët me thirrjen pa u kristalizuar mirë të gjitha çështjet e bashkimit, ne do ta konsiderojmë se keni bërë përpjekje për t'i vënë disa forca të caktuara patriotike e revolucionare para një akti të kryer, në mos e teprofsha,. Me manovrimë nga ana juaj. Prandaj, mos u habitni nëse pas hapit tuaj ne do të dalim publikisht me sheshimin e të pavërtetave.

Me përshëndetje revolucionare,

Drini**

*) Zeqa, Kadri Zeka, shënim i Faridin Tafallarit

**) Pseudonim i Jusuf Gërvallës, shënim i Faridin tafallarit

(Botuar për herë të parë në www.albaniapress.com, më 5 qershor 2009, nga Faridin Tafallari, së bashku me shkrimin "IBRAHIM KELMENDI KA NDIKIM NË VRASJEN E JUSUF

DHE BARDHOSH GËRVALLËS E KADRI ZEKËS!!!!???", e ribotuar nga Faridin Tafallari, ME TRE YJET E PAVDEKËSISË NË ATO VITE TË STUHISHME, Tiranë 2010 faqe 277)¹⁷

4.2. Letër për Kadri Zekën, 15 janar 1982

Untreguppenbach, RFGJ

15 janar 1982

I dashur shoku Z*!.

Para disa ditësh e mora videokasetën e pritur. Në të janë pesë filma e drama shqiptare të shkëlqyeshme. Shfaqjet e tyre të para ndër punëtorët tanë, treguan se janë shumë frymëzues. Ne ende nuk arritëm t'i shumëzojmë e t'jua dërgojmë edhe juve, sepse po na mungon edhe një videofon i dytë.

Sa më shpejt që të mundemi ta bëjmë inçizimin e tyre, ne do t'jua dërgojmë videokasetën. Ndoshta Ibrahim ka mundësi më të mira, prandaj i thashë të vijë me videofonin e klubit, e po të vijë e bëjmë një kopje edhe për ju në Zvicër. Po kështu kam marrë edhe disa shirita me radiodrama (për kasetofon).

E mbase t'i shohim për të mbuluar shpenzimet e tyre. Në to janë përfshirë radiodramat: "Epoka para gjyqit"; "Besa e madhe"; "Toka jonë"; "Prijsja e komitëve"; "Toka e ndezur".

Njëherazi shfrytëzoj rastin t'ju përgëzoj edhe njëherë për martesën dhe t'ju uroj trashëgim të frutshëm shqiptar.

Me përshëndetje revolucionare

Drini**

*) Kadri Zeka, shënim i Faridin Tafallarit

**) Pseud. i J. Gërvallës, shënim i Faridin Tafallarit

(Botuar për herë të parë në www.albaniapress.com, më 5 qershor 2009 nga Faridin Tafallari, së bashku me shkrimin

¹⁷ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 256-257

"IBRAHIM KELMENDI KA NDIKIM NË VRASJEN E JUSUF DHE BARDHOSH GËRVALLËS E KADRI ZEKËS!!!???", e

ribotuar nga Faridin Tafallari, ME TRE YJET E PAVDEKËSISË NË ATO VITE TË STUHISHME, Tiranë 2010 faqe 284-285)¹⁸

5.1. Letër për Nuhi Sylejmanin, janar 1981

I dashur shok, Nuhi!

Herën e kaluar nuk patëm si të ishim të kënaqur nga takimi. Unë e kisha marrë me mend krejt ndryshe. Por, ne edhe më tej, në këto kushte, do të ballafaqohemi me vështirësi pasi kemi pak gjë në dorë.

Tani, me keqardhje, ju bëj me dije se kësaj jave nuk mund të takohemi fare.

Bardhi, qysh të hënën në mëngjes, ndodhet në Bon, në një seminar, ku i duhej të merrte pjesë patjetër. Natyrisht, ne do të mund të takohemi, nëse ju do të vendosni të vini këndeje nga unë.

Ndërkohë, e kam përgatitur edhe një material. Por, nuk kam si t'juua dërgoj, sepse më parë do të duhej ta fotokopjoja, e për këtë nuk kam mundësi pa qenë këtu Bardhi. Deri në takimin e ardhshëm do të kish qenë mirë që ju t'i jepni zor pak më konkretisht e më energjikisht në mbledhjen e ndihmave për shokun H. Nuk është mirë ta vonojmë këtë punë. Dhe sa më shpejt duhet ta gjejmë një shok të përshtatshëm, i cili do t'i dorëzojë në vend. Besoj se nuk e keni harruar dhe nuk e keni bërë "nazgje" këtë punë.

###Ju porosis të shikoni ndonjë shok me bibliotekë të pasur dhe të merrni prej tij e ta lexoni librin e V. I. Leninit: "Ç'të bëjmë?". E gjeni në vëllimin 5 të kompletit të veprave të Leninit,

¹⁸ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 261

nga faqja 401 deri në fund. Unë besoj se do ta gjeni, po të përpiqeni. Kurse leximi i kësaj vepre është i domosdoshëm.

Ju porosis, mbi të gjitha, që ta ruani sekretin, si jemi marrë vesh, për ato që kemi biseduar. Ne ndonjëherë mund të mos punojmë si duhet, si tash që i kemi rralluar takimet, gjë që dëmton vullnetin dhe moralin tonë. Por, të mos harrojmë se çështja kryesore mbetet ajo që është, dhe ajo asnjëherë nuk humbet asgjë nga shenjtëria e vet.

Këto t'i keni parasysh, dhe jo ndonjë qëndrim të ndonjë shoku, se kështu mund të bëjmë gabime të pafalshme, duke e barazuar rëndësinë e vet çështjes me qëndrimet e përshtatshme a të papërshtatshme të shokëve.

Me përshëndetje të ngrohta vëllazërore, "Lajmëtari"

P. S. Nuk e di a e keni adresën time:

Habichthöhe 40, - 7101 Untergruppenbach.

Në qoftë se vini, atëherë më shkruani ndonjë letër. Mundësisht me makinë shkrimi, për arsye që dihen. Dhe, në letër, të shtroni pyetjet lidhur me materialet e përpunuara deri më tash, apo për gjëra të tjera që na interesojnë.

(Marrë nga: Nuhi Sylejmani, Vrasja e trefishtë, Prishtinë 2010, f. 28-30) (Janar 1981-shën i Xhafert Durmishit)¹⁹

5.2. Letër për Nuhi Sylejmanin, kah fundi i janarit 1981

I dashur shok, Nuhi!

Më vjen keq që një nga bisedat tona të para serioze u bë duke kritikuar punën e të tjerëve, madje pa qenë ata prezentë. Ka mundësi të dalin keqkuptime dhe gjithë puna të merret si përgojim, por këtë gjë do ta bëjmë edhe ndërsy njerëzve që do t'i marrim në thumb, kurdo që të na ipet rasti. Aq më parë është e rëndësishme ta sheshojmë mënyrën e punës së "Frontit...", sepse është në kundërshtim të rreptë me veprimtarinë revolucionare

¹⁹ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 225-226

marksiste – leniniste, pa marrë parasysh që vetë ka si pikënisje idenë marksiste – leniniste. Por, vetëm formalisht...

Por, këtë gjë, tash e tutje do ta bëjmë më me themel.

Takimin e parë po e mbajmë të dielën (më 1 shkurt) në ora 18:00, në Ludwigsburg. Takohemi te zyra e B., aty ku i mbanim provat e dramës. Takimi do të jetë i shkurtër. (Duhet të kujdesemi që takimet tona të mos shndërrohen në “ndeja të pasdarks dimërore”).

Mendoj unë se duhesh t'i marrësh me vete nja 400 DM nga ato të fondit të krijuar deri më tash. Me I. dhe H. kemi pasur një marrëveshje konkrete, që unë të shkruaj për “Bashkimin”, t'i përpunoj materialet e shkruara prej të tjerësh dhe ta shtyp gjithë materialin në makinën time të shkrimit. Unë i jam përmbajtur marrëveshjes, ata jo. Deri më tash, ata më kanë dhënë vetëm 200 DM për shtypjen në shtypshkronjë të “Lajmëtarit të Lirisë”, kurse marrëveshja ka qenë që të hollat për shtyp t'i sigurojnë ata, meqë unë nuk jam në gjendje të paguaj nga xhepi im. (Deri më tash, dy numrat e revistës i kam paguar me të hollat e mia, sikurse edhe makinën e shtypit, gjithsejtë mbi 9.000 DM, kurse kontribute nga shokët kam marrë gjithsejtë 1.300 DM.) Për këtë arsye, numri i parë (për këtë vit) më ka ndenjur që më se dy javë i gatshëm, sepse nuk kisha të holla ta dërgoja në shtyp.

Merri me vete, nëse mundesh, edhe ato disqet e gramafonit me recitime, të cilat i përmendi Mejdiu. Është mirë t'i incizojmë dhe t'i shpërndajmë sa më parë.

Në takim të vish në formacionin për të cilin jemi marrë vesh herën e kaluar.

Mirupafshim, të dielën!

(nënshkrimi origjinal i Jusuf Gërvallës)

“Lajmëtar”

Të fala të përzemërta edhe shokëve, që s'po ua përmend emrin!

P. S. Po të dërgoj edhe numrin më të ri të “Bashkimit”, nëse nuk e keni marrë ende. Por, ju lutem të ma ruani, sepse është e vetmja kopje që e kam.

(Nuhi Sylejmani, Vrasja e trefishtë, Prishtinë 2010, faqe 30-32)²⁰

5.3. Letër për Nuhi Sylejmanin, 10 shkurt 1981

I nderuar shok, Nuhi!

Druaj mos jam vonuar në këtë letër, për arsye të caktuara.

Në qoftë se e merr brenda ditës së sotme (e martë, 10 shkurt 1981), atëherë, të lutem që në përbërjen e herës së kaluar, të dalësh po në atë kohë dhe po në vendin e përparshëm në takim. Shpresoj se e keni lexuar me shokë materialin që more herën e fundit, se do të keni marrë edhe ndonjë qëndrim të caktuar lidhur me të, dhe se kësaj radhe do të mund të kalojmë konkretisht në sqarimin e gjërave të panjohura lidhur me materialin e parë dhe në punën e mundimshme po të shenjtë që na pret në të ardhmen.

Unë jam duke punuar në një material të ri me rëndësi dhe besoj se do të jetë i gatshëm për këtë takim. Po kështu, ka qenë e parashikuar që brenda ditës së sotme të dalë edhe numri i ri i “Lajmëtarit”, kështu që, nëse del, do ta marrim me vete edhe atë.

Nëse është kthyer M., merrja ato pllakat e gramafonit dhe pyete a ka marrë gjë vesh lidhur me shokun H., pasi, me gjasë, M. ka qenë në shtëpi dhe, sipas informatave, është dashur të kthehej pardje.

Besoj të kesh biseduar me shokët për ndihma që patëm thënë t’i mblidhnim për H. Po kështu, qysh tash ne duhet të mendojmë hollë e hollë se kush do të jetë njeriu i përshtatshëm, që do t’i dërgojë në vend ato, kur të mblidhen. Kjo ka rëndësi të madhe.

Me shpresë se letra arrin me kohë, ju përcjellim të fala vëllazërore, ty dheshokëve!

“Lajmëtar”

(Nuhi Sylejmani, Vrasja e trefishtë, Prishtinë 2010, faqe 32)²¹

²⁰ Xh. Durmishi, VEPR E JUSUF GËRVALLËS, f. 226-227

²¹ Xh. Durmishi, VEPR E JUSUF GËRVALLËS, f. 227

5.4. Letër për Nuhi Sylejmanin, mesi i marsit 1981

I dashur shoku Vullnet, dhe të tjerë,

E mora letrën tuaj dhe listën e fjalëve të panjohura që duan shpjegim. Pikërisht për ta kryer këtë punë, ndenja në shtëpi dhe nuk dola sot të takohem me ju, sado që e dija se do të dilnit në Ludwigsburg. Prandaj e porosita Bardhin të merreni vesh. Ai sapo u kthye nga puna dhe më tregoi se jeni takuar. Edhe për të tjerët më tregoi. Natyrisht, do të bëhet shumë mirë nëse do të keni rast të shkoni për ndonjë ditë për në shtëpi. Edhe do të çmalleni edhe do të kryeni ndonjë punë.

Merret vesh se nuk do të shkoni pa më treguar dhe pa u takuar. Duhet të merremi vesh për ndonjë send, helbete. Pos kësaj, meqë njeriu i pritur nga Kosova nuk erdhi ende, s'është keq të mendoni pakëz si ta organizojmë edhe nxjerrjen përtej kufirit të këtyre revistave të grumbulluara. Pos kësaj, mendoj që ka ardhur koha të caktojmë një njeri i cili do të realizojë kontaktin me krahun e Lëvizjes në Kosovë. Pra, kemi shumëçka për t'u marrë vesh.

Më njoftuat për demonstratat. Uashingtoni thotë se kanë qenë 500 demonstrues.

„Frankfurter Allgemeine Zeitung”(data 12.03.1981) thotë se demonstrata ka qenë e fuqishme, kurse pjesëmarrës kanë qenë 2000, disa shokë që gjoja e paskan dëgjuar me vëmendje Radio-Këlnin, thonë se Këlni paska thënë se kanë marrë pjesë 32 mijë demonstrues. Ndërkaq, me valën e parë të informatave, disa shokë nga Kosova na kanë dhënë njoftime jo të plota. Ata thonë se kanë qenë së paku 4000 demonstrues. Një polic është plagosur rëndë (gazeta gjermane thotë se ai ka vdekur), kurse prej djelmoshave tanë 13 janë të plagosur. Demonstratat kanë filluar të mërkurën më 11 mars 1981 në ora 17:00, dhe kanë vazhduar

deri ditën e nesërme në ora 4. Së shpejti do të na arrijnë informata të hollësishme.

Sido që të jetë, demonstratat nuk i mohon as “Rilindja”, as „Borba”(13 ose 14 mars), sado që e zvogëlojnë përmasën dhe numrin e pjesëmarrësve, në një mënyrë aq të mjerë, e cila është karakteristike vetëm për fashizmin jugosllav.

Lidhur me efektin e tyre do të flasim posaçërisht pasi të marrim informata të plota. Po një gjë dihet me siguri: ato kanë rëndësi shumë të madhe. E vërtetojnë edhe njëherë vitalitetin e popullit tonë dhe faktin se mes nesh dhe fashizmit jugosllav nuk do të ketë kurrë pajtim, deri te liria e plotë dhe bashkimi me vendin amë.

Përsëritet shqiptare e komuniste!

„Lajmëtari“

(Mesi i marsit 1981, Nuhi Sylejmani, Vrasja e trefishtë, Prishtinë 2010, faqe 34-36)²²

6.1. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981

I dashur shok Faredin!

Më fal që materialin e premtuar po jua dërgoj me vonësë. Por ashtu u bënë punët.

Besoje se tani do ta merrni e ta shqyrtoni, bashkë me D.... Dhe pasi ta keni analizuar, të më përgjigjeni për sa qemë marrë vesh atë natë në mes vete. Ato që do t'i keni të paqarta, shënojeni si dhe fjalët e pakuptueshme, e pastaj do t'i sqarojmë së bashku.

Mirë u pafshim në takimin e ardhshëm “Lajmëtari...”

(Kjo letër, dërguar Faridin Tafallarit nga Jusufi, në verë të vitit 1981, është botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit “Dhimbe Krenare”, Tiranë 1998, faqe 239)²³

²² Xh. Durmishi, VEPRAT E JUSUF GËRVALLËS, f. 227-228

²³ Po aty.

6.2. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981

I dashur shok, Dini*!

Ja dhe materialet që të premtova se do të t'i çoj. Në të parin "Armiku na ka në dorë vetëm aq sa e lejojmë ne vetë", janë udhëzimet për disa çështje revolucionare në kushtet e punës ilegale. Ndërkaq, në materialin me titull "Si do të na përgjigjet armiku në pyetjet që do të shtrojmë ne, revolucionarët", bën fjalë për rëndësinë e njërës nga fushëbetet kryesore të organizatës revolucionare, pra për rëndësinë e shtypit revolucionar.

Materialet e tilla siç thamë edhe mbrëmë, nuk bën vetëm të lexohen si artikuj gazete a si roman. Ato duhet të përvetësohen, në mos në tërësi, atëhere së paku pikat kryesore duhet të zotërohen patjetër. Ndoshta, në bisedën që bëmë mbrëmë, unë isha pak tepër këmbëngulës dhe energjik. Por, kam shpresë të madhe se, sa më parë t'i kapemi kësaj rruge të organizimit, aq më shumë efekte do të arrijmë në drejtimin në të cilin jemi të gatshëm të luftojmë pa kursyer asgjë.

Po e përsërisim edhe një herë mënyrën se si duhet të lidhen anëtarët e celulës. Ti si anëtar celule ke të drejtë dhe detyrë të krijosh dy hallka – A dhe B. Hallka A dhe B të njohin ty, por jo edhe njëra tjetrën. Po kështu, pasi të jenë futur në celulë këto dy hallka dhe pasi të kenë dhënë ndonjë shenjë të sigurt se janë të pjekura për punë revolucionare në kushtet e caktuara prej nesh, secila prej tyre do të ketë të njëjta të drejta dhe detyra.

U morrëm vesh edhe lidhur me atë se çfarë kushtesh kërkohen për angazhimin e një shoku etj. (Për çdo gjë të paqartë, drejtomu me letër ose bëjmë takim, sepse nuk duhet të ecim me gjëra të pasigurta në asnjë mënyrë.) Kur të kesh zgjidhur hallkat tuaja, kujdesu që njëri shok yti të jetë patjetër në vendlindje. Sepse, ne bëjmë pak, në qoftë se mbështetemi vetëm në shokët tanë që punojnë në botën e jashtme. Me rëndësi është që organizimi të marrë hov në vendlindje. Natyrisht, çështjen e takimeve me shokët e angazhuar në vendlindje, do ta shqyrtojmë bashkarisht

dhe në hollësi. Përgjithësisht, edhe po të na duken gjëra të vështira disa hollësi që imponohen në shikim të parë, s'ka nevojë të bëhemi merak. Kjo mënyrë e organizimit është studjuar hollësisht dhe ne do ta zotërojmë dalëngadalë po me siguri. Mjafton që të kemi vullnet dhe të angazhohemi seriozisht. Më shkruaj, pra, për gjithçka. Unë do të të përgjigjem me kënaqësi.

VDEKJE TITIZMIT, LIRI POPULLIT SHQIPTAR

“Lajmëtari**...”

*) Shkurtimi i emrit Faridin, shënim i Faridin Tafallarit

**) Pseud. i J. Gërvallës, shënim i F.T.

(Kjo letër, dërguar Faridin Tafallarit nga Jusufi, në verë të vitit 1981, është botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, “Terror, Dhimbje, Qëndresë”, Tiranë 1997, faqe 401)

6.3. Letër për Faridin Tafallarin, verë 1981

I dashuri shoku Faredin!

Me pak vonesë po t'i dërgoi thirrjet për demonstrata, që do të mbahen këtë të shtunë në Dyzeldorf në ora 10,30 para stacionit hekurudhor. Njoftoi shokët aty përreth, por kishte me qenë mirë, sikur do të mundeshe t'i njoftosh edhe do shokë nga Tubingeni.

Sa i përket udhëtimit me autobusa, duhet të dihet përafërsisht numri i udhëtarëve dhe më lajmëro menjëherë, në mënyrë që kjo gjë të organizohet me kohë.

Në qoftë se të kanë ardhur edhe thirrje tjera nga “larg”, kjo gjë mos të habit, dhe përmbaju këtyre thirrjeve këtu.

Sa i përket gjendjes në Kosovë, kemi informata se atje populli është i pamposhtur, dhe se lufta po vazhdon. Shokët na bëjnë me dije se demonstratat që po organizohen në botën e jashtme i kanë dhënë popullit shqiptar në “Kosovë” një frymëzim dhe një hov të madh...

Prandaj kjo gjë edhe neve na frymëzon edhe më tepër edhe na forcon vullnetin tonë, që të marrim pjesë sa më shumë në këto demonstrata.

Të fala vëllazërore nga Semani*

FITORJA ESHTE E JONA !

*) Pseud. i J. Gërvallës, shënim i Faridin Tafallarit

(Kjo letër, dërguar Faridin Tafallarit nga Jusufi, në verë të vitit 1981, është botuar për herë të parë në librin e Faridin Tafallarit, " Terror, Dhimbje, Qëndresë", Tiranë 1997, faqe 402)

7. Letër Imer Baqajt në kampin Latina në Itali, 14 janar 1982

Untergruppenbach, 14 janar 1982

I dashur shok, Imer!

Sapo morëm një letër nga ana jote. Po të përgjigjemi edhe në letrën e parë. Më vjen shumë mirë që dukesh pak më i stabilizuar sa i përket gjendjes në kamp. Aq më mirë që së shpejti bëheshke edhe me dokumente udhëtimi. Shpresoj se nuk do të ikësh gjëkund pa u parë me ne. Ne me gjithë qejf do të vinim të shiheshim edhe atje, por edhe ne jemi të zënë me punë, edhe rruga është shumë e largët dhe po bëhen shumë shpenzime.

Unë po vërej se je një njeri që nuk lëshohesh verbër në marrëdhënie me njerëz. Por, megjithatë mosha jote s'ka pasur si të pajisë edhe me përvojën e duhur për njohjen e plotë të njerëzve në situata të vështira si kjo jona. Konkretisht, personi, për të cilin më njoftojë ne letrën e fundit e i cili thotë se është i lindur në Shqipëri, ose dredhon për arsye të cilat për ty e ne janë të panjohura, ose është provokator dhe agjent i rrezikshëm.

Nga Duboviku s'kemi kurrfarë të dhënash për ndonjë familje a njeri që të ketë dalë në Shqipëri, herët as vonë. Përveç kësaj nga

të gjithë emrat që përmend ai person duke thënë që janë nga Duboviku vetëm një është real, ai i Emrush Berishës, i shpërngulur në Pejë. Duke u nisur nga shumë arsye, ne e diskutuam me shokë dhe vendosëm të të njoftojmë që prej atij njeriu, ndonëse personalisht nuk e njohim, ti duhet të ruhesh sa prej gjarpërit. Asnjë e mirë s'mund të dalë prej tij, vetëm të këqija. Ai që ka dalë nga Shqipëria për t'i ndihmuar kosovarët, e të tillë sot nuk ka, të jesh i bindur, këtë sekret kaq të rëndësishëm nuk do ta thoshte ty, as të tjerëve. Prandaj, sytë në ballë. Mos u largo në mënyrë të prerë prej tij dhe shtiru sikur nuk je informuar gjë për të. Largimi të bëhet dalëngadalë dhe në mënyrë të padiktueshme. Ndryshe, ai mund të bëhet i rrezikshëm aty për aty dhe të të dëmtojë menjëherë, në qoftë se ka menduar të të dëmtojë më ngadalë. Ne nuk dimë ku e ka ai forcën, por duhet ta ketë te armiku ynë, nuk ia dimë "misionin", por mund të jetë "mision" shumë i rrezikshëm. Aq më parë, pasi ti thua se ai është shumë i ngritur në pikëpamje ideopolitike. Do të thotë se ka mundësi të jetë ndonjë kuadër i lartë e i rëndësishëm i UDB-së.

Më në fund, duke të përcjellë të fala vëllazërore e revolucionare, të urojmë stabilizim edhe më të madh të gjendjes dhe syçeltësi edhe më të madhe.

J. Gërvalla (Shënim i Xh. D.: Këtë letër në vitin 2012 ma përcolli Imer Baqaj përmes Asllan Muharremit. Kjo letër u botua për herë të parë nga Xhafer Durmishi në librin "Fjalori i Lëvizjes së Jusuf Gërvallës", 2013)²⁴

10.1. Letër e Bardhoshit për Nijazi Strajën, (28 mars 1981)

Herrn Nijazi Saracoglu,
Mahmut Pasa Çadesi 82
TR-ISTAMBUL

²⁴ Po aty, f. 259-260

Tyrki

I dashur Shoku Nijazi,

dje, pasi e mora lidhjen telefonike me ju, isha shumë i gezuar, sepse kanë kaluar më se 15 muaj që po presim ndonjë lajm nga shoku Bashkim Prishtina, për të cilin ju mund ta dini rastësisht se ku po qëndron. Jusufi, vëllau im para dy ditësh ka shkuar në veri të Gjermanisë tek një nip i yni, kështu që ai nuk mund t'ju shkruan edhe 6 ditë deri sa të kthehet prap këndeje.

Ju thatë se e njihni vëllaun tim dhe se keni qenë së bashku në burg, por, vëllau im nuk ka qenë në burg, kështu që ju duhet ta njihni Zeqir Gërvallën, kushëririn tanë. Jusufi u arratis ditën kur u burgos vëllau ynë më i madhi, Hyseni, me 14.12.79 dhe ka kërkuar strehim politik në Gjermaninë perendimore. Me Shabanin u njohëm para dy javësh në panairin e artizanatit (më 14 mars 1981 në Munhen-shën. i Xhafer Durmishit), ku bente pjesë edhe Shqipëria. Ai edhe na dha adresën dhe telefonin tuaj.

Pasi harrova të iu pyes a mos keni pengesa lidhur me letra, sepse mund bëhet që ua kontrollojnë, tani për tani nuk po iu shkruaj më gjërësisht. Për sa i përket qështjes sonë të madhe, ne jemi shumë optimist, sidomos pas ngjarjeve të fundit në Prishtinë, Prizren, Gjakovë, Pejë, dhe në Zagreb (sipas gazetës Gjermane studentët shqiptar në Zagreb bënë demonstrata solidarizuese me ato të Kosovës), ku u pa haptazi vullneti dhe gateshmëria e popullit të drejtë shqiptar.

Kishte me qenë mirë sikur edhe Bashkimi të na shkruajë sa më parë. Në fund po iu përsëndes ju me gjithë familjen dhe dashamirët tuaj.

Bardhosh Gërvalla, Habichthöhe 40 D-7101,
Untergruppenbach, W. Germany

Tel. qyteti Ludwigsburg 7141/26091

(U botua për herë të parë nga Faridin Tafallari si pjesë e shkrimit "Kur Jusuf Gërvalla shkruante" në www.albaniapress.com, 2 tetor 2011)²⁵

Raport (Sabri Novosellës në Stamboll), 31 korrik 1981

Lëvizjes Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Viseve të tjera Shqiptare

- Komitetit të Degës "Hasan Prishtina"

RAPORT

mbi disa çështje rreth punës së organizatave Grupi komunist "Zëri i Kosovës" dhe Fronti i Kuq Popullor.

Nga dita e arratisjes sime në RF të Gjermanisë, më 14 dhjetor 1979, këtu kam pasur kontakte me përfaqësues të Grupit komunist "Zëri i Kosovës" dhe pastaj me ata të organizatës Fronti i Kuq Popullor. Le të më lejohet të shënoj këtu disa përshtypje dhe disa vërejtje lidhur me punën e tyre, aq më parë lidhur me punën e Frontit të Kuq, pasi Dega "Hasan Prishtina" mendon se është e arsyeshme të thërriten edhe përfaqësuesit e tij për bashkimin e organizatave dhe të veprimtarisë sonë.

Me përfaqësuesin kryesor të Grupit komunist "Zëri i Kosovës" jam njohur, pra, në fund të dhjetorit 1979. Quhet Riza Salihu, nga fshati Mushtisht. Ra fjala për organin e LNÇK "Zëri i Kosovës" dhe ai, me një ton të ashpër, shprehu dyshimin jo vetëm në ekzistencën e këtij organi dhe të LNÇKVSH, por edhe në besnikërinë time. Arsyeja ishte se ai qëndronte vetë në krye të Grupit me të njejtin emër dhe, meqë, siç del logjikisht, nuk dinte për ekzistimin e LNÇKVSH dhe kishte edhe vetë një logjikë të kufizuar, kurrësi nuk ia kapte rradakja të bënte dallimin në mes një organizate me emrin "Zëri i Kosovës" dhe një organi me titull

²⁵ Po aty, f. 228

"Zëri i Kosovës" që i takonte koincidentalisht një organizate krejt tjetër. Po atë natë, ai më njohu mua dhe vëllaun tim me dy shokët e tij, Hysen Gega (tani i burgosur në burgun e Prishtinës) dhe Maksut Saramati, me punë të përkohshme në RFGJ. Që në fillim ra në sy kapadaillëku në rigorozitetin prej një shefi bande i Riza Salihut dhe natyrshmëria e zgjuarsia e dy shokëve të tij (anëtarë të KQ të "Z.K.).

Me Hysenin e Maksutin u pamë dhe ndjenjëm disa herë me radhë dhe e pritëm bashkë Vitin e Ri 1980. Hyseni lente të kuptohej se kishte diku në Gjermani një shok më të mirë se Rizanë, një student. Ai fliste dendur për të dhe vëllaun tim, Bardhit, që kishte njohur kohë më parë një person të tillë, i shkoi mendja mos ishte fjala për njëfarë Ibrahim Kelmendin. Por Hyseni e fshehte, prandaj nuk ngulëm këmbë për t'u njohur. Pak ditë më vonë vijnë te Hyseni e Maksuti dhe na tregojnë se si Rizai kishte ardhur, që në takimin e parë me mua, në përfundim se unë jam "i dërguar special i UDB-së" dhe se u kishte propozuar haptazi Hysenit e Maksutit të më likuidonin bashkë me vëllaun, Bardhin. Ata u hapën në "muhabet" për dy arsye, sipas pohimit të tyre: e para, lidhur me Rizanë kishin pasur disa dyshime më përpara, dhe e dyta, tashmë ishin takuar me Ibrahimin dhe ai i kishte këshilluar të më afroreshin se gjoja ai e ditka kush jam dhe se jam "i mirë".

Këto ishin dyshimet e shokëve më të ngushtë të Rizasë lidhur me veprimtarinë dhe me personalitetin e tij:

- Rizai jetonte me vite në Gjermani, por as punonte as kishte zënë banesë të përhershme. Me se mbahej, pos me paratë e punëtorëve tanë?

- Rizai e kishte theksuar vazhdimisht domosdoshmërinë e moralitetit, te çdo patriot e revolucionar. Vetë jetonte me një serbe dhe kishte me te një djalë me emër sllav. Këtë e kishin zbuluar shokët, e nuk ua kishte thënë ai vetë.

- Ç'është më me rëndësi, mënyra e organizimit të Grupit "Z.K." ishte bërë e dyshimtë edhe për bashkëpunëtorët më të ngushtë të

Rizasë. Sipas kësaj mënyre, në organizatë mund të hynte çdo shqiptar që "do të luftoj për atdhe". Çdonjëri që hyn në organizatë duhej të jepte shënimet e sakta biografike (emri, mbiemri, vendlindja, datëlindja, vendi i punës) dhe, mbi të gjitha, këto shënime si dhe betimin ta bënte me shkrim, me dorë të vet. Nga listat me të dhëna të tilla të hollësishme, një mbahej nga shokët e tyre në atdhe dhe një tjetër nga Rizai në RFGJ. Para se të arrija unë këtu, pothuaj të gjithë njerëzit e organizuar prej Rizait (kryesisht në Ferizaj e në Prizren) ishin burgosur pa mundimin më të vogël nga policia, sepse arrestimet ishin bërë në bazë të listave të përmendura. (Mërgimi mund ta dij për çfarë të burgosurish është fjala: kur ishim në atdhe, ne gjatë takimeve kemi pas biseduar me të disa herë lidhur me një grup të rinjsh ferizajas, që vepronin demonstrativisht nëpër qytet nën hundët e policisë. Unë këtu kur kuptova hollësitë lidhur me organizimin e "Z.K.", supozova se ishin pikërisht ata të arrestuar.) Edhe Rizai, më vonë, e H. dhe M. që në fillim, i thoshin edhe me emra shokët e tyre të burgosur, kryesisht në dy qytetet e përmendura. Tre apo katër prej tyre përmenden në artikullin e parë të "Lajmëtarit" Nr. 1.

Nga bisedat që kam pasur me H. e M. kam kuptuar se puna e Grupit komunist të tyre konsistonte në radhë të parë në botimin e disa trakteve (nëse më bie në dorë ndonjë prej tyre do t'juja dërgoj) dhe në shfaqjen e disa filmave të huajtur nga shokët gjerman, miq të RPSSH. (Kur unë vetë mora kontakt me këta shokë gjermanë, më thanë se pas një kohe janë detyruar ta largojnë Rizanë nga lokalet e partisë së tyre, për shkak të arrogancës së tij.)

Përafërsisht katër muaj pas takimit të parë me Rizanë, u takuam edhe njëherë, në banesën e H. Ishim prezentë unë e vëllau, pastaj Ibrahim Kelmendi (ishim njohur me të ndërkohë), Hyseni e Maksuti dhe Rizai. Ne u fjalosëm keq me të, sepse patëm rastin të hetojmë që të gjithë se ai kishte prirje të gënjejë dhe t'i shmanget bisedës parimore. Këto ishin pikat që rrahëm:

Pse ai, pa verifikuar dyshimet e veta, që në takimin e parë kish kërkuar nga shokët e vet të më likuidonin mua dhe vëllaun; pse, me muaj të tërë, në stacionin hekurudhor të Shtutgartit, ku dalin e rrinë punëtorët tanë, kishte agjituuar kundër meje (pa i vërtetuar akoma dyshimet) me fjalët: "Ruajuni se këndeypari vepron filan fisteku, i dërguar special i UDB-së; Pse ai vetë (edhe pse ia kisha tërhequr vërejtjen që në takimin e parë), vazhdonte kontaktet me njëfarë Adem Povataj nga Strellci, i cili, pasi kishte marrë më qafë disa punëtorë stinorë në Titograd, më 1978, duke i ngashënjyer së pari për punë patriotike e pastaj duke ua dorëzuar komplet UDBsë (që Rizai kishte kontaktuar dhe vazhdonte të kontaktonte me këtë njeri, ia thoshin ndërsy shokët H. e M.); pse ai, si komunist që i thoshte vetes, edhe pasi kishte parë rezultatet e hidhura të mënyrës së organizimit me lista të anëtarëve të organizatës, vazhdonte punën me të vjetrën dhe merrte njerëzit më qafë. Gjatë gjithë bisedës ai mbajti një qëndrim qyqar, që s'kishte aspak të bënte me qëndrimin e një komunisti shqiptar. Në fund ai pranoi se kishte gabuar sa u përket shpifjeve të pabazuara rreth meje e vëllaut dhe premtoi se nuk do ta përsëriste. Por, që të nesërmen ai e përsëriti, në Stacionin e Shtutgartit.

Nga gjysma e gushtit të vjemë te unë erdhi në banesë policia kriminalistike gjermane (po atë orë Bardhi ndodhej në qendrën e kësaj policie në Shtutgart, ku e kishin marrë nga puna). Ata na morën në pyetje veç e veç. Çështja kishte të bënte me Riza Salihun. Ai kishte hapur në postën e Shtutgartit 14 fah-postale në emër të 14 njerëzve të ndryshëm, ku ndalte letrat e këtyre dhe i lexonte për nevojat e veta. Mes të 14, kishim qenë unë e vëllau, Hysen Gega, Ibrahim Kelmendi etj. Policia e kishte zënë, e kish hedhur në burg dhe dyshonte se është agjent i UDB-së. Ndërkohë që Rizai kishte shpallur ndër punëtorë sesi ka kërkuar azil politik në Gjermani, ai kishte qenë pesë herë, në prag të burgimit, në konsullatën jugosllave në Shtutgart. Këto i kishte të shënuara në bllokun e shënimeve. Për mua, vëllaun dhe Ibrahim Kelmendin kishte dhënë te policia deklarata shumë të liga me shkrim, me

plot gënjeshtër edhe për dy takimet që kishim pasur e ku kishim shumë dëshmitarë. Policia në fjalë kërkonte prej nesh: të thoshim edhe ne se Rizai është spiun jugosllav. Natyrisht, ne s'bënim dot një gjë të tillë pa qenë të sigurt, dhe insistimet e policisë, të bazuara nga ana e saj në disa fakte që ne s'na e mbushnin mendjen, i kthenim mbrapshtë me arsyetimin se UDB-ja ka mundësi të mëdha të kurdisë gracka, e kështu ka mundur të veproj edhe me R. S. Pastaj tërë vjeshtën dhe tërë dimrin s'dëgjuam gjë për të. Të tretën herë u takuam me të në demonstratat e punëtorëve tanë në Shtutgart. Ishte vënë në bisht të kolonës, me duar në xhepa dhe pas asnjë shok me vete. Pas demonstratës m'u afrua. Përshëndeste punët e mia, lavdëronte (ishim më këmbë dhe s'pata si ta pyesja për çfarë punësh e kishte fjalën) dhe thoshte se do të kish qenë mirë të bisedonim. Aty për aty ishin zënë me Ibrahim Kelmendin dhe Ibrahimia ia kishte ndaluar pjesëmarrjen në demonstratat e ardhshme. Unë e qortova Ibrahimin, se s'bënte ashtu, dhe Rizait, ndërsy Ibrahimit, i thashë që e kish derën hapur për ta thënë mendimin e vet. Ai tha se më ka diçka borxh dhe se do të bënte një autokritikë. Unë i shpreha gatishmërinë se do ta dëgjoja kur të ketë qejf, por atë ditë e sot as më kërkoi më dhe as e kërkova unë. Tani po dëgjoj se paska ndërruar mendje lidhur me mua dhe nëpër njerëz nuk flitka më keq.

Lidhur me këtë person ka edhe një të dhënë me rëndësi. Diku nga viti 1976, Rizain e ka plagosur me thikë një kroat. Kroati i ofron një hartë dhe Rizai e refuzon me fjalët "Nuk e pranoj një Jugosllavi të tillë, e cila s'e ka edhe Kroacinë brenda." Në spitalin e Shtutgartit pastaj e kanë vizituar njerëzit e konsullatës jugosllave dhe e kanë mburrur për patriotizëm jugosllav. Disi pas këtij rasti fillon edhe veprimtaria partiotike (?) e Rizait.

Me përfaqësuesin e Frontit të Kuq Popullor, Ibrahim Kelmendin, jam njohur në janar të vitit 1980. Më ka sjellë për t'ia korrigjuar disa artikuj të përgatitur për gazetën "Bashkimi" dhe më ka propozuar që të shkruaj edhe unë për këtë fletushkë. Pasi e

kisha lexuar numrin e saj të parë qysh në vendlindje dhe e dija se gazeta bie në duar të popullit, bile në një gjendje jo të lakmueshme e pashë të arsyeshme t'i përgjigjem pozitivisht për propozimin dhe konkretisht fillova me bashkëpunimin. (Bashkëpunimi im fillon me atë numrin, që ia kam dërguar Mërgimit, ku në faqen e parë është një vizatim që paraqet grushtet e të burgosurve tanë që shpërthejnë grilat e dritares së burgut.)

Më vonë Ibrahim ka ardhur bashkë me e Maksut Saramatin dhe kanë kërkuar prej meje që të vihem në krye të tyre e t'i udhëheq (tashmë Hyseni e Maksuti e paskëshin braktisur Rizain dhe kishin kaluar në anën e Ibrahimit). Unë e refuzova kërkesën e tyre, se s'bënte të jem njëkohësisht në dy organizata. Përveç kësaj, ua kisha tërhequr që më parë vërejtjen se konspiracioni duhej mbajtur i pacënuar edhe këtu ashtu si në vendlindje. Kërkesa e tyre e dytë ishte që së paku t'i këshilloja, si "njeri me përvojë", dhe unë tërë kohën atë punë bëja. Por, ndërsa kërkonin këshilla dhe i aprovonin ato, në punën e tyre ishin mësuar të vepronin krejt ndryshe dhe s'hiqnin dot dorë nga mënyra që i kishte rrëmbyer dhe ua diktonte çdo hap. Përveç tjerash, me gjithë sqarimet e shumta nga ana ime, ata konspiracionin e konsideronin si frikë, zhburrërim dhe jopatriotizëm.

Që të mos zgjatem me detaje, ja vrojtimitet e mia në pika të shkurtra lidhur me veprimtarinë dhe personalitetin e I. Kelmendit. Kurdoherë ka anuar nga aksione të natyrës terroriste dhe në këtë drejtim i ka nxitur edhe shokët e vet. Unë ia kam tërhequr vërejtjen se kjo gjë është e dënueshme edhe nga pikëpamja e PPSH. Më vonë kam vërejtur, në librin që ma ka dhënë hua për lexim, se i ka pasur të nënvizuara pikërisht mendimet e Leninit lidhur me kotësinë dhe rrezikshmërinë e terrorizmit në lëvizjen revolucionare. Kam ardhur kështu në përfundim se ai ka një prirje të natyrshme kah terrorizmi dhe e bën me vetëdije. Pikërisht në kohën që jam njohur unë me të, ai ka pasur kontakte, madje edhe negociata me emigracionin

reaksionar shqiptar për një veprimtari të përbashkët në mbledhje armësh dhe mjetesh materiale. Madje në atë kohë, Ibrahim i kërkonte një njeri "të ndershëm e trim", që për një kundërshtpërblim prej një 50 mijë markash gjermane, do të kryente në Kosovë një aksion sipas porosisë së reaksionit shqiptar antikomunist.

(Lidhur me këto çështje kemi pasur një dialog të përbashkët dhe bukur të rreptë në praninë e tij unë dhe dy shokë nga Vjena, lidhur me këtë është dashur të jetë i informuar patjetër Profesori, në qoftë se është i informuar për çkado lidhur me I. Kelmendin.)

Ka pasur vërejtje rreth Kushtetutës së RPSSH dhe rreth përgatitjes "luksoze" të librave të shokut Enver në "dëm" të botimeve letrare të RPSSH! Vërejtjen e parë na e ka thënë hapurazi mua dhe shokëve të Vjenës, të dytën vetëm mua. Arsyetohet se ka të drejtë të bëjë vërejtje gjithëfarë dhe këto dilema të tij nuk i paraqet te masat, por i diskuton vetëm me shokë. Unë s'mund ta di a është e sakt kjo.

Ka dyshuar me këmbëngulje në drejtësinë e artikullit të "Zërit të Popullit", ku shprehej gatishmëria e RPSSH për t'u ardhur në ndihmë popujve jugosllavë po të kërcënohen këta nga BRSS, dhe dyshimet e tij kanë qenë edhe të shokëve të tij.

Përkundër bindjeve të mia se është e panevojshme dhe e pamirë një gjë e tillë, jam detyruar të udhëtoj me qindra kilometra për ta "arsyetuar" te shokët e tij artikullin e përmendur. Ai më ka propozuar pastaj me këmbëngulje që këtë gjë ta përsëris edhe me shkrim në artikullin e "Bashkimit" me titull "Zëri i Popullit - zë i të gjithë shqiptarëve" (këtë numër s'e keni pasur prandaj po jua dërgoj). (Pas kësaj, kam vendosur të mos bashkëpunoj më me të dhe kam vendosur ta nxjerr "Lajmëtarin e lirisë". Kështu kam vepruar nga gushti 1980, deri në fillim të vitit 1981, kur më ka ardhur në derë me disa materiale të çoroditura për numrin e ri të "Bashkimit". Ndërsa ishim duke punuar në këtë numër (që Mërgimi e ka veçuar si më të mirin), ai në ndërkohë e kishte lejuar Hysen Gegën të shkonte

për kryerjen e një aksioni në Kosovë. Gjoja Hyseni e paska përberë që të mos më tregoj mua për këtë gjë, se unë s'e lë të shkojë. Vërtetë nuk do ta lija, se ai kishte respekt ndaj meje dhe, meqë aksioni ishte i natyrës terroriste, e dinte edhe mendimin tim. Pas disa ditë qëndrimi ilegal në Kosovë, bashkë me njeriun me të cilin ishin nisur prej këndej - një njeri i dyshimtë edhe për mendimet e Ibrahimit e të Hysenit, Sadik Blakaj, për të cilin Mërgimit i kam shkruar më herët - Hyseni bie në burg, kurse Sadiku kthehet në Gjermani shëndosh e mirë. Fajin për burgosjen e Hysenit unë ia vë Ibrahimit.

Nëpër të ashtuquajtura klube kosovare në mërgim, që ishin dhe shumica vazhdojnë të jenë çerdhe agjenturore të përfaqësive diplomatike jugosllave në Perëndim, I. K. është ekspozuar në masën më të madhe të mundshme edhe para përfaqësuesve diplomatikë jugosllavë. Ua ka thënë hapurazi të gjitha të palarat e Jugosllavisë titiste. Pasoja pozitive ka qenë inkurajimi i punëtorëve kosovarë, pasoja negative - dëmtimi i disa punëtorëve që kanë marrë pjesë në klubet ku është paraqitur I.K. Këta punëtorë ndodhen në burgje jugosllave.

Është nip i një agjenti me zile të UDB-së, i quajtur Ramë Nikçi ose Ibërdemaj, punon në postën e Pejës. I biri i këtij Ramës ndodhet me punë në Mynhen dhe ka qenë aktivist i dalluar, madje edhe kryetar klubi në Mynhen. Ibrahim kritikon hapurazi si agjent dajën, por ka kontakte të vazhdueshme me djalin e dajës dhe, për sa mund të vërehet, edhe simpati ndaj tij. Ka provuar t'ia plotësojë këtij dajë të vogël (Gani Ibërdemajt - edhe lidhur me këtë njeri është dashur të jetë i informuar Profesori) dëshirën për t'u takuar me mua. Më vonë, kur ka qenë puna që të formojmë këndej një shoqëri kulturo-artistike të punëtorëve të mërguar, me shokun e "Lirisë" e kemi provuar Ibrahimin lidhur me dajën e tij të vogël: meqë ky Ganiu qenka këngëtar dhe instrumentist i mirë në vegla muzikore folklorike, Ibrahim propozoi që edhe ai të hynte në atë shoqëri. Po kur erdhi puna te aktiviteti konkret, Ibrahim tha se Ganiu donte pak "lutje". Në anën tjetër, më 25

maj, në festën jugosllave të rinisë, Ganiun e gjejmë në ballë të një orkestrine dhe të ca valltarëve shqiptarë e jugosllavë, bashkë me të shoqen, në Stadiumin e Mynhenit. E kemi konsideruar të panevojshme të kërkojmë ndonjë sqarim nga Ibrahim, dhe ky vetë s'e ka marrë mundimin të na sqarojë, as lidhur me këtë rast dhe, përgjithësisht, as për raste të tjera. Tash i gjithë Mynheni flet çmos pikërisht për këtë farë Ganiun.

Në kufirin gjermano-zvicëran, Brahimit dhe Hysenit u ka zënë policia e huaj disa qindra ekzemplarë të "Bashkimit" dhe ua ka marrë. Me këtë rast, Ibrahim nuk është treguar i gatshëm për të pranuar kritikën. Përgjithësisht, nëse ia numëron gjetet dhe punët e kritikueshme, ai thotë: "Mos m'u kap vetëm për disa gabime, të vogla". Menjëherë pas kësaj, bashkë me shokët, kanë vazhduar rrugën për në Çekosllovakë, në gjurmim të armëve (ndoshta profesori mund të ketë ndonjë informim nga ana e shokëve të Pragës lidhur me sjelljet e tyre në atë vend, sepse e di që shokët e Pragës kanë pasur kontakte dhe bile disa mosmarrëveshje me ta, sipas fjalëve të I. dhe H.). Vetë më ka treguar gjoja për disa sugjerime, që i kanë bërë shokët e organizatës së tij në vendlindje, dhe të cilave ai nuk u është përmbajtur fare. Të imponohet përshtypja se as që ka shokë të tillë në Kosovë. Përshtypja e parë dhe e fundit lidhur me këtë çështje është se ai, përveç disa punëtorëve të tubuar rreth tij në botën e jashtme, të paorganizuar po vetëm të furnizuar me literaturë revolucionare dhe të inkurajuar, tjetërkë as që ka prapa vetes. Kjo, edhe në një mënyrë mund të provohet bindshëm. Më vjen një ditë, (vitin e kaluar), në derë me disa shkresurina që vetëm titullin e kishin të qartë: Programi dhe Statuti i Frontit të Kuq Popullor, dhe më lutet t'ia korrigjoj në pikëpamje drejtshkrimore. Më pastaj më autorizon që të preki, po e pashë unë të arsyeshme, „si njeri me përvojë“, edhe në anën materiale të pikave të përfshira në program e statut. Mirë, them, dhe meqë përmbajtja e shkresurave ishte pa kokë pa bisht, i hy unë punës me gjithë seriozitetin dhe ato pak njohuri që kisha. Gjithmonë kisha parasysh, pas punës sime, ai do t'ua kthente shokëve për

diskutim Programin dhe Statutin e Organizatës së tyre. Por, doli ndryshe. Doli se I. K. i ishte tekur të bënte një natë pa gjumë dhe të hartonte këmbadoras një program dhe statut të një organizate revolucionare, të cilin e botoi dhe e shpërndau si „literaturë revolucionare” menjëherë pas „korrigjimeve” që i bëra unë. E puna që kisha bërë unë më atë rast, s’ishte punë korrigjimi. Shokët e Vjenës e mbajnë larg. Bile, kur njërit prej këtyre shokëve, i cili më qortoi pse rrija me I. K., i thash se është një njeri që imponohet me këmbëngulje dhe unë, si shqiptar, nuk mund ta përzë nga shtëpie ime, ky m’u përgjegj fjalë për fjalë kështu: "Ia paske frikën, prandaj s’e përzen si qenin!"

Ka disa muaj që i kam ndërprerë marrëdhëniet me të. Kur takohemi rastësisht flasim, por punë të përbashkëta nuk kemi. Bashkëpunimi me të gjatë demonstratave të mbajtura në Perëndim ka shkuar përmes shokut të "Lirisë". Kështu e kam parë unë të arsyeshme të veproj, duke marrë për bazë vrojtimet e parashtruara më sipër si dhe disa anë negative në sjelljen elementare të I. K., që herë duken agjamillek, herë djallëzi të thella.

Përndryshe, një meritë të tij, mendoj nuk mund ta përbuzë askush: që nga viti 1977 e këtej, i vetëm, po me një vitalitet të pashoq, ka bërë shumë në shpërndarjen e literaturës revolucionare, si ka mundur e si ka ditur, dhe në njëfarë politizimi spontan të një pjese të mirë të punëtorëve tanë në botën e jashtme. Është njeri komunikativ dhe i popullarizuar te punëtorët. Udhëton shumë, vlon prej idesh, shpesh naive e të papërpunuara, ndonjëherë edhe të qëlluara.

SOKOLI

(U botua për herë të parë në www.albaniapress.com, 2 tetor 2011 nga Faridin Tafallari, së bashku me punimin *Kur Jusuf Gërvalla shkruante*)²⁶

²⁶ Xh. Durmishi, VEPRA E JUSUF GËRVALLËS, f. 246-250

DITARI I JUSUF GËRVALLËS (fragmente)

Ludwigsburg, e diel, 30 dhjetor, 1979, ora 00.45

Pardje dy javë, më 14 dhjetor, natën vonë e braktisa Prishtinën dhe Kosovën.

Aty nga ora 16, erdhën në "Rilindje" Suzana me Kadri Rexhën dhe më prunë lajme të hidhura.

Atë ditë heret në mëngjes, e paskëshin burgosur Hysenin; i kishin gjetur materiale të shtypura të Lëvizjes. Dina, i cili e kishte sjellë lajmin për Hysenin, i gjen punëtorët e SPB-së duke ma bastisur banesën.

Unë, me Suzanën e me Kadriun, hymë në bufe të "Rilindjes" sa për të pirë nga një kafe, që ta merrja pak veten nga pesha e hidhur e lajmeve, kur në bufe hynë dy nga punëtorët e SPB-së, që kishin bërë tek unë bastisjen (me dy të tjerë). Kërkonin prej meje makinën tjetër të shkrimit, atë të punës (makinën ilegale e kishin gjetur). Atë makinë e kisha në banesë të Muhamet Tërnavës, e Muhameti ishte zyrtarisht në Gjermani. Pasi nuk e gjetëm të vëllain, që të na e çelte derën e banesës, inspektorët e SPB-së shkuan dhe e morën një mjeshtër, e çelën derën me dhunë, e morën çantën, dhe ata i vunë derës dry të ri, e çelësat m'i dhanë mua.

Pastaj më çuan deri në banesë, ku i gjeta Bacën Mujë, Idrizin, Ferizin e Ramizin. Këta ndenjën sa ndenjën, e u çuan. Unë e ndala dritën dhe ndenjëm ashtu në terr me Suzanën për ndonja një orë, duke u shtirë se po flemë (për ata që do të kenë përgjuar eventualisht përjashta). Më vonë u përshëndeta me Suzanën, duke i treguar se ndoshta shokët do të më këshillojnë të arratisem.

Ajo u pajtua, pa fjalë, dhe unë ika, duke i lënë fëmijët në gjumë.

Shoku i Lëvizjes, Bashkim Prishtina, që i mendimit se është shumë më mirë të arratisem, se sa të bie në burg: edhe dënimi do

të kish qenë i rëndë, edhe do të rrezikohej eventualisht organizata.

Kah ora dy pas mesnate, tashmë ditë e shtunë, i trokita në derë Skënder Blakajt. Me veturën e tij shkua në Pejë, e morëm Salih Kastratin, dhe u nisëm për Jesenice, në kufirin jugosllavo-austriak. Rrugës kaluam mirë. Ata më lanë në oborr të Bacit Haxhi, kështu ishim marrë vesh dhe shkuan.

Unë isha pa pasaportë me pak të holla të xhep. Qëllimi ish që nga Jesenica të kontaktoja me Bardhin, që të vinte e të më merrte me vete. Por bllokun me numra telefonash e me adresa ia kisha lënë Suzanës, që ta bënte Bardhin me dije që të mos vinte në Jugosllavi, se ishte rrezik edhe për te, e kur pata dalë shtëpie s'më kishte shkuar mendja që do të ikja për në Gjermani (mendoja se do të ketë mundësi për Shqipëri).

Në Jesenicë më ra të qëndroj prej të shtunes mbrëma deri të enjten në mëngjes. Bacit Haxhi ia tregova çështjen të marten dhe atë të martë dola prej banesës së tij dhe zura vend në një bujtinë, në Zhironicë.

Bardhi s'kishte sjellë me vete ndonjë dokument të vyer për mua, mirëpo, me ardhjen e tij, unë u çlirova shumë. Para dreke bëmë ca plane, më në fund vendosëm që bërë Austri të ikja më këmbë, nëpër tunelin që shpie nga Hrushica (4-5 km larg Jesenice) deri në Rozenbah të Austrisë.

Në orën 17,30 u ndalëm me veturë në rrugën automobilistike të Hrushicës, 30-40 km nga tuneli. U nisa. Bardhin e porosita që po s'iu ktheva për 10 minuta, të nisej edhe ai me veturë për në Austri, nëpër kalesën kufitare në Podkoren të Kranjska Gorës. Afër hyrjes në tunel, pasi përgjova mirë e s'diktova njeri ndër oborret e ndër shtëpitë pranë, m'u ndërsye një qen. Ia lëshova dritën e baterisë së dorës dhe hyra me vrap në tunel.

Tunelin, 8100 m, e kalova, së paku 70% të gjatësisë, me vrap. Ishte aksioni im i parë në jetë në të cilin kisha hyrë me rrezik 100% që ose të shpëtoj, ose të bie në burg, ose, madje, edhe të vritem.

Pas guximit nistar, me të cilin i hyra rrezikut, zemra m'u bë zog dhe një frikë e papërjetuar kurrë ma kaploi të tërë qenien. Kurrë s'e kam marrë me mend që mund të jem aq i lig. Po ja që rrugën e kalova (sa isha unë duke ikur, nëpër tunel kaluan tre trena - elektrikë, për fat) dhe ia dola qëllimit.

Bardhin, sipas marrëveshjes, e prita te ura e parë e hekurudhës që pritej me rrugën automobilistike, 20-30 km nga dalja e tunelit. Fshati i parë që shihej nga ai vend në mal, ishte nja 500 m më poshtë. Prita afro një, një orë e gjysmë, kot. Atëherë iu drejtova me frengjishten time të mjerë të zotit të veturës së parë që kaloi atypari në një si depo-uzinë. Ai s'e dinte frengjishten, por për fat fliste sllovenisht gati më mirë se unë.

Ai me çoi me veturë deri në Rosenbach (tetë km) ku u takuam me Bardhin, që ishte nisur kah vendi tek e prisja unë.

Gëzimi ynë s'pati kufi.

Bardhi ishte frikësuar shumë. Sa kish qenë duke ndenjtur te vetura, matan kufirit në Hrushicë, pos të lehurave të qenit, kishte dëgjuar edhe një të shtënë dhe kishte parë të qarkullonte po në atë çast me shpejtësi automobilin e policisë jugosllave.

Doganierëve në kufirin austro-gjerman, Bardhi ua tregoi pasaportin e vet dhe një pasaportë të vjetër të një turku, ndërsa unë shtiresha se po fle në selinë e mbrame të automobilit.

Në Ludwigsburg, në banesë të Bardhit, arritëm nga ora katër e mëngjesit, ditën e premte, më 21 dhjetor, plot një javë pas arratisjes sime.

P.S. Në ç'gjendje të shthurur shpirtërore jam tërë kohën, mund të shihet edhe nga përmbajtja dhe kaligrafia e këtij shkrimi.

Po arsyetohem, duke thënë se nuk është çudi. Jam shkëputur nga toka që më lindi e më ushqeui më se 34 vjet. Kurrë s'i kam pasur në hatër largimet nga vendlindja, as për shëtitje të shkurtra, madje, se si po më vjen sikur jam shkëputur nga pjesa më e fuqishme e vetvetes. Pas shpine lash qindra e qindra të burgosur politikë, që po bien sakrificë për çështjen e atdheut, në mes tyre Hysenin dhe Ekremin; lash gruan me tre fëmijë dhe

gruan e Hysenit me shtatë fëmijë. Një shthurje e madhe e vendlindjes dhe e familjes njëherazi. Edhe për Bardhin morëm vesh që në konsullatin jugosllav qenka në sy si armik i Jugosllavisë, prandaj në këtë çast po e zë të arratisur edhe atë.

Por me gjithë ndjenjën e zbratësish së madhe si pasojë e kësaj shthurjeje të madhe, shpresa për shpëtimin e atdheut po më mban gjallë. Pas të gjitha gjasëve, Kosova ime po hy në një rrezik të madh, por pikërisht duke hyrë në këtë rrezik do ta gjej edhe shpëtimin. **Jetën po e jetoj falas, deri sa të më jepet rasti (nderi) që ta jap për Kosovën, për Shqipërinë, për Shqiptarizmen.**

Po Shqipëria nënë, ç'thotë ajo vallë sot?

A e ka ndër mend dhe a ka kushte për t'i hyrë kryerjes së detyrës, e cila po e pret qëmoti?

Armiku ynë e humbi torruan, u nevrikos, e hoqi maskën! Kështu, me nervozizëm, do t'ia haj një ditë kokën vetes, në rrugën e degjenerimit të vet. Së paku do të mbetet pa Kosovën dhe pa shqiptarët!

Ludwigsburg, E diel, 13 janar, 1980, ora 21,00

Rrudhat në ballin tim, mënyra si përpiqen ato, sa kam qenë në vendlindje kanë pasur domethënie. Për gruan time, ato kanë qenë shenja të njeriut të stërmunduar po të paepur, i cili e meriton dashurinë e saj. Për fëmijët, ato rrudha kanë qenë udhëkryqe, tek ka ndenjur pezull gjithë enigma e dashurisë dhe ashpërsisë, që kanë pasur peshë të caktuar në jetën e tyre, në edukatën e tyre.

Rrudhat mbi ballin tim, për mikun e vendlindjes, për aq sa kam pasur indikacione 34 vjet të jetës sime, kanë shprehur qartë pamundësinë për të fshehur ndjenjën e fuqishme të brengës për fatin e atdheut të robëruar; ato kanë treguar se janë dyer kurdoherë të hapura kah shpirti, për të gjithë ata që kanë halle të ngjashme.

Këtu në dhe të huaj, pushon së ekzistuari çdo domethënie e rrudhave të mia, e pulseve të mia të brendshme; në rrugë, në

gazetë; në TV, ato "konsumohen" këtu siç "konsumohet" një langë automobili, një mbishkrim, një reklamë e margarinës, e sodës së teshave.

Megjithatë, sado që në fytyrën time nuk reflektohen më ato impulset e fuqishme të dashurisë e të urrejtjes, nganjëherë më ka rënë të kap vetëtimthi nga një dritë gati-gati identike me atë të dikurshmen, të njeriut në shtëpinë e vet; prapëseprapë, vazhdimisht ndjenjat e mia, gjithë qenia ime sikur janë kyçur fortë; gjithë damarët sikur janë vënë me shtresa të forta e të ftohta lëndësh të panjohura, që po ua zënë frymën gjithë ndjesive të mia, duke i vënë fre vitalitetit në mua.

Më bëhet dendur se nga jeta njëdimensionale e të kolonizuarit në vendlindje, kam kaluar rrëmbimthi në një jetë më pak se një dimensionale të të arratisurit, që nganjëherë nuk do të donte më shumë se perspektivën e vdekjes në vendlindje së paku.

E hënë, 14 janar, ora 00,45 (Ludwigsburg)

Sot do të paraqitem me kërkesë për azil politik në policinë e Ludwigsburgut.

Qëkur erdha këtu, në saje të gjeturisë së Bardhit dhe të gjermanishtes së tij të shkathët, arritëm të kryejmë disa punë:

1) Për burgosjet masive politike të shqiptarëve nga ana e Jugosllavisë, e bëmë me dije organizatën e Amnistisë Internacionale, e cila premtan se do të angazhohet, pas mundësive të veta, për lirin e atdhedashësve tanë, eventualisht për pakësimin e torturave që ushtron përmbi ta policia fashiste jugosllave;

2) Sipas porosisë së revistës gjermane "Shpigël", prapë në saje të Bardhit,

shkrova një material 13 faqesh, që ka pikënisje burgosjet aktuale në Kosovë, por shtrihet më thellë në historinë e shqiptarëve. Materiali mban titullin: "Përpjekje për të korrur edhe një brez intelektualësh", apo përafërsisht kështu. Presim që

ky material, ose ndonjë tjetër i hartuar në bazë të lëndës që ofron ai, të botohet në numrin e ri të "Shpiglit", i cili del sot.

Gjatë kësaj kohe Suzana më bëri telefon 3-4 herë nga Prishtina. Ajo thotë se Hysenin, sipas fjalëve të Hedijes, e cila e ka parë në burg, nuk e paskan torturuar.

Suzana paska vështirësi në rregullimin e dokumenteve për udhëtim, me të cilat do të vinte këtu bashkë me fëmijët. Para disa ditësh e paskan ftuar në polici, në Prishtinë, i paskan thënë të mos shpresoj se e lëshojnë të vijë tek unë, dhe e paskan këshilluar të më bindë të kthehem edhe unë atje, me "garancë" se gjoja s'paskan për të më dënuar më shumë se dy vjet. Natyrisht, kjo është punë që s'bëhet.

Lajmet e fundit nga Kosova, përmes njerëzve që po vijnë së andejmi, thonë që burgosjet po vazhdojnë ende dhe se numri i të burgosurve ka arritur deri në 2000 vetë.

Kah fundi i kësaj jave pres të vij këtu nga Londra përfaqësuesja e Amnistisë Internacionale, me kërkesën e saj, bërë me telefon. Me mua dhe me disa shqiptarë të tjerë do që të bisedojë më për së afërmi lidhur me burgosjet politike në Kosovë.

Duhet shqyrtuar mundësia që gruan me fëmijë t'i sjellë këtu ilegalisht nga Prishtina.²⁷

PROGARAMI DHE SATATUTI I FRONTIT TË KUQ POPULLOR

(Citate paraprise:)

"Ka ardhur koha që komunistët të shtrojnë haptazi përpara gjithë botës pikëpamjet e veta, qëllimet e veta, aspiratat e veta dhe përrallave për fantazmën e komunizmit t'u vënë përball një manifest të vetë partisë."

Marks i dhe Engelsi

²⁷ Xh. Durmishi, LËVIZJA E JUSUF GËRVALLËS, f 10-13

„Pika qendrore e edukimit internacionalist të punëtorëve në vendet shtypëse duhet patjetër të jetë propaganda dhe mbrojtja nga ana e tyre e lirisë së shkëputjes së kombeve të shtypura. Pa këtë nuk ka internacionalizëm. Ne kemi të drejtë dhe duhet ta trajtojmë çdo socialdemokrat (kupto komunist) të një kombi shtypës, i cili nuk e bënë këtë propagandë si imperialist dhe maskara.”

Lenini

„Formimi i një fronti revolucionar të përbashkët është i pamundshëm, nëqoftëse proletariati i kombeve shtypëse nuk përkrah drejtpërdrejt dhe në mënyrë të vendosur lëvizjen çlirimtare të popujve të shtypur kundër imperializmit të ”atdheut” të vet, sepse ’nuk mund të jetë i lirë një popull që shtyp popuj të tjerë’.

Engelsi

„Bota ndodhet në një fazë ku çështja e revolucionit dhe çlirimit kombëtar të popujve nuk është vetëm një aspiratë e një perspektivë, por edhe një problem i shtruar për zgjidhje.”

”PPSH mbështet dhe përkrah me të gjitha forcat luftërat e drejta të popujve liridashës...”

Enver Hoxha

PER NJE SHQIPËRI SOCIALISTE TE TE GJITHE SHQIPTAREVE!

ME PUSHKE DHE PENE PER LIRI E PAVARESI!

„MA MIRE NJE PUSHKE NE MAL SE NJE THES FJALE NE PARLAMENTIN E BELIGRADIT”

AZEM GALICA

PROGRAMI DHE STATUTI I FRONTIT TE KUQ POPULLOR

PROGRAMI DHE STATUTI I FRONTIT TE KUQ POPULLOR është hartuar nga një grup shokësh, të cilët **qenë të autorizuar**. Për shkak të pamundësive, që janë evidente gjatë ilegalitetit të plotë, nuk qe e mundur që PROGRAMI DHE STATUTI të aprovohen në një konferencë të rregullt, ku do të merrshin pjesë përfaqësuesit.

Si i tillë, është i plotfuqishëm gjer sa ta krijojmë mundësinë për ta thirrur tubimin përkatës, i cili do analizojë edhe materialet e grumbulluara, që kanë të bëjnë me analizat rreth PROGRAMIT DHE STATUTIT tonë, analiza të bëra këto nga çdo militantë i Organizatës!

PROGRAMI

Populli shqiptar, për të çarë me sukses frontin në luftë kundër pushtuesve të egër fashistë gjermanë e italianë, ishte bashkuar dendur rreth organizatës së vet masive, FRONTI NACIONAL ÇLIRIMTAR, Organizatë që qe formuar dhe udhëhiqej nga PARTIA KOMUNISTE SHQIPTARE, tani PARTIA E PUNES SE SHQIPERISE.

FRONTI NACIONAL ÇLIRIMTAR është formuar në prag të Luftës së Dytë Botërore. I formuar nga PKSH (Partia Komuniste Shqiptare) FRONTI NACIONAL ÇLIRIMTAR luftoi me heroizëm armikun.

FRONTI NACIONAL ÇLIRIMTAR dhe PKSH, të frymëzuara thellë nga

internacionalizmi proletar dhe nga Revolucioni i Tetorit, bashkuan armët me forcat e Partisë "Komuniste" të Jugosllavisë. Në bazë të luftës së përbashkët ishte marrëveshja që, pas ngadhënjimit mbi fashizmin, gjithkush të bëhej zot në shtëpinë e vet.

Parimi i Luftës Nacional Çlirimtare dhe antifashiste, pas së cilës do të fillonte

një etapë e re e jetës dhe ndërtimi i socializmit, në njërën anë, si dhe mendimi se do të gjenin zgjedhje të drejt gabimet e pafalshme që ishin bërë ndaj shqiptarëve gjer atëherë, në anën tjetër, i shtynë shqiptarët të bëjnë sfidë në luftën e pakompromis kundër fashizmit. Në bazë të parimeve të tilla, populli shqiptar, që deri më atëherë jetonte në tokat e veta në Kosovë, në Mal të Zi, në Maqedoni dhe në Serbi, i jepej mundësia e ligjshme për dalje nga robëria e rëndë jugosllave, e paraluftës, dhe për bashkim me vendin amë, SHQIPERINË. Prandaj populli ynë nuk e kurseu gjakun e vet të shtrenjtë.

Në ndjekje të fashistëve të egër ai vajti heroikisht deri në viset më të largëta të Jugosllavisë.

Por, në çastin e ngadhënjimit mbi fashizmin, kur populli ynë po bëhej gati t'i

gëzohej realizimit të aspiratave shekullore, bashkimit të përgjithshëm kombëtar e shtetëror të shqiptarëve, piku një nga tradhtitë më të mëdha. P"K"J, me dredhi të papara, manovroi fuqishëm nën rrogos dhe ia doli me sukses të siguroj për vete në mënyrë arbitrare kufijtë shtetërorë, brenda të cilëve sërish përfshihej më se gjysma e tokave dhe e popullit shqiptar. Kështu, robëria e vjetër e kralëve serbë u zëvendësua me robërinë e re serbomadhe, në krye me klikën revizioniste të Titos.

P"K"J, në bashkëpunim me çetnikët, të cilët ishin siguruar se në Jugosllavi nuk do të vendosej rendi shoqëror socialist, ripushtuan tradhtisht viset shqiptare dhe ia filluan këngës së vjetër – shfarosjes dhe asimilimit të popullit shqiptar. Madje, P"K"J nuk u mjaftua me kaq. Ajo duhej të çonte në vend edhe aspiratat e vjetra të borgjezisë serbomadhe për dalje të lirë në Adriatik. Prandaj me manovrime të reja, të ndihmuar nga disa tradhtarë shqiptarë, si Koçi Xoxe e Pandi Kristo, ia hyri edhe aksionit për pushtimin e Shqipërisë.

Vëllezërit tanë, në saje të vigjilencës së PPSH, e shpëtuan Shqipërinë nga ky rrezik i lig. Ata ishin tradhtuar njëherë nga

P”K”J dhe nuk tradhtoheshin më. Por në kushtet konkrete që u krijuan pas Luftës së Dytë Botërore, kur në nivel të politikës ndërkombëtare, ne vend që të korrigjohej, u përforcua padrejtësia ndaj tokave dhe ndaj popullit shqiptar. RPS e Shqipërisë u gjend në aso situatë që të mos mund të intervenojë për vëllezërit e vet të mbetur jashtë kufijve të shtetit shqiptar, sado që dihej se Jugosllavia i ripushtoi tokat shqiptare që i kishin pushtuar përpara kralët dhe tani po ushtronte terror të egër. Në këto kushte, çdo intervenim ushtarak i RPS të Shqipërisë në viset shqiptare në Jugosllavi konsiderohet përzierje në punët e brendshme të Jugosllavisë dhe tërheq me vete pasoja të rrezikshme, po të nivelit ndërkombëtar.

Megjithatë, mbetën mundësi tjera, me anën e të cilave RPS e Shqipërisë ndikoi shumë në qëndresën tonë. Duke fituar për vete (në saje të kultivimit të marksizëm-leninizmit të kulluar dhe të luftës së pakompromis kundër imperializmit, kapitalizmit, kolonializmit, neokolonializmit dhe revizionizmit modern) atributin e zërit më të fuqishëm në Evropë, Partia e Punës e Shqipërisë ndoqi me interes jetësor dhe me indinjatë të thellë edhe politikën diskriminuese jugosllave të gjenocidit mbi popullin shqiptar; e luftoi me ngulm këtë politikë, duke e denoncuar para forcave përparimtare të gjithë botës. Në këtë mënyrë për popullin shqiptar në Kosovë, në Maqedoni, në Mal të Zi dhe në Serbi u bë e qartë se ai nuk është i vetmuar në luftën për çlirimin social e nacional nga revizionizmi i egër titist.

* * *

Bazuar në domosdoshmërinë e Luftës Nacional Çlirimtare, si të vetmen për sigurimin e pavarësisë së plotë kombëtare, bazuar në domosdoshmërinë e përgatitjes së masave për revolucion dhe vet revolucionit, i cili pos pavarësisë dhe bashkimit kombëtar, në pushtet sjell popullin, bazuar në diskriminimin klika revizioniste që po ushtron klika revizioniste e Beogradit, të cilit diskriminim duhet t’i ndajvehem i përkatësisht, bazuar në shfrytëzimin e paskrupullt që u bëhet viseve shqiptare në Jugosllavi nga ana e

klikës në pushtet, bazuar në të drejtat elementare njerëzore, se edhe populli shqiptar (i tokave shqiptare të pushtuara nga Jugosllavia) ka të drejtë të gëzojë dhe rrojë i lirë, i pavarur, i lumtur dhe, duke përkrahur pa rezervë luftën e drejtë dhe politikën parimore, vigjilencën e PPSH dhe të Qeverisë Shqiptare, në krye me shokun Enver Hoxha, punëtorët, fshatarët, mërgimtarët, të papunët, intelektualët revolucionar e patriot, e sidomos femra shqiptare, me një fjalë, të gjithë shqiptarët (e tokave të robëruara dhe në mërgim) e vetëdijshëm, që janë për çlirimin dhe bashkimin e të gjitha trojeve shqiptare të pushtuara, të cilët nuk dyshojnë në përkrahjen e motrave dhe vëllezërve të Shqipërisë, morën këtë

V E N D I M

Nga radhët e të lartpërmendurve, që dalin nga gjiri i popullit shqiptar, të robëruar nga Jugosllavia, të formohet Organizata **FRONTI I KUQ POPULLOR** e cila do të bashkojë punëtorët, mërgimtarët, komunistët, intelektualët dhe gjithë popullin patriot e revolucionar shqiptar të robëruar – në luftë për LIRI dhe PAVARESI, në luftë për BASHKIMIN e popullit shqiptar në një shtet të vetëm, SHQIPËRINË SOCIALISTE.

Kundër kujt do të luftojë FRONTI I KUQ POPULLOR?

Për FRONTIN e KP (Kuç Popullor) është i huaj çdo aksion jashtë tokave arbërore. Çdo akt i kundërt me këtë do të konsiderohet akt agresiv dhe do të dënohet nga vet FRONTI I KP.

Lufta kryesore dhe e vetme do të jetë lufta kundër robëruesit jugosllav, në krye me klikën titiste dhe shovinizmin sllavomadh (serb, malazez e maqedon) me qëllim të çlirimit social e nacional nga Jugosllavia dhe të bashkimit shoqëror e kombëtar me vendin amë, Shqipërinë Socialiste. Kjo është e drejtë legjitime e popullit shqiptar, i cili, megjithëse derdhi pa kursim gjakun e vet të shtrenjtë për tokat e veta të shenjtë, u bë pre e appetiteve pushtuese jugosllave dhe e politikës diskriminuese të fuqive të mëdha.

Për viset tona derdhën gjakun gjyshërit dhe baballarët tanë, nga gjaku i të cilëve mbinë pipat që sot arritën të formojnë FRONTIN E KUQ POPULLOR.

Nga FRONTI I KUQ POPULLOR do të jetë i luftuar çdo individ, grup a organizatë, që provon të bëhet pengesë në realizimin e vullnetit të popullit shqiptar. Do të luftohet hegjemonizmi, shovinizmi, borgjezia e burokracia e çdo lloji, pa marrë parasysh a gjenden në radhët e tyre serbi apo shqiptari. Do të luftohen të gjithë renegatët dhe tradhtarët shqiptarë, sahanlëpirësit e mashtruar nga klika titiste, që ushqehet tradhtisht me gjakun dhe djersën e popullit të robëruar shqiptar. Do të luftohet "inteligjenca" që shiti idealet e veta, duke lidhur fatin e vet me pushtuesit apo me borgjezinë, dhe jo me popullin. Me një fjalë, lufta jonë do të ketë tiparet e një revolucionit të përgjithshëm socialist.

FRONTI I KUQ POPULLOR, duke studiuar kushtet aktuale dhe duke shfrytëzuar edhe mendimin e çmueshëm të PPSH lidhur me gjendjen e përgjithshme në Jugosllavi, ka nxjerrë përfundimin e drejtë se në Jugosllavi dominon një atmosferë e volitshme (pasi gjendja e vështirë ekonomike dhe politika pa principe e shfrytëzimi klasor kanë bërë të pakënaqur të gjithë popujt e Jugosllavisë) për shpërthimin e revolucionit. Të mbërthyer ndërmjet shfrytëzimit të egër të Perëndimit e Lindjes dhe politikës antipopullore të udhëheqjes titiste, e cila interesat e vendit i ka shitur fare lirë te imperializmi e socialimperializmi, popujt e Jugosllavisë ndodhen në prag të një revolucionit popullor. Duke përfituar nga kjo situatë, si dhe nga niveli i lartë i vetëdijes shoqërore e kombëtare të shqiptarëve që lëngojnë nën thundrën jugosllave, FRONTI I KUQ POPULLOR, duke u bërë pararojë e luftës për LIRINË E PAVARESINË e shqiptarëve dhe për bashkimin e tyre me vendin amë, do të luftojë pa kompromis për të vjelë frytet e revolucionit, të cilat janë në pjekjen përfundimtare.

Klika e Beogradit po i gërmon me të madhe varrin vetvetes. Por, po ajo nuk do të bjerë do në të, në qoftë se nuk e shtynë

forcat revolucionare. Këtë detyrë i ka caktuar vetes FRONTI I KUQ POPULLOR.

Cilat janë metodat e luftës që bën FRONTI I KUQ POPULLOR?

Nën thundrën e klikës revizioniste të Beogradit, pos shqiptarëve, u merret fryma edhe popujve tjerë, të përfshirë brenda ku-fijve politik të Jugosllavisë, të cilët i shtrohen politikës në favor të borgjezisë titiste. Shfrytëzimi, burokracia, korrupsioni dhe dominimi i kapitalit të huaj, i kanë shtrirë përdhe interesat e këtyre popujve dhe sidomos të klasës punëtore e fshatarësisë. Në këtë kontekst, lufta do të ketë shumë pika të përbashkëta me luftën e ardhshme të punëtorëve dhe fshatarëve të të gjithë popujve që rrojnë në Jugosllavi. Solidariteti ynë në këtë drejtim nuk do të mungojë. Mirëpo nëqoftëse popujt e Jugosllavisë, kur të ketë shpërthyer revolucioni ynë në tokat shqiptare, i përgjigjen prapë ndërsimit të klikës titiste dhe borgjezisë shoviniste të atyre popujve për të na i ndaluar ne shqiptarëve të drejtat legjitime për çlirim social e nacional, atëherë ne do të shtrëngohemi t'ua kthejmë grykat e armëve tona edhe këtyre popujve.

Meqë interesat tona klasore e kombëtare përputhen me interesat klasore e kombëtare të popujve të Jugosllavisë, ne nuk dëshirojmë luftë me këta popuj, pos me klikën revizioniste të Beogradit. Prandaj në kohë "pazeje", FRONTI I KUQ POPULLOR ka për detyrë që me propagandë të shëndosh patriotike dhe marksisteleniniste, t'i çjerrë maskën përgjithësisht klikës së egër të Beogradit dhe të thërras në luftë kundër saj edhe forcat përparimtare të popujve tjerë të Jugosllavisë. Mbi të gjitha, forca e propagandës i drejtohet popullit shqiptar, në mënyrë që ai të përgatitet në baza sa më të shëndosha e më të forta për revolucionin e ardhshëm.

Kjo është etapa e parë, e përgatitjes së revolucionit tonë popullor. Nëpërmjet

Organit të FRONTI I KUQ POPULLOR, gazetës "BASHKIMI", si dhe nëpërmjet literaturës marksiste-leniniste dhe literaturës tjetër revolucionare, që botohet me bollëk në RPS të Shqi-

përisë e që ne do ta shpërndajmë në mënyrë ilegale dhe ta popullarizojmë në radhët e popullit tonë (dhe të tjerëve, po që se ata shfaqin interesim), ne do ta shpiem përpara idenë e çlirimit social e nacional nga Jugosllavia dhe kështu do ta shtrojmë terrenin për revolucion. Popullit tonë do t'i bëhet me dije se lufta jonë është luftë e drejtë dhe se një luftë e tillë, kur të jenë bashkuar të gjitha forcat, nuk ka si të mos ngadhënjejë, pa marrë parasysh se me çfarë armiku kemi të bëjmë.

Detyrë e jonë e parë, pra, është që në kushtet e tashme të luftës jo të drejtpërdrejtë, të mësojmë si të sheshojmë dhe t'i mbrojmë interesat e revolucionit të ardhshëm dhe ta mbledhim rreth vetes popullin tonë të shumëvujtur, në mënyrë sa më të shpejtë dhe sa më të organizuar.

Kjo punë nuk është aspak e lehtë. Ne kemi të bëjmë me një armik të majmur me gjakun dhe djersën e punëtorëve dhe të nxitur e të ndihmuar nga forcat e errëta imperialiste, kapitaliste, kolonialiste, neokolonialiste e revizioniste. Prandaj, në luftën tonë lypset mjeshtri e hollë dhe guxim shqiptar. E FRONTI I KUQ POPULLOR konsideron se mjeshtëria nuk do të mungojë, nëse lufta jonë bazohet në të drejtën e patjetërsueshme të shqiptarëve për të mbrojtur tërësinë e vet territoriale dhe kombëtare dhe në ndjekjen e rrugës përparimtare të klasës punëtore dhe të fshatarësisë, të vizatuar dhe zbatuar me konsekuencë të pashoqe nga PP e Shqipërisë. FRONTI I KUQ POPULLOR e di se nëpër këtë rrugë të pagabueshme mund të na udhëheq vetëm ideologjia e shëndosh marksiste-leniniste, prandaj shembulli i Partisë së Punës dhe i rezultateve të mëdha të ndërtimit socialist në Shqipëri, do të jenë për ne busulla e vetme.

Ai që mohon nevojën e pjesëmarrjes së femrës shqiptare në revolucion, e kështu në radhët e dendura të FRONTIT TE KUQ POPULLOR ai nuk është me FRONTIN... Gatishmëria e femrës shqiptare që, bashkë me forcat e përgjithshme revolucionare, të përforcojë radhët e luftës për liri, jo vetëm që konsiderohet e drejtë dhe detyrë e saj, por edhe do të çmohet lartë nga revolucionari. Kësaj detyre dhe këtij obligimi, femra shqiptare ka ditur t'i dalë

zot edhe në periudha të tjera shumë më të errëta historike, duke dhënë kontributin e vet të pazëvendësueshëm. Ajo paraqet gjysmën aktive të popullit tonë dhe revolucionin ynë nuk mund të merret me mend pa pjesëmarrjen e saj, për cilëndo etapë që të jetë fjala.

Etapa e dytë, përfundimtare, e revolucionit tonë do të jetë lufta drejtpërdrejtë me armë; barrën kryesore të saj do ta ketë prapë FRONTI..., si Organizata më masive që grumbullon në radhët e veta të gjitha strukturat shoqërore të popullit tonë, të udhëhequra nga forcat komuniste (Partia Komuniste, po të qe e formuar.).

Pas bashkimit të tokave shqiptare dhe të popullit shqiptar me Shqipërinë edhe Organizata jonë do të shkrihet me FRONTIN DEMOKRATIK që sot vepron në RPS të Shqipërisë.

FRONTI I KUQ POPULLOR thërret të gjithë shqiptarët e robëruar në luftë për LIRI e PAVARESI, për shpartallimin e armikut shekullor, borgjezisë dhe pasardhësve e ithtarëve të saj, revizionistëve jugosllavë, në krye me klikën titiste.

STATUTI

FRONTI I KUQ POPULLOR është organizatë masive revolucionare, që tubon të gjithë luftëtarët e lirisë dhe të pavarësisë së popullit shqiptar në luftë kundër robëruesit jugosllav dhe kundër çdo armiku tjetër që do të bëhet prag për realizimin e të drejtave të patjetërsueshme të shqiptarëve për të jetuar në LIRI e PAVARESI.

FRONTI I KUQ POPULLOR tubon në radhët e veta të gjitha strukturat e tashme shoqërore në viset shqiptare të robëruara nga Jugosllavia titiste: punëtorët, fshatarët, komunistët, intelektualët revolucionarë, me një fjalë të gjithë popullin liridashës, që është i gatshëm për luftë çlirimtare kundër robërisë shekullore. Në gji të kësaj Organizate ushtrojnë veprimtarinë e tyre revolucionare të gjitha forcat e ndërgjegjshme, që s'e kursejnë as jetën kur këtë e kërkon liria kombëtare dhe klasore.

Detyrat dhe të drejtat e çdo anëtarë të FRONTI I KUQ POPULLOR përcaktohen në përputhëni me aksionet që shkojnë në interes të Lirisë Kombëtare dhe Klasore të popullit shqiptar. Prandaj lidhur me ato detyra dhe të drejta, çdo anëtarë i FRONTI I KUQ POPULLOR duhet të ndihet krenar dhe t'i qoj ato në vend, edhe kur realizimi i tyre bëhet në kushte të vështira që kërkojnë të flijohet edhe jeta.

Busullë e vetme për të gjithë anëtarët e FRONTI I KUQ POPULLOR do të jetë lufta analoge e FRONTIT NÇ, i krijuar nga PKSH në prag të Luftës së Dytë Botërore (prill 1942.) dhe historia e zhvillimit të PPSH, si pararojë. (FRONTI NÇ i udhëhequr nga PKSH, sot PPSH, luftuan për çlirimin e tokave shqiptare dhe për ndërtimin e Socializmit të vërtetë në atë pjesë të tokave që përfshinë brenda kufijtë e Shtetit Shqiptar të sotëm, të cilit Fuqitë e Mëdha ia shkëputën arbitrarisht më se gjysmën e tokave shqiptare.)

Te revolucionari i FRONTI I KUQ POPULLOR nuk duhet të ketë asnjë pikë dyshimi lidhur me ndihmën që do të na japin vëllezërit tanë në Shqipërinë e lirë, posa ne të kemi krijuar kushte të shëndosha për shpërthimin e revolucionit. Ata kanë detyrë dhe nder ta bëjnë këtë punë. Historia e popullit shqiptar nuk i ka parë kurrë të shkëputura interesat e popullit në pikëpamje regjionale. Kështu do të bëhet edhe në të ardhmen.

Militantët e FRONTIT TE KUQ POPULLOR janë militantë të ngritjes së vetëdijes shoqërore e kombëtare të popullit të robëruar shqiptar; militantë të aksionit dhe të luftës së armatosur për LIRI dhe PAVARESI, posa të piqu kushtet për shpërthimin e revolucionit të përgjithshëm popullor.

Strategjia e punës dhe e luftës së FRONTIT TE KUQ POPULLOR do të jetë

strategjia e PPSH, e cila e ka demaskuar dhe demaskon me ngulm revizionizmin dhe politikën e egër jugosllave të gjenocidit mbi shqiptarët në Kosovë, Maqedoni, Mal të Zi dhe Serbi. Lufta e shokut Enver Hoxha kundër revizionizmit, strategjia e hollë dhe trimëria e pashembullt e Tij në mbrojtjen e interesave jetike të

popullit dhe të Shtetit Shqiptar, do të jenë mësimet bazë për të gjithë anëtarët e FRONTIT TE KUQ POPULLOR dhe do të studionen me kujdes në mënyrë kreative, duke iu përshtatur kushteve konkrete.

Për FRONTIN E KUQ POPULLOR, do të thotë për gjithë popullin shqiptar të robëruar nga Jugosllavia, armiku kryesor është socialshovinizmi serb, malazez, maqedonas, i ndërsyer nga shovinizmi sllavomadh i Kremlinit. Poashtu edhe shovinizmi grek është armiku ynë, pasi ai ushtroj një politikë diskriminuese dhe të egër e barbare mbi vëllezërit tanë në Çamëri. Meqë ky shovinizëm duhet të jetë i huaj edhe për popujt sllavë, sidomos për ata të Ballkanit, që janë gjithashtu të shtypur nga krerët e Moskës dhe të Beogradit, ne i ftojmë edhe këta popuj t'i bashkohen luftës sonë kundër revizionizmit dhe shovinizmit të egër.

Lufta jonë është e vështirë por e drejtë. Këtë e kanë kuptuar edhe armiqtë tanë, revizionistët e Beogradit. Ata e dinë se fitorja do të jetë në anën tonë, prandaj përditë e më shumë po na shtrëngojnë me dhunë e me tortura. Për militantin e FRONTIT TE KUQ POPULLOR duhet të bëhet shembull qëndrimi i patundshëm dhe vetëmohues i revolucionarëve shqiptarë, me të cilët janë mbushur përplot burgjet anembanë Jugosllavisë. Ideali i këtyre revolucionarëve: Liria shoqërore dhe kombëtare, është njëherazi ideali i çdo anëtari të FRONTIT TE KUQ POPULLOR.

Pjesëmarrjen e vet aktive në FRONTIN E KUQ POPULLOR, militanti i kësaj Organizate duhet ta kuptoj si detyrë, të drejtë dhe nevojë për ngritjen e revolucionit. Revolucioni do t'i sjellë popullit LIRI dhe PAVARESI, do ta zhdukë shfrytëzimin e njeriut nga njeriu, shfrytëzimin e një kombi nga një komb tjetër. Për këtë arsye, çdo anëtar i FRONTIT TE KUQ POPULLOR brenda mundësive të veta, duhet t'i begatoj njohurit e veta sa më shumë për revolucionet dhe për luftërat çlirimtare.

Sjellja e çdo militanti do të jetë pasqyrë e FRONTIT TE KUQ POPULLOR, i cili është vepër kolektive e të gjithë militantëve të tij. Suksesi i FRONTIT TE KUQ POPULLOR, varet nga vetëdija, guximi dhe disiplina e militantit, dhe anasjelltas, suksesi i përgji-

thshëm i Frontit të KP e bënë më të vetëdijshëm, më të guximshëm dhe më të disiplinuar militantin e FRONTIT TE KUQ POPULLOR!

Meqë FRONTI i KP është organizatë ilegale, që punon në kushte shumë të vështira dhe rrezikohet vazhdimisht nga zbulimi dhe kapja e anëtarëve të tij nga ana e policisë fashiste jugosllave, militantët e Organizatës sonë masive, duhet të kenë kujdes edhe si marrin frymë. (Natyrisht, me kohë duke u pjekur kushtet, FRONTI i KP do ta legalizoj dalëngadalë punën e propagandën e vet, në mënyrë që i tërë populli të mund të përgatitet sa më fuqishëm për luftën e ardhshme Nacional Çlirimtare të armatosur.

Militanti duhet të ketë cilësi të caktuara.

- Në cilin do mes shoqëror që të gjendet, ai duhet të bëhet shembull për të tjerët me sjelljen e vet; kështu ai do të bëjë për vete një numër sa më të madh të njerëzve.

- Në çdo aksion ai duhet të hyj me bindje të fortë dhe me disiplinë të hekurt.

- Urdhëratë që merr nga baza, do t'i përfillë në tërësinë e tyre dhe pa vërejtje.

Nuk do të bëjë asgjë në kokë të vetë dhe aksionin do ta kryej me përpikmërinë më të madhe.

- Lidhur me pakënaqësinë e vetë sa i përket ideologjisë, politikës, aksionit apo urdhrit të caktuar, ai do ta sqaroj FRONTIN E KUQ POPULLOR pasi ta ketë çuar në vend urdhrin dhe pasi ta ketë kryer aksionin.

- Këshillat, sugjerimet, urdhëratë, militanti i merr nga baza. Por, edhe baza është e obliguar t'i përfillë këshillat, vërejtjet, sugjerimet dhe rekomandimet që vinë nga anëtarët e Organizatës.

- Militanti duhet të jetë kritik dhe autokritik. Kritika dhe autokritika duhet të jenë të shëndosha, joformale, dhe të sqarohen në varshmëri me gabimet, me natyrën dhe pasojat e gabimit të bërë. E drejta për kritikë ndjek rrugët lartë – poshtë (nga baza drejt lidhjeve më të largëta të militantëve.) dhe poshtë – lartë (nga anëtari i fundmë drejtë bazës.), natyrisht pas kryerjes së detyrës.

Vendimet bazë dalin nga komunistët, pasi të jenë analizuar në mënyrë kritike dhe pasi të jetë konstatuar se sjellin kontribut të padyshimtë për revolucionin. Me formimin e Partisë Komuniste Shqiptare (në viset e robëruara) FRONTI I KUQ POPULLOR do t'i organizojë masat rreth sajë, pasi PK do të jetë prezantuesja më e denjë e klasës punëtore.

Propaganda duhet të kryhet në çdo vend dhe në çdo rast e kohë; ajo duhet të jetë propagandë e shëndosh, që demanton dhe demaskon plotësisht realitetin revizionist jugosllav dhe sidomos politikën antishqiptare të Jugosllavisë.

Çdo rivalizim ndërmjet anëtarëve, duhet të jetë i huaj për FRONTIN E KUQ

POPULLOR. Rivalizimi e shtynë "militantin" të punojë në kërkë të vetë, gjë që ka për pasojë individualizmin dhe kështu humbjen e besimit të njëri – tjetri. Pasoja më e rëndë e kësaj do të kish qenë krijimi i grupacioneve, që shpien në fraksion. Këto janë të dënuara nga FRONTI I KUQ POPULLOR.

Militanti duhet të dijë t'i dallojë armiqtë e ngjyrave të ndryshme dhe t'u jap atyre përgjigjen e duhur, atë përgjigje që do t'u jepte vetë populli, sikur të kishte një gojë dhe sikur ta lejonin të fliste.

Militanti duhet të jetë vigjilent; ta njoftoj organizatën për dyshimin më të vogël që ka hetuar në infiltrimin e armikut; të mësojë t'i dallojë sa më lehtë armiqtë dhe agjentët e UDB-së.

Çdo akt spiunazhi çmohet si tradhti ndaj popullit. Tradhtia e shokut dhe e çështjes është tradhti ndaj popullit dhe tërheq me vete dënimin e merituar.

Sabotimi i punëve të FRONTIT TE KUQ POPULLOR tërheq dënim të rëndë.

Renegatët shqiptarë, që janë lidhur pas qerres së revizionizmit jugosllav, konsiderohen tradhtarë dhe luftohen njësoj si vetë titistët.

Borgjezia shqiptare; kuaziintelektualët dhe të gjithë ata që nuk përcaktohen për rrugën e revolucionit, qoftë edhe pa dashur i

çojnë ujë në mulli armikut, konsiderohen armiq dhe do të marrin dënimin e merituar kur të bëhet gjyqi i popullit.

Puna propagandistike dhe materialet e ndryshme që hyjnë në këtë punë, implikojnë shpenzime materiale, që duhet të përballohen nga të gjithë anëtarët e FRONTIT TE KUQ POPULLOR. Për këtë qëllim, çdo anëtar duhet të jap kontribute të rregullta, sipas mundësive. Shpenzimet implikohen edhe për ndihmën që duhet t'u jepet familjeve të të dënuarve në aksionet e FRONTIT TE KUQ POPULLOR, të cilët hyjnë drejtpërdrejt nën kujdesin e Organizatës sonë.

Çdo keqpërdorim i kontributeve materiale të mbledhura nga anëtarët e FRONTIT TE KUQ POPULLOR dhe nga ndonjë tjetër aksion më i gjerë, dënohet rreptë.

- TE RROJE POPULLI SHQIPTAR, I LIRE DHE I BASHKUAR!

- TE RROJE SHOKU ENVER HOXHA, QE PO NA NDRIQON RRUGEN E VEPRIMIT!

(...)

- RROFTE FRONTI I KUQ POPULLOR!

Jo – atyre që janë trima
me ngreh gishtin e kimit
por - atyre që janë trima
me shtri dorën e pajtimit!
Adem Demaçi (romani: "Gjarpit e gjakut")

Luftë vëllavrasjes – Plagës së shëmtuar!

Qëndresa heroike dhe veprimtaria revolucionare e Shokut Adem Demaçi, duhet të jetë shembull veprimi i qëndrimi për të gjithë militantët shqiptarë!

FRONTI I KUQ POPULLOR

* * *

(Në kopertinën e mbrapme:)

Nga fundi i dhjetorit 1922 në Junik u mbajt mbledhja e komandantëve më të njohur të çetave të Kosovës dhe të malësive, ku u vendos të përgatitej një sulm tjetër kundër forcave qeveritare në prefekturën e Kosovës (Kukësit) dhe, më vonë, të ngriheshin edhe krahinat tjera të Shqipërisë.

Përpara nisjes për veprim, tek vendi i quajtur "Verrat e Gjocës", Hasan Prishtina u mbajti një fjalim të zjarrtë 1200 kryengritësve, ku ndër të tjera tha:

"- Vllazën! Kërkojnë prej nesh që atdheun ta trajtojmë si mall tregu. Jo kurrë! Si dje, sot, nesër e përherë atdheu ka qenë dhe ashtu gjaja më e shejtë për ne. Të gjithë ta dinë se na nuk jena tue luftue kundër Shqipnisë e shqiptarëve, por për një Shqipni të lirë e të bashkueme. Nuk kemi dalë maleve me shpëtua vetëm një shtëpi, katund apo fis, po të tanë Kosovën, e cila mbështjell në gjinin e vet krejt vllaznit, qytetet e katundet tona. Ideja dhe parulla jonë ka qenë dhe asht: çlirimi e bashkimi i tanë Kosovës me atdheun tonë të përbashkët Shqipninë. Dhe për ta realizue këtë duhet veprim e jo fjalë, bashkim e jo përçamje, trimni e jo frikë.

Na kurrë s'kemi kujtue se lirinë ka me na e sjellë dikush së jashtmi. Jo, një mijë herë jo! Atë e kemi fitue dhe do ta fitojmë me gjakun tonë, sepse vetëm kështu ajo mund të jetë liri e vërtetë. Vetëm pushka jonë e jo dikush tjetër ka detyrua e do të detyroj armiq të lëshojnë nga duart gërshanët, me të cilat duen të qethin copa të tjera nga trupi i atdheut tonë. E dijmë se anmiku është më i shumtë në numër, më i armatosur me armë dhe më i pasun me pare. Kështu ka qenë dje, kështu asht edhe sot. Por kjo as nuk na tremb, as nuk na përkul, përkundrazi kjo kërkon që na të jemi më të fortë. Të peshojmë mundësitë tona me guxim e mendje të kthjellët. Ne nuk e zvoglojmë rrezikun,

në të kundërt ne u themi luftëtarëve se rreziku është i madh, prandaj bashkoni radhët, tregoni vendosmëni e guxim, flakni tutje burracakët, që mbjellin përçamje e frikë, përbuzni ata që çirren tue na këshillue të dorëzohemi sepse gjoja do të shuhemi.

Vllazën! Asht e vërtetë se një gabim taktik gjatë luftës mund të sjellë që kjo apo ajo çetë të thyhet përkohësisht, por kjo s'ka aq

rëndësi për fundin e luftës. Politika e dorëzimit, e pritjes apo e kundërshtimit të aksionit kurrë nuk të çonë në fitore. Kush ka frikë ka me vete humbjen, kush qëndron i patundun ka me vete fitoren. Liri pa gjak nuk ka.”²⁸

* * *

TEZA RRETH FRONTIT POPULLOR PËR REPUBLIKËN E KOSOVËS

I.

Kriza e rëndë që ka mbërthyer Jugosllavinë revizioniste, i ka sjellë masat punonjëse kudo në Jugosllavi në një gjendje shumë të vështirë. Por, veçanërisht e rëndë dhe e padurueshme është kjo gjendje në Kosovë dhe në viset e tjera shqiptare, ku mbi masat punonjëse po ushtrohet një shtypje e shfrytëzim i egër e i shumëfishtë kolonial e

kapitalist.

Populli shqiptar në Kosovë, Maqedoni, Serbi e Mal të Zi ka luftuar në shekuj për lirinë, të cilën nuk e fitoi kurrë. Megjithë gjakun e shumtë që derdhi në Luftën Antifashiste Nacional-çlirimtare, ai nuk fitoi të drejtën e tij të ligjshme dhe të premtuar që të vendosë vetë për fatin e tij. Këtë të drejtë, që më parë e kishin proklamuar vetë shovinistët e rinj jugosllavë, pas përfundimit të luftës, e mbytën me gjak. Me anë të forcës e të tradhtisë, ata bënë që Kosova dhe tokat e tjera shqiptare, që fuqitë e mëdha i kishin shkëputur padrejtësisht nga shteti shqiptar, të push-tohen përsëri dhe të copëtohen në mes të Serbisë, Maqedonisë dhe Mali të Zi. Populli i robëruar shqiptar u bë objekt i një politike të egër shoviniste të shtypjes e shfrytëzimit të pamëshirshëm, objekt i dhunës dhe terrorit, shkombëtarizimit dhe gjenocidit të paparë. Çështja kombëtare e popullit tonë mbeti një problem i pazgjidhur, një plagë që kërkon shërim. Popullit shqiptar në Jugosllavi dhe

²⁸ Xh. Durmishi, LEËVIZJA E JUSUF GËRVALLËS, f. 25-34

sidomos atij në Maqedoni e Mal të Zi i janë mohuar e shkelur të drejtat më elementare kombëtare.

Përveç marrëdhënieve kapitaliste në prodhim, gjendjen e masave punonjëse dhe të të gjithë popullit shqiptar në Jugosllavi e rëndon edhe shfrytëzimi i egër kolonial që ushtrohet mbi të. Kosova dhe viset e tjera shqiptare në Jugosllavi janë shndërruar në koloni të vërteta të Serbisë, Maqedonisë dhe Malit të Zi, në burim të tyre, thjesht të lëndëve të para dhe të krahut të lirë të punës. Mbi supet e klasës sonë punëtore dhe masave të tjera punonjëse po hidhen jo vetëm pasojat e krizës që ka mbërthyer ekonominë kosovare, por edhe ato të krizës së ekonomisë të të gjithë Jugosllavisë. Kjo ka bërë, që megjithë pasuritë e shumta që kanë Kosova dhe viset e tjera shqiptare në Jugosllavi jo vetëm të jenë pjesa më e pazhvilluar në Jugosllavi, por që edhe prapambetja e tyre në krahasim me viset e tjera të Jugosllavisë të shtohet vazhdimisht.

Kjo ka bërë që Kosova jonë e begatshme të mbetet „shtëpia e varfër e Evropës“, vendi i prapambetjes, papunësisë, kurbetit, analfabetizmit, errësirës, sëmundjeve, skamjes dhe mjerimit

II.

Populli ynë heroik ka luftuar në shekuj për lirinë dhe të drejtat e tij. Ashtu si dhe më parë, ai nuk u pajtua kurrë me zgjedhën e re të robërisë revizioniste. Luftën e pandërprerë të popullit tonë kundër zaptuesve të rinj shovinistë nuk kanë mundur ta shuajnë as gjenocidi, dhuna e terrori i egër fashist dhe as premtimet, demagogjia, feja, shthurja e degjenerimi. Krahas ngritjes së vazhdueshme të ndërgjegjes kombëtare e klasore të popullit tonë të robëruar, u rrit dhe u intensifikua edhe lufta e tij për të drejta e liri.

Lëvizja revolucionare e pranverës së këtij vitit është vazhdim i drejtpërdrejtë i luftës së pandërprerë të popullit tonë për liri, dëshmi e ngritjes së saj në një shkallë akoma më të lartë.

Grevat dhe demonstratat e mëdha të pranverës nuk kishin aspak karakter shovinist, irredentist, reaksionar e kundërrevo-

lucionar, siç po për piqet t'i paraqesë ato propaganda jugosllave. Ato ishin pasojë e gjendjes së padurueshme, në të cilën ndodhet populli ynë, e shtypjes dhe shfrytëzimit të egër kolonial e kapitalist që ushtrohet mbi masat tona punonjëse. Me anë të këtyre demonstratave dhe grevave, populli ynë kërkoi kushte më të mira jetese, kërkoi lirinë dhe të drejtat e mohuara kombëtare e demokratike; dhe në mënyrë të veçantë kërkoi që Krahinës Autonome të Kosovës t'i jepet statusi i Republikës brenda Federatës Jugosllave. Këto kërkesa qenë paqësore; të përgjakshme ato i bënë shovinistët serbomëdhenj dhe tradhtarët shqiptarë, që urdhëruan shuarjen e tyre me armë dhe me gjak, me milici speciale, tanke dhe ushtri.

Ata janë përgjegjës për gjakun që u derdh në këto demonstrata popullore dhe për të gjitha dëmet që u shkaktuan.

Suksesi i demonstratave dhe grevave të këtij viti është i jash-tëzakonshëm.

* U arrit një politizim, mobilizim dhe bashkim i paparë i popu-llit tonë.

* U ngrit në një shkallë akoma më të lartë fryma e tij, lufta-
rake, patriotike e klasore.

* U shtua edhe më shumë besimi i tij në forcat e veta të pash-
tershme.

* Politika antipopullore e udhëheqjes shoviniste të Jugos-llavisë u demaskua e u diskreditua edhe më shumë jo vetëm në sytë e popullit tonë, por edhe në sytë e popujve jugosllavë dhe të atyre të botës.

* Doli në shesh jo vetëm politika e shovinistëve serbomëdhenj për fashistizimin dhe rankoviçizimin e mëtejshëm të Jugosllavisë, por edhe plani i rrezikshëm që ata po kurdisin në bashkëpunim me socialimperialistët sovjetikë – kundër popujve të Jugosllavisë dhe të allkanit.

* Qështja e Kosovës u popullarizua edhe më shumë në të gjithë botën. Lufta jonë e drejtë fitoi simpatinë dhe përkrahjen e të gjitha forcave përparimtare në të gjithë botën...

III.

Të tmerruar nga goditjet dërmuese që morën nga grushti i ngritur i popullit, shovinistët serbomëdhenj kanë shpërthyer tani një fushatë të tërbuar antishqiptare. Ata po përdorin të gjitha mjetet dhe metodat, me qëllim që **të shkatërrojnë lëvizjen komuniste** e patriotike, që po rritet e forcohet vazhdimisht, ta nënshtrojnë popullin tonë të pamposhtur, ta mbysin luftën e tij çlirimtare, e madje edhe të na i rrëmbejnë ato pak liri e të drejta që i kemi fituar me gjak e sakrifica. Por, siç ka treguar historia jonë e lavdishme dhe siç po e tregon edhe lufta e gjithnjë në rritje që po bën populli ynë edhe në këto kushte, nuk ka forcë në botë që mund ta mposhtë popullin tonë të paepur, që të ndalë marshimin e tij të pandalshëm drejt lirisë e socializmit.

* Në këto kushte, **para gjithë lëvizjes komuniste**, patriotike e revolucionare në Kosovë del detyrë e ngutshme bashkimi dhe organizimi më i mirë i gjithë popullit tonë dhe luftës së tij të drejtë.

* **Organizata Marksiste – Leniniste** e Kosovës mendon se në kushtet e tanishme kjo mund të arrihet më së miri duke organizuar **FRONTIN POPULLOR PËR REPUBLIKËN E KOSOVËS (FPRK)**.

IV.

* Qëllimi i **FPRK-së** është që Krahina e Kosovës të çlirohet nga sundimi i Serbisë dhe të fitojë **statusin e republikës** brenda federatës jugosllave.

* Kërkesa për Republikën e Kosovës është e drejtë dhe përkrahet nga i gjithë populli shqiptar.

* Populli i Kosovës kurrë nuk ka vendosur për fatin e vet, tokat e tij janë pushtuar me forcë, janë copëtuar dhe në kundërshtim me vullnetin e tij, i janë aneksuar Serbisë.

* Në mbledhjen e AVNOJ-it ku u vunë themelet e pushtetit të sotëm jugosllav, nuk u fol fare për çështjen e popullit shqiptar në Jugosllavi dhe më të nuk morri pjesë asnjë delegat shqiptar.

* Populli shqiptar jeton në tokën e tij, ku ka jetuar brez pas brezi.

* Populli shqiptar në Kosovë i ka të gjitha karakteristikat që përbëjnë një popull dhe një komb; ai nuk është „pakicë kombëtare”, nuk është „kombësi” dhe as “populli” (“narodnost”), siç e kanë cilësuar shovinistët jugosllavë; ai përbën mbi 80 për qind të popullsisë së përgjithshme të Kosovës.

* Për nga numri i banorëve, Krahina e Kosovës është rreth tri herë më e madhe se Mali i Zi, që ka republikën e vet.

* Republika e Kosovës do ta bëjë të mundshëm zhvillimin sa më të shpejtë ekonomik dhe kulturor të Kosovës si dhe afirmimin e mëtejshëm kombëtar të të gjithë popullit shqiptar në Jugosllavi.

* Republika e Kosovës do të jetë fitore e madhe edhe për popullin shqiptar në Maqedoni, në “Serbinë e ngushtë” dhe në Mal të Zi, prandaj edhe përkrahet prej tij.

* Republika e Kosovës nuk u sjell asnjë të keqe popujve jugosllavë dhe federatës së tyre; përkundrazi ajo është dhe në interes të tyre dhe e forcon Federatën jugosllave.

* Kërkesa për Republikën e Kosovës është një e drejtë që buron edhe nga Kushtetuta e Jugosllavisë, një e drejtë që e gëzojnë të gjithë popujt e tjerë në Jugosllavi. Dënimet që u jepen përkrahësve të kërkesës për Republikën janë të paligjshme.

* Kërkesa për Republikën e Kosovës nuk është kërkesë për ndryshimin e kufijve në Jugosllavi e Ballkan. Ajo nuk është në kundërshtim me Kartën e Kombeve të Bashkuara as me vendimin e Helsinkit dhe nuk sjell kurrfarë rreziku për paqen në Ballkan.

V.

* Për t’ia arritur këtij qëllimi, FPRK-së duhet të bashkojë në luftë për Republikën të gjitha masat popullore, punëtorët, fshatarët, zejtarët, rininë, gratë, inteligjencën revolucionare dhe elementë përparimtarë nga radhët e borgjezisë; **të gjithë komunistët**, patriotët dhe revolucionarët e vërtetë, pavarësisht nga bindjet politike e nga dallimet klasore, fetare e krahinore.

* Fronti Popullor për Republikën duhet të jetë jo një koalicion i paqëndrueshëm i krerëve të forcave të ndryshme politike, por një bashkim luftarak i pathyeshëm i të gjitha masave tona popullore; jo marrëveshje me fjalë në letër, por një bashkim në luftë e sipër; jo qëllim në vete, por një levë e rëndësishme për edukimin, obilizimin dhe organizimin e masave popullore në luftë për të drejta e liri.

* Bazë e Frontit duhet të jetë aleanca e klasës punëtore me fshatarësinë, nën udhëheqjen e klasës punëtore dhe të pararojës marksiste leniniste të vërtetë, që do të dalë nga lëvizja komuniste në Kosovë, e cila po rritet, bashkohet e forcohet çdo ditë.

* Në Frontin për Republikën **do të bëjnë pjesë të gjitha organizatat dhe grupet ilegale komuniste**, patriotike e revolucionare, pavarësisht nëse janë ose jo për socializmin e vërtetë. Republika e Kosovës është në interes të të gjithë popullit të Kosovës, në interes të të sotmes dhe të së ardhmes së tij, prandaj në Front duhet të bëjnë pjesë të gjithë ata që janë për lirinë e Kosovës, për Republikën e saj.

* Në Frontin për Republikën mund të bëjnë pjesë edhe shqiptarët që jetojnë jashtë Kosovës, në Maqedoni, Serbi e Mal të Zi, në viset e tjera të Jugosllavisë apo kudo në botë. Fronti do të luftojë për lirinë dhe të drejtat e të gjithë shqiptarëve në Jugosllavi.

* Republika e Kosovës është në interes edhe të popujve joshqiptarë në Kosovë, prandaj edhe ata duhet ta përkrahin kërkesën për Republikë dhe të përfshihen në radhët e Frontit.

* FPRK-së nuk do të ketë asgjë të përbashkët, por do të jetë kundër LKJ-së dhe organizatave tradhtare të masave si LSPP, LRS, LS, KKASHG etj., që janë vegla të shovinizmit serbomadhi. Fronti do të luftojë për demaskimin dhe izolimin e udhëheqjeve të tyre tradhtare dhe për tërheqjen në anën e tij të masave të mashtruara e të manipuluar prej tyre.

* Në Frontin për Republikën nuk mund të bëjnë pjesë gjithashtu as grupet e organizatat fashiste e terroriste dhe

agjenturat e ndryshme, që organizon reaksioni i jashtëm apo i brendshëm.

VI.

* Krahas luftës për Republikën, Fronti do të punojë edhe për organizimin e luftës në çdo ndërmarrje, fshat, shkollë e fakultet, për mbrojtjen e të drejtave kombëtare, politike, ekonomike e shoqërore të klasës punëtore, fshatarësisë, rinisë, gruas, inteligjencës etj., për organizimin e rezistencës kundër plaçkitjes së pasurive të Kosovës, të luftës për mbrojtjen e kulturës materiale e shpirtërore të popullit tonë etj.

* Për realizimin e qëllimeve të tij, Fronti do të përdorë të gjitha format e luftës dhe organizimit, do t'i kombinojë e zëvendësojë ato në përputhje me kërkesat e situatës dhe të strategjisë së tij.

* Në veprimtarinë e tij, Fronti do t'i japë përparësi organizimit dhe luftës ilegale, por krahas kësaj ai do t'i shfrytëzojë gjerësisht edhe të gjitha format e mundshme legale.

* Fronti është kundër reformizmit dhe legalizmit borgjez dhe, nga ana tjetër, lufton kundër pikëpamjeve dhe metodave anarkiste e terroriste të luftës, të cilat e dëmtojnë rëndë dhe e komprometojnë luftën tonë të drejtë.

* Fronti do të luftojë kundër përpjekjeve për përçarjen e popullit tonë me anë të fesë, hakmarrjes, vëllavrasjes, etj.

* Fronti do të luftojë kundër përpjekjeve për armiqësimin e popullit shqiptar në Jugosllavi me Shqipërinë socialiste. Ai do t'i popullarizojë sukseset madhështore që po arrin në të gjitha fushat Shqipëria socialiste nën udhëheqjen e Partisë së Punës dhe të shokut Enver Hoxha. Fronti do të përpiqet për zhvillimin e marrëdhënieve sa më të ngushta e të gjithanshme mes popullit shqiptar në Jugosllavi dhe atij në Shqipëri.

* FPRK-së do të luftojë gjithashtu edhe kundër përpjekjeve të shovinistëve serbomëdhenj për ta armiqësuar popullin shqiptar me popujt jugosllavë në Kosovë dhe në Jugosllavi. Fronti nuk i ngatërron popujt jugosllavë me krerët e tyre shovinistë. Luftën e

tij ai jo vetëm që nuk e drejton kundër proletariatit dhe popujve jugosllavë, përkundrazi, ai i konsideron ata si aleatë të tij në luftën për të drejta e liri.

* Duke ndjekur një politikë konsekuente internacionaliste, Fronti do ta lidhë luftën e tij me luftën që bëjnë popujt dhe proletariati i të gjithë botës për liri e socializëm dhe do të luftojë kundër imperializmit me atë amerikan në krye, kundër socialimperializmit sovjetik, kundër fashizmit dhe reaksionit të të gjitha ngjyrave.

* * *

Këto janë tezat që **Organizata Marksiste-Leniniste** e Kosovës i propozon si bazë për organizimin e Frontit Popullor për Republikën e Kosovës. Gjatë diskutimit ato me siguri që do të plotësohen, të përsosen e kristalizohen më tej dhe mbi këtë bazë do të përcaktohet vija politike, ideologjike e organizative e Frontit.

Organizata Marksiste-Leniniste e Kosovës u bën thirrje të gjithë **komunistëve**, patriotëve e revolucionarëve të organizuar e të paorganizuar që t'i përgjigjen ashtu si duhet thirrjes së Atdheut për bashkimin e Frontit të përbashkët të luftës për të drejtat dhe lirinë tonë – për Republikën tonë.

Forca jonë qëndron në unitetin tonë. Sa herë që populli ynë ka bashkuar armët dhe zemrat në një front të vetëm, ai ka arritur të mposhtë dhe të mbulojë me turp armiq shumë më të mëdhenj e më të armatosur. Këtë e dëshmojnë luftërat legjendare të Skënderbeut, e dëshmon lufta e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, e dëshmon epopeja e

lavdishme e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare, e dëshmojnë edhe grevat e demonstratat tona heroike.

Në luftë për të drejtat tona, ne, gjatë kësaj pranvere, pavarësisht se cilës organizate i takonim, u lidhëm sup më sup dhe, si shokë e vëllezër të vërtetë, luftuam, u përleshëm e u gjakosëm me armiqtë dhe tradhtarët e urryer të popullit tonë. Tani para nesh shtrohen detyra që këtë bashkim të paparë që

arritëm në luftën tonë, ta ruajmë e forcojmë më te, ta bëjmë të organizuar, të qëndrueshëm, të pathyeshëm, të përjetshëm.

Bashkimi bën fuqinë. Bashkimi është imperativ i kohës. Të bashkuar e të lidhur si vëllau me vëllanë, ne jemi më të fuqishëm se të gjithë armiqtë tanë, të bashkuar ne jemi të pamposhtur. Vetëm të bashkuar si grusht i vetëm në **Frontin** Popullor për Republikën e Kosovës, ne do të arrijmë fitoren tonë, lirinë tonë.

Rroftë **Fronti** Popullor për Republikën e Kosovës **Organizata Marksiste – Leniniste e Kosovës**"

(Teksti i Tezave, është marrë nga libri i Faridin Tafallarit, Terror-Dhimbje-Qëndresë, Tiranë 1997, faqe 208-213)²⁹

LETRA...		f. 73
Letër Enver Hoxhës,	prill 1980	f. 59
Letër Enver Hoxhës,	19 gusht 1980	f. 62
1. Letër Ibrahim Kelmendit,	pranverë 1980	f. 70
2. Letër Ibrahim Kelmendit,	nëntor 1980	f. 71
3. Letër Ibrahim Kelmendit,	15 janar 1982	f. 73
1. Letër për Sabri Novosellën,	14 prill 1981	f. 74
2. Letër për Sabri Novosellën,	13 maj 1981	f. 79
3. Letër për Sabri Novosellën,	16 nëntor 1981	f. 86
4. Letër për Sabri Novosellën,	21 korrik 1981	f. 89
5. Letër për Sabri Novosellën,	31 korrik 1981	f. 91
6. Letër Sabri Novosellës,	20 gusht 1981	f. 95
7. Letër për Sabri Novosellën,	5 nëntor 1981	f. 97
8. Letër për Sabri Novosellën,	14 nëntor 1981	f. 101
9. Letër për Sabri Novosellën,	16 nëntor 1981	f. 101
10. Letër Sabri Novosellës,	14 janar 1982	f. 104
Letër për Kadri Zekën,	7 dhjetorit 1981	f. 107
Letër për Kadri Zekën,	15 janar 1982	f. 108
Letër për Nuhi Sylejmanin,	janar 1981	
f. 109		
Letër për Nuhi Sylejmanin, kah fundi i	janarit 1981	f. 110
Letër për Nuhi Sylejmanin,	10 shkurt 1981	f. 111
Letër për Nuhi Sylejmanin, mesi i	marsit 1981	f. 112
Letër për Faridin Tafallarin,	verë 1981	f. 113
Letër për Faridin Tafallarin,	verë 1981	f. 113
Letër për Faridin Tafallarin,	verë 1981 f. 115	
Letër Imer Baqajt në Itali,	14 janar 1982	f. 115
Letër e Ibrahim Kelmendit për F. Tafallarin,	maj 1982	f. 116

²⁹ Xh. Durmishi, LËVIZJA E JUSUF GËRVALLËS, f. 175-179

LETRAT E JUSUF GËRVALLËS

Letër e Ibrahim Kelmendit për F. Tafallarin,	maj 1982	f. 117
Letër nga Donika Gërvalla për F. Tafallarin, 7 tetor 2013	f. 118	
Letër e Bardhoshit për Nijazi Strajën,	28 mars 1981	f. 118
Rapor i JG për Sabri Novosellën	31 korrik 1981	f. 119
PROGRAMI DHE SATATUTI I FRONTIT TË KUQ POPULLOR		f. 207
Letër për Faridin Tafallarin,	verë 1981 f. 115	
Letër Imer Baqajt në Itali,	14 janar 1982	f. 115
Letër e Ibrahim Kelmendit për F. Tafallarin,	maj 1982	f. 116
Letër e Ibrahim Kelmendit për F. Tafallarin,	maj 1982	f. 117
Letër nga Donika Gërvalla për F. Tafallarin, 7 tetor 2013	f. 118	
Letër e Bardhoshit për Nijazi Strajën,	28 mars 1981	f. 118
Rapor i JG për Sabri Novosellën	31 korrik 1981	f. 119
PROGRAMI DHE SATATUTI I FRONTIT TË KUQ POPULLOR		f. 207